

บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น
THE ROLE OF TEACHERS IN THE PROMOTION OF SUFFICIENT
ECONOMY KNOWLEDGE IN SECONDARY SCHOOL UNDER
THE DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION,
KHON KAEN PROVINCE

นางพัฒนาภรณ์ คุ้มโรจน์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๓ และ พ.ศ. ๒๕๔๔

บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

THE ROLE OF TEACHERS IN THE PROMOTION OF SUFFICIENT ECONOMY
KNOWLEDGE IN SECONDARY SCHOOL UNDER THE DEPARTMENT
OF GENERAL EDUCATION, KHON KAEN PROVINCE

นางพัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2545

ISBN 974-367-451-9

**บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น**

นางพัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์

**วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น**

พ.ศ. 2545

ISBN 974-367-451-9

**THE ROLE OF TEACHERS IN THE PROMOTION OF SUFFICIENT ECONOMY
KNOWLEDGE IN SECONDARY SCHOOL UNDER THE DEPARTMENT
OF GENERAL EDUCATION, KHON KAEN PROVINCE**

MRS. PATTANAPORN CHATWIROTE

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF SCIENCE
IN DEVELOPMENT SOCIOLOGY
GRADUATE SCHOOL KHON KAEN UNIVERSITY**

2002

ISBN 974-367-451-9

พัฒนาภรณ์ จัตโรโรจน์. 2545. **บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง**

ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. [ISBN 974-367-451-9]

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์,
อาจารย์ ดร. มณีมัย ทองอยู่

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) คุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านแนวคิด ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม และบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้ในด้านการสอน เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการให้คำปรึกษาเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริม ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง 3) ปัญหาอุปสรรคของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาแบบแบ่งชั้น จากครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 361 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า ครูมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 44.3 อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 34.5 และอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 21.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติบทบาทของครู ได้แก่ 1) เจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน 3) การสนับสนุนจากโรงเรียน และ 4) รายวิชาที่สอน เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถทำนายการปฏิบัติบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงได้ร้อยละ 18.80 ในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง มีปัญหาในด้านผู้เรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผู้บริหาร และด้านเพื่อนร่วมงาน

Pattanaporn Chatwirote. 2002. *The Role of Teachers in the Promotion of Sufficient Economy Knowledge in Secondary School under the Department of General Education, Khon Kaen Province*. Master of Arts Thesis in Development Sociology, Graduate School Khon Kaen University. [ISBN 974-367-451-9]

Thesis Advisory Committee : Asst. Prof. Dr. Viyouth Chamruspanth,
Dr. Maniemai Thongyou

ABSTRACT

The purpose of this research were to study 1) the role of teachers in encouraging the knowledge of sufficient economy, supporting extracurricular activities concerning sufficient economy and giving advice about sufficient economy 2) the factors that affect the role of teachers 3) the obstacles of teachers in encouraging the knowledge of sufficient economy at secondary schools in Khon Kaen province

Data were collected from teachers in secondary school under the Department of General Education, Khon Kaen Province. The samples of this study were 361. The samples were selected by stratified random sampling. Data were collected by the use of questionnaire. Statistical methods used for data analysis were percentage distribution, arithmetic mean, standard deviation and multiple regression.

The results of this study show that the role of teachers in encouraging the knowledge of sufficient economy at a low level is 44.3 percent, the role at a medium level is 34.5 percent and the role at a high level is 21.3 percent. The factors affecting the teachers roles are (1) good attitude towards teaching and studying sufficient economy, (2) support from private organizations, (3) support from schools, and (4) courses that were taught. The multiple regression analysis shows that all independent variables can predict the role of teachers in encouraging the knowledge of sufficient economy at 18.80 percent.

The obstacles that were found the most were about students, the obstacles found less were about administrators and the least found obstacles were about colleagues.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจากคณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยาทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ วิทยาการ และทักษะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย อันเป็นพื้นฐานด้านวิชาการ และวิธีการทำงานในการทำวิจัยครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิยุทธ จำรัสพันธุ์ อาจารย์ ดร.มณีมัย ทองอยู่ อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ สำเร็จ จันทรสวรรณ รองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญณี แนนรท ประธานและ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดุษฎี आयुวัฒน์ รองศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ คุณรัตน์ และผู้อำนวยการสาขาโรจน์ ฉัพพรรณรังษี ที่กรุณาให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ติดตามตรวจ แก้ไขข้อบกพร่อง และให้กำลังใจ ด้วยความเอาใจใส่อย่างมีเมตตาตลอดมา จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความเสียสละ ความกรุณาของทุกท่าน และขอขอบพระคุณอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ขอนแก่นที่กรุณาให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ และมีค่า มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ คุณบุญหนา จิมานัง และพี่-น้องสังคมวิทยาการพัฒนา รุ่น 12 ที่รักทุกท่าน ที่ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุข ให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจแก่กันและกัน จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่นทุกท่าน ที่ช่วยเก็บและให้ข้อมูลการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณครอบครัวฉัตรวิโรจน์ อันมีอาจารย์สหัสวรรษ คุณรัฐภูมิ และคุณภูมิรัฐ ที่คอย ประคับประคองและให้กำลังใจในการศึกษาระดับปริญญาโท ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จด้วยความหวังใย และเอื้ออาทรอย่างสม่ำเสมอ

คุณค่าใด ๆ ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นการบูชาพระคุณบิดา - มารดา และคณาจารย์ทุกท่านที่ให้การอบรม ประสาทวิชาทำให้ผู้วิจัยเป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถไปสู่การพัฒนาสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และประเทศนี้ที่โอบอุ้มบรรพบุรุษ และครอบครัว ผู้วิจัยมาโดยตลอด

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
4. ขอบเขตของการวิจัย	6
5. นิยามศัพท์ในการวิจัย	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
1. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	8
2. ทฤษฎีบทบาท	18
3. แนวคิดเกี่ยวเจตคติ	24
4. แนวคิดการสนับสนุนทางสังคม	28
5. แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศ	32
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย	39
8. สมมติฐานของการวิจัย	42
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	47
1. หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์	47
2. ประชากร	47
3. กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง	47
4. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย	49
5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	49
6. การวัดตัวแปร	53
7. การเก็บรวบรวมข้อมูล	56
8. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล	56
9. การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล	56

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผล	57
1. ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านแนวคิดและปัจจัยด้านการสนับสนุน จากสังคม	57
2. ผลวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	76
3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริม ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของครู	80
4. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติบทบาทของครูส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจ พอเพียง	83
5. การอภิปรายผล	84
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	91
1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	91
2. ระเบียบวิธีวิจัย	91
3. สรุปผลการวิจัย	92
4. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	95
บรรณานุกรม	97
ภาคผนวก	106
ภาคผนวก ก รายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น	108
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม	112
ภาคผนวก ค รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	127
ประวัติผู้เขียน	129

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่างที่ได้ตามสัดส่วนการแบ่งกลุ่มตามขนาดโรงเรียน	48
ตารางที่ 2 จำนวนโรงเรียนและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามกลุ่มโรงเรียน	49
ตารางที่ 3 ร้อยละของครู จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายวิชาที่สอน ประสบการณ์ การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ พอเพียง	59
ตารางที่ 4 ร้อยละของครู จำแนกตามประสบการณ์ การเข้าร่วมทำกิจกรรม เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงรายชื่อ	60
ตารางที่ 5 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย เศรษฐกิจพอเพียง	61
ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าร้อยละของความ เข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกรายด้าน	62
ตารางที่ 7 ร้อยละของครูจำแนกตามความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจ พอเพียงเป็นรายชื่อ	64
ตารางที่ 8 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับเจตคติต่อบทบาทของครูในการ จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	66
ตารางที่ 9 ร้อยละของครู จำแนกตามเจตคติต่อบทบาทของครูในการส่งเสริม เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นรายชื่อ	67
ตารางที่ 10 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศ แบบพึ่งตนเอง	67
ตารางที่ 11 ร้อยละของครูจำแนกตามความคิดเห็นด้านอุดมการณ์ในการ พัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง เป็นรายชื่อ	70
ตารางที่ 12 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับการสนับสนุนจากโรงเรียน	71
ตารางที่ 13 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับการสนับสนุนจากโรงเรียน เป็นรายชื่อ	72
ตารางที่ 14 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ	73
ตารางที่ 15 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับการสนับสนุนจากหน่วยราชการ	74
ตารางที่ 16 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับการสนับสนุนจากหน่วยงาน เอกชน	75

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 17 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับการสนับสนุนจากหน่วยงาน เอกชน เป็นรายข้อ	75
ตารางที่ 18 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับบทบาทของครูในการส่งเสริม ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	76
ตารางที่ 19 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับบทบาทของครูในการส่งเสริม ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นรายข้อ	77
ตารางที่ 20 ร้อยละของครู จำแนกตามบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นรายด้าน	78
ตารางที่ 21 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริม ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	83
ตารางที่ 22 ปัญหาและอุปสรรคจากการกระทำบทบาทของครูในการส่งเสริม ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงจำแนกเป็นรายข้อ	84

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1 รูปสามเหลี่ยมแสดงองค์ประกอบของเจตคติ	25
แผนภูมิที่ 2 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา	41
แผนภูมิที่ 3 ผลการวิจัยตามกรอบแนวคิด	90

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 มีนโยบายมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดตะวันตกมาโดยตลอด กล่าวคือมีการพัฒนาในความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป้าหมายสำคัญคือการเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการ นิวัฒน์ จิมพาลี (2541) กล่าวว่า การอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในชนบทจำนวนมาก ก่อให้เกิดความแออัดและชุมชนเสื่อมโทรมในเมืองใหญ่ การเอาเปรียบและกดขี่แรงงาน การค้าทางเพศทั้งผู้หญิงและเด็ก การแพร่ระบาดของการใช้สารเสพติด การเพิ่มขึ้นของผู้ป่วยและติดเชื้อเอชไอวี การไร้เสถียรภาพของสถาบันครอบครัว และอัตราการหย่าร้างสูงขึ้น เด็กและคนชราถูกทอดทิ้ง อาชญากรรมและความรุนแรงทางสังคมนาาชนิด รวมทั้งการยกพวกตีกันของนักเรียนและวัยรุ่น การข่มขืนและปัญหาหมอลงกาเว ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นอุตสาหกรรม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

จากการที่ประเทศมุ่งหวังในการเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีของโลกที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรง แต่ไทยมีศักยภาพและวัฒนธรรมในการบริหารจัดการอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าประเทศคู่ค้า จากตัวอย่างการส่งเสริมอุตสาหกรรมส่งออก เช่น อุตสาหกรรมส่งออกเกี่ยวกับอิเล็กทรอนิกส์ต้องอาศัยวัตถุดิบนำเข้าเพื่อผลิตสินค้าอุตสาหกรรมส่งออก (import content) ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของมูลค่าสินค้าอุตสาหกรรม หมายความว่าไทยจะได้รับประโยชน์จากมูลค่าเพิ่มของการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกประเภทนี้ไม่ถึงร้อยละ 20 (2543, ชำวรามคำแหง อ่างถึงในเสรี ลีลาสัย, 2543) การพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่เติบโตอย่างรวดเร็วนี้ทำให้หลายภาคธุรกิจเกิดปัญหาได้แก่ ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ปัญหาการถือครองที่ดิน ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาพิษผลทางการเกษตร ปัญหาความยากจน และหนี้สินเกษตรกร เป็นต้น อันเป็นเหตุให้แรงงานภาคการเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ พระราชวรมณี (2523) กล่าวว่า ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่หันมารับเอาความทันสมัยมีลักษณะไม่พอดี กล่าวคือสังคมไทยสามารถบริโภคผลผลิตความเจริญแบบตะวันตกได้ทั้งที่ตนผลิตไม่ได้ ซึ่งก่อให้เกิดค่านิยมในการรับสิ่งต่างๆ จากภายนอกแบบใหม่ๆ ได้อย่างกระตือรือร้น ผลคือคนไทยถูกปลูกฝังให้มีนิสัยพุ่มเพื่อขียนิยมบริโภคสินค้าต่างประเทศ ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาอุตสาหกรรมนั้น ความต้องการพึ่งพาต่างประเทศทั้งทางด้านการค้าและเงินทุนต่างประเทศ (foreign capital)

จำนวนมากเพื่อนำมาซื้อวัตถุดิบเครื่องจักรและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดปัญหาหนี้ต่างประเทศทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ จนทำให้ประเทศไทยต้องประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540

ผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามวิถีทางแบบตะวันตกที่ลดความสำคัญของเศรษฐกิจภาคการเกษตรในชนบทลงไปในนั้น ทำให้รากฐานเศรษฐกิจของประเทศขาดความมั่นคง เพราะไม่เป็นไปตามหลักการผลิตโดยยึดปัจจัยที่มีอยู่ (factor endowment) เป็นตัวกำหนด ดังจะเห็นได้จากสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์ภายในประเทศขั้นต้น (GDP) ลดลงจากร้อยละ 37.9 ในปี 2504 ร้อยละ 31 ในปี 2512 และร้อยละ 11 ในปี 2539 (2543, ขวรวรรณคำแหง อ้างถึงในเสรี ลีลาสัย, 2543) จนทำให้ประเทศเสียเปรียบในด้านการต่อรองราคาผลิตผลทางการเกษตรส่งออกกับต้องนำเข้าวัตถุดิบเครื่องจักรและเทคโนโลยีจำนวนมากมาผลิตเพื่อการส่งออก ในส่วนการผลิตภาคการเกษตรต้องพึ่งพาทายนอกทั้งหมด ตั้งแต่ระบบการตลาดที่เข้าไปมีอิทธิพลมากขึ้น เกษตรกรต้องเปลี่ยนประเภทและวิธีการผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาดโลกซึ่งมีความผันผวนอย่างมาก เกษตรกรต้องหันมาปลูกพืชเชิงเดี่ยวและใช้ทุกวิถีทางเพื่อเพิ่มผลผลิตให้ได้มากเช่น การใช้ปุ๋ย สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เมล็ดพันธุ์สมัยใหม่ที่มีการตัดแต่งพันธุกรรม (genetically modified organisms GMO) สิ่งเหล่านี้ทำให้ชนบทต้องอยู่ในสภาพที่ต้องพึ่งพาทั้งตลาดผลผลิตและตลาดปัจจัยการผลิต ที่มีการผูกขาดของนายทุนที่ได้ดูดซับส่วนเกิน (surplus value) ไปจากภาคการเกษตรจนไม่สามารถสะสมทุนได้ เมื่อจะผลิตในรอบใหม่จะต้องอาศัยเงินกู้ทำให้กลายเป็นหนี้สินต่อเนื่อง การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทุกด้าน ทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้คนไทย ทั้งประเทศได้รับความเดือดร้อนในการดำรงชีวิต โรงงานบางส่วนขาดสภาพคล่องทางการเงินต้องปิดกิจการ มีผู้ถูกเลิกจ้างและผู้มีปัญหาการประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก จึงเป็นที่ตระหนักร่วมกันว่าการพัฒนาประเทศที่เน้นอุตสาหกรรมและบริการนั้นมากเกินไปจนละเลยภาคชนบทอันเป็นฐานเศรษฐกิจของคนส่วนใหญ่ของประเทศนั้นมิได้ทำให้คนไทยและสังคมไทยมีอาชีพที่พึ่งตนเองได้ ตรงกันข้ามกลับทำให้สังคมไทยเกิดปัญหาในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอาชีพ ความเสื่อมโทรมด้านสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนความเสื่อมโทรมทางคุณธรรม จริยธรรม

จากนโยบายการพัฒนาดังกล่าว ผลกระทบทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อส่วนรวมคือการจัดระบบการศึกษา เมื่อรัฐบาลให้ความสนใจการพัฒนาการเกษตรน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอุตสาหกรรมแรงงานในภาคการเกษตรและชนบทตัดสินใจเข้าไปทำงานในโรงงานเพื่อตอบสนองการขยายตัวทางเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม ทอดทิ้งการผลิตทางการเกษตรอันเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิม จึงทำให้เกษตรกรขาดความรู้ต่อเนื่องในการพัฒนาอาชีพตนเอง คนรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานชาวนาชาวไร่ก็ได้สนใจที่จะประกอบอาชีพนี้อีกต่อไป ระบบการจัดการศึกษาจึงจัดเพื่อสร้างบุคคลเข้าไปรองรับงานภาคอุตสาหกรรมและบริการ จากสถิติปี 2537 มีนักศึกษาระดับ ปวช. จำนวน 548,635 คน ในจำนวนนี้มีนักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาอุตสาหกรรม

และสาขาพาณิชยกรรมคิดเป็นร้อยละ 80-90 และเลือกเรียนวิชาเกษตรกรรมเพียงร้อยละ 10-20 (แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ.2540 - 2544) หน้าที่หลักของสถาบันการศึกษาคือการขัดเกลาทางสังคมให้การอบรม สั่งสอนให้บุคคลเกิดความรู้ ทักษะ และเจตคติรวมทั้งค่านิยมที่พึงประสงค์ นิวัฒน์ ฉิมพาลี (2541) กล่าวว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาการจัดการศึกษามีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาคนเพื่อตอบสนองการพัฒนาประเทศตามแนวสังคมตะวันตก คัดสรรคนชนบทเข้าสู่สังคมเมืองสู่อาชีพภาคอุตสาหกรรมและบริการ การจัดการเรียนการสอนจึงเน้นหนักความรู้ทางวิชาการเฉพาะสาขาและทักษะในการทำข้อสอบ เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับสูงและเข้าสู่อาชีพที่มีรายได้สูง ซึ่งเป็นคุณค่าภายนอก จนละเลยมิติที่เป็นคุณค่าภายใน เช่นเรื่องอารมณ์ความรู้สึกหรือความสุขที่ได้จากการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สามารถใช้ความถนัดและความชอบทำงานตามสาขาวิชาให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเป็นมนุษย์และความเป็นปัจเจกของตนเองอันเป็นรากฐานสำคัญของชีวิตเมื่อขาดรากฐานอันเป็นคุณค่าภายใน การทำงานในอาชีพและกระบวนการเรียนการสอนจึงเต็มไปด้วยความเครียด งานไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกที่เป็นสุขและไม่ได้เป็นสิ่งพัฒนาความเป็นมนุษย์และตัวตนของผู้ทำงาน งานจึงเป็นสิ่งเจ็บปวดที่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมยินยอม สมน อมรวินวัฒน์ (2528) กล่าวถึงการจัดการศึกษาว่าเป็นการนำหลักและกระบวนการที่เป็นแนวคิดของชาติอื่นมาใช้ ทำให้กระบวนการศึกษาไทยและกระบวนการชีวิตไทยแยกกันไปคนละทาง ทำให้เยาวชนไทยได้รับการปรับพฤติกรรมให้ตกเป็นทาสของวัตถุ ไม่รู้จักแก่นแท้ของวิถีชีวิตไทย การศึกษารูปแบบสมัยใหม่ยังได้แพร่เข้าไปยังชนบทเป็นผลให้เด็กในชนบทได้รับการเรียนรู้จากความต้องการของส่วนกลางอย่างไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ทำให้เด็กรู้สึกแปลกแยกจากชุมชนมากขึ้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นปัญหาการศึกษาที่ส่งผลร้ายต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสังคมไทยให้ขาดความสมบูรณ์ทั้งได้ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม

จากปัญหาที่กล่าวมาทำให้หลายฝ่ายตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการศึกษาให้เป็นไปในลักษณะสมดุลกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมและสภาพของท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย ครูคือบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมสมาชิกสังคมให้มีคุณภาพ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาทั้งปวง จึงได้เป็นหลักการในการนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา ประเวศ วะสี (2542) กล่าวว่า การปฏิรูปการศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงฐานคิดใหม่จากการเอาวิชาการเป็นตัวตั้งเป็นการเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง เน้นประสบการณ์และกิจกรรมการทำงาน ทั้งประสบการณ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น สามารถพึ่งตนเอง และแก้ปัญหาด้วยตนเองได้

ภายใต้สภาวะการณ์ปัญหาสังคมไทยปัจจุบัน แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้กลายเป็นกระแสทางเลือกที่องค์กรชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ได้สนใจหันมายึดถือเป็นแนวการดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับตัวให้สามารถอยู่รอดท่ามกลางสภาพสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเองอย่างมีความสุขและเหมาะสมตามอัตภาพ แนวคิดนี้หมายถึงระบบการผลิตที่เริ่มต้นจากระดับพอเพียงที่จะเลี้ยงชีวิตของบุคคลและสมาชิกในครอบครัว เป็นการผลิตเพื่อตอบสนองตนเองและครอบครัวก่อนแทนการผลิตเพื่อผลกำไร ในแง่การผลิตยังส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ทั้งยังมองถึงความสมดุลในสัมพันธภาพระหว่างสังคมมนุษย์และระบบธรรมชาติสิ่งแวดล้อม แนวคิดดังกล่าวได้รับความสนใจจากสาธารณชนมากยิ่งขึ้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราชโองการแก่ชาวไทยเนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ถึงความสำคัญของการปรับทิศทางเศรษฐกิจของประเทศมาสู่แนวเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้การนำแนวคิดนี้มาสู่การปฏิบัติ ในรูปกิจกรรมต่างๆ ทั่วประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการมีภาระกิจหลักในการจัดการศึกษา ได้ตระหนักและเห็นคุณค่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ดังจะเห็นได้จากการที่กระทรวงมีนโยบายให้กรมที่มีสถานศึกษาในสังกัดดำเนินการนำแนวคิดนี้เข้าสู่กระบวนการเรียนการสอน เพื่อนำความรู้เผยแพร่สู่นักเรียนและชุมชน เพราะมีผู้ปกครองบางส่วนได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจในปัจจุบัน นักเรียนจะได้มีความรู้นำไปช่วยผู้ปกครองในการประกอบอาชีพได้ เป็นการสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนในระดับมัธยมศึกษาให้มีความรู้ ทักษะวิชาชีพ และมีความมั่นใจในการดำรงชีวิตในภายหน้า เป็นการประสานแนวคิดอาชีพการเกษตรตามแนวดั้งเดิมกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการช่วยลดอัตราการอพยพของชาวชนบทเข้าสู่เมือง และเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ครอบครัว ชุมชนในอนาคต

การส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลได้ดีนั้น ครูในฐานะกลไกของสังคมเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญเพราะหน้าที่ของครูประการแรกคือส่งเสริมความรู้โดยการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพแก่ลูกศิษย์ ประการที่สองซึ่งนำรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ดีให้แก่ศิษย์ กระทรวงศึกษาธิการ (2535) กล่าวถึงบทบาทครูว่า ครูจะต้องสอนให้นักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีกับสมาชิกในครอบครัว ชุมชนและประเทศรวมทั้งประชาคมโลก อีกทั้งต้องให้เกิดความรักหวงแหนและผูกพันกับท้องถิ่นของตน นับได้ว่าครูเป็นบุคคลสำคัญสำหรับการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ เพราะครูมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้เป็นผู้รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักแก้ไขปัญหา ตลอดจนรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเหตุที่ประเทศจะเจริญก้าวหน้าได้ก็ด้วยการมีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความคิดความสามารถจำนวนมาก การที่ครูจะนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปอบรมแก่นักเรียนจึงเป็นการให้ความรู้ในสิ่งทีนอกเหนือจากเนื้อหาตามหลักสูตร เป็นการทำให้นักเรียนหันต่อเหตุการณ์ รู้จักคิด เข้าใจปัญหาสภาพแวดล้อม เพื่อให้

สามารถเป็นแนวทางในการนำไปปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลให้ดีขึ้น ในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงครูสามารถบูรณาการสอดแทรกแนวความคิดนี้ในเนื้อหาวิชาต่างๆ ทั้งในเชิงปรัชญาหรือแนวคิดและการจัดกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ เช่น กิจกรรมชุมนุมอาชีพต่างๆ ที่นักเรียนสนใจ โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียน วิถีชีวิตชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นวิถีชีวิตที่ยั่งยืน

จากความสำคัญของบทบาทครูและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดหลักการพึ่งตนเองอย่างมีอิสระภาพตั้งแต่การพัฒนาในระดับเพื่อความอยู่รอดไปจนถึงระดับพัฒนาคุณภาพชีวิต การมีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม การพัฒนาตนเองและสังคม การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการลดรายจ่ายฟุ่มเฟือย สามารถนำไปใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไป หากครูได้ทำบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียนอย่างแท้จริงแล้ว ก็จะทำให้ นักเรียนสามารถพัฒนากระบวนการในการดำเนินชีวิตที่ก่อรูปไปด้วย การพึ่งตนเองเป็นประการที่หนึ่ง สองมีจิตสำนึกรับผิดชอบตนเอง สามการแสวงหาความรู้และข้อมูลที่จำเป็นในการทำงาน รวมถึงการพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต

ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ยังไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ในด้านการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการให้คำปรึกษาเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ตลอดจนศึกษาปัญหาอุปสรรคในการสนับสนุนบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ผลของการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานทางการศึกษา ที่จะนำไปใช้ในการวางแผนด้านการจัดงบประมาณ บุคลากร ที่จะสนับสนุนการจัดเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา วิชาที่สอน ประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยด้านแนวคิด ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน

2.2 เพื่อศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้ในด้านการสอนเกี่ยวกับเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการ ให้คำปรึกษาเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น

2.4 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

3.1 ได้ทราบปัจจัยด้านคุณลักษณะ ปัจจัยด้านแนวคิด และปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคมของครู

3.2 ได้ทราบถึงระดับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

3.3 ได้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

3.4 ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

3.5 นำผลการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่นโรงเรียน และกระทรวงศึกษาธิการเพื่อนำไปสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูต่อไป

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาประชากรที่เป็นครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2544

5. นิยามศัพท์ในการวิจัย

การนิยามศัพท์ในครั้งนี้ เป็นนิยามศัพท์เฉพาะ ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ เท่านั้น

5.1 เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนโดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเองให้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

5.2 บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงการปฏิบัติจริงของครูในการส่งเสริมความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน ด้านสอนให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกในรายวิชาที่สอน เป็นที่ปรึกษากิจกรรม

ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
ในโรงเรียน

5.3 ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงความรู้พื้นฐานในการดำเนินชีวิตแบบ
เศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ การพึ่งตนเอง การประหยัด การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าและการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

5.4 ประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงความรู้
ที่เคยได้รับจากการกระทำมาเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การเข้าอบรม การจัด
นิทรรศการ การเป็นวิทยากร การพานักเรียนเข้าค่าย

5.5 เจตคติที่ดีต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนความรู้เศรษฐกิจ
พอเพียง หมายถึง ความคิดเห็นและความรู้สึกในทางบวกของของครูต่อการส่งเสริมความรู้
เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

5.6 อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง หมายถึง ความคิดเกี่ยวกับการ
พัฒนาประเทศในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่มีมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง

5.7 การได้รับการสนับสนุนจากสังคม หมายถึงรับการได้รับการสนับสนุนทางอารมณ์
ได้แก่การยกย่อง ชมเชย ให้กำลังใจ การยอมรับ การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร ได้แก่การให้
คำแนะนำและการสนับสนุนด้านเงิน สิ่งของหรือบริการได้แก่ งบประมาณ เงิน วัสดุอุปกรณ์
แรงงาน หรือการอำนวยความสะดวกแก่ครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน
ที่ได้รับจากโรงเรียน ที่มีผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน หน่วยงานราชการต่างๆ องค์กรเอกชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัยบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
2. ทฤษฎีบทบาท
3. แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม
5. แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศ
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย
8. สมมติฐานของการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังที่อภิชาติ พันธเสน (2542) ได้อัญเชิญพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความว่า

... การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกินพอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคง พร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงโดยลำดับต่อไป...

และพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517 ความว่า

. . .คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งสมัยใหม่ แต่ เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพอยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพอยู่พอกินนี้ได้ เราจะยอดียิ่งยวดได้ . . .

เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2537 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรินำความคิดเรื่อง “ทฤษฎีใหม่” ออกเผยแพร่ “ทฤษฎีใหม่” คือรูปแบบหนึ่งของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในความหมาย “ความพอยู่พอกิน” เป็นทฤษฎีที่เกิดจากประสบการณ์ของพระองค์ ภายหลังจากที่ได้ทรงลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาานาน ก่อนจะมีพระบรมราโชวาทในปี 2517 ในปี 2538 ทรงย้ำอีกครั้งหนึ่งโดยเปรียบเทียบให้เห็นว่าทฤษฎีใหม่ประยุกต์เข้ากับสภาพน้ำท่วมและฝนแล้งของประเทศไทยได้ จนกระทั่งปี 2540 ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ พระองค์ได้ทรงขยายความให้เห็นรูปธรรมในการไม่ประมาทตนของความโลภ ความเห็นแก่ได้ โดยไม่คำนึงถึงผลได้ผลเสียแก่ตนเองและผู้อื่นอย่างละเอียด จึงมีพระราชดำรัสที่มีการกล่าวอ้างอยู่เสมอว่า

. . .การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอยู่พอกิน แบบพอยู่พอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอยู่พอกินกับตนเอง.....ความพอยู่พอกินนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอยู่พอกินพอสมควร บางสิ่งบางอย่างผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่นี้ไม่ไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก . . .

“ . . .ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไป ทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอยู่พอกินไม่ต้องทั้งหมด แม้แต่ครั้งหนึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็สามารถอยู่ได้” . . .

จากการศึกษาพระราชดำรัส เศรษฐกิจแบบพอยู่พอกิน พระองค์ใช้คำภาษาอังกฤษว่า “self sufficient economy” ซึ่งมีนักเศรษฐศาสตร์ให้ความหมายจากพจนานุกรมของ Webster ไว้ว่า “สามารถบรรลุเป้าหมายหรือสำเร็จวัตถุประสงค์ได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากคนอื่นหรือจากภายนอก” พร้อมทั้งอ้างพระราชดำรัสที่ให้ความหมายว่า “ให้พอยู่พอกินใช้ได้ด้วยตนเอง ให้ยืนบนขาตัวเองได้ คือยืนได้โดยไม่หกล้ม ไม่ต้องยืมขาคนอื่นเขามา”

1.1.1 ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง

การให้ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ผู้วิจัยได้ทบทวนองค์ความรู้ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำมากำหนดนิยามเบื้องต้นใช้เป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ดังนี้

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอยู่พอกินหมายถึง ความพอยู่พอกิน ความมี

เหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และในขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร ความมีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542)

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2542) ได้ให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง ว่าเป็นหลักความคิดที่สื่อความหมาย ความสำคัญเป็นหลักการนำไปสร้างระเบียบเศรษฐกิจใหม่ของอนาคตไม่เฉพาะสำหรับ “ระเบียบแห่งชาติเท่านั้น” แต่เป็นของโลกด้วย เป็นหลักความคิดเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ภายใต้ความจำกัดของทรัพยากร โดยตั้งอยู่บนการยอมรับในคุณค่าของมนุษย์และธรรมชาติ เรื่องของการบริโภคที่พึงอยู่ในขอบข่ายความจำเป็น และคุณประโยชน์และคำนึงถึงต่อชีวิตความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและนิเวศน์ โดยเกี่ยวไปในเรื่องของวิถีการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งพึงเป็นไปอย่างสมดุลเพื่อการเรียนรู้พึ่งตนเอง และพิทักษ์รักษาระบบชีวิตนิเวศน์ทั้งหลายทั้งปวง เหล่านี้ล้วนสัมพันธ์เชื่อมโยงกันนำไปสู่กระบวนการทางสังคมและระเบียบเศรษฐกิจใหม่ของโลก

ในแง่การพัฒนาระบบการเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจะต้องมีการวางเป้าหมายต้นทางและเป้าหมายปลายทางที่มีทิศทาง หลักการไว้ให้เป็นที่เข้าใจและมีสำนึกร่วมกัน เพื่อจะได้มุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันได้ ในแง่นี้เศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เป็นเพียงตัวแบบสำเร็จรูป แต่มีความหมายเป็นกระบวนการทางสังคมอันเป็นพลวัต เป้าหมายต้นทางได้แก่ การเกษตรขั้นพออยู่พอกิน คือ เศรษฐกิจพอเพียงโดยต้องเปิดช่องทางโอกาสให้ได้มีการเรียนรู้พัฒนาตนเองต่าง ๆ ไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืน จนถึงเป้าหมายปลายทางคือ เศรษฐกิจชุมชน ซึ่งจะต้องมีระบบและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในระดับการสร้างจิตสำนึกและระดับปฏิบัติจริง

กระทรวงมหาดไทย (2541) ได้ให้ความหมายของ เศรษฐกิจพอเพียง คือ การที่ทุกคนรอบครัวมีข้าวปลาอาหารที่จัดหาไว้เอง พอมีพอกิน ไม่ต้องไปมุ่งหาเงินจากข้าวปลาอาหารก่อนคนในครอบครัวได้กินอยู่อิ่มหน้าสำราญเพียงพอๆ ก็คืออย่าทำขายก่อนทำกินให้เพียงพออิ่มหน้าสำราญทั้งครอบครัว ปลูกผัก เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ให้เพียงพอสำหรับมีผักมีไข่ให้พอกิน พออิ่ม แต่ละมือแต่ละวัน

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541) สรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศหรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลคือความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อนมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยมมีอิสรภาพไม่พันนาการอยู่กับสิ่งใด

นิวัฒน์ จิมพาลี (2541) สรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตทางสังคมของมนุษย์ที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ชุมชน หรือสังคมในอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหรือระบบนิเวศน์ที่มีลักษณะเฉพาะตัวขนาดหนึ่ง ซึ่งนอกจากจะพิจารณาวิธีการดำเนินชีวิตของคนในระดับพฤติกรรมและสิ่งของที่สร้างทำขึ้นแล้ว ยังพิจารณาถึงกระบวนการที่คนหรือระบบความคิดที่ตกผลึก (ที่เรียกว่าวัฒนธรรมทางจิตใจ หรือวัฒนธรรมที่ไม่ใช้วัตถุ) ซึ่งอยู่เบื้องหลังและผลักดันให้เกิดเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำทางสังคมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดการปฏิบัติที่เกี่ยวกับมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

เพชรภรณ์ รื่นรมย์ (2543) สรุปว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง การพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตนเองให้มากที่สุดที่จะทำได้ให้ “พอมี พอกิน” โดยเฉพาะอาหาร และที่อยู่อาศัยส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ก็แลกเปลี่ยนหรือซื้อจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้จากของที่ผลิตได้ในท้องถิ่นหรือในประเทศให้มากที่สุด พยายามก่อนนี้ให้น้อยที่สุด และควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และพอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรมไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เพื่อให้มีรายจ่ายไม่เกินรายรับ

จากความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนโดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ ภูมิปัญญา สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าอย่างยั่งยืน มีจิตสำนึกที่ติดต่อตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือเป็นแนวทางที่คนไทยจะต้องรู้เพื่อนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นกำลังของประเทศในอนาคต ครูจึงควรนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมในโรงเรียน

1.1.2 ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาสังคมไทยอันมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องกำหนดทิศทางอย่างสำคัญในช่วงระยะ 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นรวมศูนย์การผลิตเพื่อการค้าในระดับชาติ ตลอดจนระบบทุนนิยมและลัทธิบริโภคนิยมกลายเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อความคิด การดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลมากขึ้นเป็นลำดับ และเป็นเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ไม่พึงประสงค์มากมาย ทั้งการเกิดปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายลง จึงทำให้หน่วยงาน องค์กรเอกชน ชุมชน สื่อมวลชนให้ความสนใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ อันเนื่องจากกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงมีการนำไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมเพื่อนำไปสู่วิถีชีวิตแบบพึ่งตนเอง

พิทยา ว่องกุล (2542) ได้สรุปความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า สังคมไทยสมัยก่อนมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติหลากหลายปริมาณล้นเกินแต่ละคนสามารถทำการผลิตหรือหากินจากธรรมชาติแบบพึ่งพาตนเองได้อย่างเพียงพอ ดังนั้น เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นชุมชน ระบบการศึกษาขั้นต้นจึงเป็นการเรียนรู้ในวิถีชุมชนเกี่ยวกับการทำมาหากินตั้งแต่เด็ก สร้างความสัมพันธ์ทางใจระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ ต่อกันกลายเป็นน้ำใจเผื่อแผ่ต่อกัน แต่ละบ้านแต่ละครอบครัวจะปฏิบัติเป็นประเพณีมาตลอดจนกลายเป็นการพึ่งพากัน เป็นประเพณี วิถีชีวิตหรือระเบียบชุมชน ซึ่งมีผลต่อการสร้างเศรษฐกิจชุมชนในตัว ไม่ต้องไปจ้างหรือซื้อขาย เช่นการลงแขกช่วยกันทำสวน ปลูกบ้าน สร้างสาธารณสมบัติ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2542) กล่าวถึงความสำคัญเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงมีฐานตั้งหลักที่เกษตรกรรมพออยู่พอกินโดยยึดในระดับเกษตรกร โดยเริ่มการส่งเสริมการผลิตขั้นพื้นฐานตามแนวทฤษฎีใหม่ขั้นที่หนึ่งเป็นการทำการเกษตรผสมผสานให้พออยู่พอกิน พร้อมด้วยกระบวนการเรียนรู้ยกระดับขั้นสู่เกษตรกรรมยั่งยืน หน่วยพื้นฐานหลักก็คือไร่นาระดับครัวเรือน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาตนเองเป็นอิสระจากกลไกตลาดภายใต้อำนาจกำกับควบคุมจากเศรษฐกิจภายนอกเป็นกระบวนการพัฒนาต้นทาง คือ เกษตรพออยู่พอกินและเกษตรกรรมยั่งยืนอันประกอบด้วยฐานเศรษฐกิจของมวลเกษตรกรรายย่อย และระบบไร่นาระดับครัวเรือน สู่เป้าหมายปลายทาง คือเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นผลของหลักการเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนที่ประชาชนต้องสามัคคี ร่วมมือร่วมกันช่วยเหลือกัน พึ่งตนเองและสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในชุมชนเป็นหลักโดยมีโครงสร้างพื้นฐานโยงกันเป็นระบบ การผลิต การแปรรูป การค้า และการบริการที่อยู่ใ้กระบวนการมุ่งหวังผลกำไรในรูปตัวเงิน แต่ขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความพึงพอใจทั้งตนเอง ครอบครัว และชุมชนดำรงอยู่เป็นสุข

จากการความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียง เน้นให้คนไทยดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีความสามัคคี ร่วมมือกัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน และที่สำคัญคือเป็นแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานให้กับคนไทยในยามที่ประเทศมีปัญหาทางเศรษฐกิจ คนไทยควรจะไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองได้มีความพอเพียงสมดุลกับ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นฐานจิตใจมีคุณธรรม เขวชนเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ควรได้รับความรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ครูจึงควรส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

1.1.3 หลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

การให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงที่บททวนจากนักวิชาการจะมีความเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตทำให้เข้าใจยาก ผู้วิจัยได้ให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงที่จะใช้เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงใน

โรงเรียนมัธยมศึกษาไปแล้ว ในที่นี้ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนหลักการสำคัญของแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่มีนักวิชาการนำเสนอไว้เป็นแนวทางดังนี้

โสภณ สุภาพงศ์ (อ้างถึงใน กระทรวงมหาดไทย, 2541) ได้นำเสนอแนวทางการจัดการเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าเป็นการเน้นการทำงาน เลี้ยงชีพที่พึ่งตนเอง ทำเศรษฐกิจด้วยตนเอง ร่วมมือ ร่วมคำเป็นเจ้าของโดยมีราชการเป็นผู้อำนวยความสะดวกช่วยกระตุ้นให้ชุมชนได้รับประโยชน์และเห็นประโยชน์จากการท่องเที่ยว และการจัดการรรณงค์ให้เลิกใช้สินค้าต่างประเทศ ราชการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร ให้สามารถดำเนินการได้ ส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงแก่ชาวบ้านจากสื่อต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน จัดทรัพยากรช่วยโดยประหยัด

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543) กล่าวถึงเป้าหมายหลักของเศรษฐกิจพอเพียงว่าพอเพียงคือความมั่นคงในปัจจุบัน และความยั่งยืน (ของระบบนิเวศและวิถีชีวิต)

ปัทม อ่อนดำ (อ้างถึงใน พิทยา ว่องกุล, 2542) กล่าวว่าแนวทางในการที่จะทำให้คนเห็นความสำคัญเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น ทำได้โดย หนึ่งปลูกจิตสำนึกเพื่อให้เห็นความพออยู่พอกินมากกว่าการขายเป็นกำไร เน้นให้มีคุณธรรม สองการป้องกันชีวิตความเป็นอยู่จากตลาด มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองแทนการพึ่งพาทภายนอก และใช้แรงงานครอบครัวและการสามัคคีร่วมแรงแทนการใช้เงิน เครื่องจักร และสารเคมี มีชีวิตเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อตามวัฒนธรรมบริโภคนิยม

สุเมธ ตันติเวชกุล (อ้างถึงใน กระทรวงมหาดไทย, 2541) กล่าวถึงการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริจะต้องยึดหลักการสำคัญที่อาจจะแยก ได้ สำคัญ 5 ประการได้แก่ หนึ่งด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรให้ตนเองและชาติโดยรวม สองด้านสังคม แต่ละสังคมต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นการสร้างเครือข่าย ชุมชน สามด้านทรัพยากรธรรมชาติ ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า สี่ด้านเทคโนโลยี (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เทคโนโลยีเข้ามาใหม่ซึ่งมีทั้งดีและไม่ดี แยกแยะยาก แต่ก็ต้องมีพอควรเพื่อการดำรงชีวิตในพื้นที่บ้านการพัฒนายจะต้องสอดคล้องกับภูมิสังคม และประการสุดท้ายด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่นักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ แต่ไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่าย กล่าวคือต้องปรับทิศทางในเบื้องต้นมุ่งลดรายจ่ายก่อน ยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม และละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง

ทิศนา แคมมณี (2543) ได้กล่าวไว้ว่าหลักการในการดำเนินชีวิตจากแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สามารถปรับตัวในการดำรงชีวิตได้ในสังคมอย่างมั่นคง เป็นสุข จะต้องพัฒนาให้คุณลักษณะดังนี้ คือการพึ่งตนเอง การทำงานการแก้ปัญหา การแสวงหาความรู้และข้อมูล และการพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต

ชวลิต การรื่นศรี (2542) สรุปแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่ามีลักษณะเด่นร่วมกัน 4 ประการ คือประการที่หนึ่งความมีอิสระในการกำหนดเป้าหมายและการตัดสินใจ ประการที่สองขึ้นอยู่กับความสามารถของตนเองได้ ประการที่สามสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ได้ และเป็นเรื่องความรู้สึกของคน que เห็นว่าสามารถบรรลุสิ่งที่ตนปรารถนา

จากการทบทวนหลักการสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวทางการปฏิบัติที่มีการใช้ประโยชน์ในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ให้เต็มที่ให้แก่ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีเป้าหมายไปถึงจุดหมายคือให้บุคคล ชุมชน มีความเพียงพอในการดำรงชีวิต โดยยึดตามหลักการดังนี้ คือหนึ่งยึดหลักความประหยัด สองยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต และยึดถือผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ลดการแย่งผลประโยชน์กัน ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนโดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

1.1.4 แนวทางปฏิบัติไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง

ในการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียงนำไปสู่การปฏิบัติมีนักวิชาการได้ให้แนวทางไว้ ดังต่อไปนี้

ประเวศ วะสี (2540) กล่าวว่า การจะไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงได้ต้องอาศัยแนวทางมาจาก 4 อย่างดังนี้ เริ่มจากกระแสพระราชดำรัส สองแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่เน้นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน สามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่กล่าวถึงการส่งเสริมความเข้มแข็งสังคมพื้นฐาน และพระพุทธศาสนา สอนเน้นที่การพึ่งตนเอง ความเอื้ออาทร ความพอเพียง ความสมดุล ความสะอาด ความสงบ ความสว่าง ความเป็นชุมชน กิจกรรมทางเศรษฐกิจพื้นฐานมีได้หลากหลาย เช่น เกษตรกรรม หัตถกรรม อุตสาหกรรม การค้าขาย การทำการเกษตรผสมผสาน โดยในแต่ละพื้นที่มีสระน้ำที่เก็บได้ตลอดปี ปลูกข้าว ปลูกผัก ปลูกผลไม้ ปลูกสมุนไพร ปลูกไม้ยืนต้น เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ไม่ต้องใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลงเพราะธรรมชาติได้สมดุล ชาวบ้านมีอาหารการกินอุ่มมากเหลือขายหลุดหนี้มีเงินเหลือเก็บ พ่อแม่ได้อยู่ด้วยกันครอบครัวมีความอบอุ่น

กระทรวงมหาดไทย (2541) กล่าวถึงแนวทางปฏิบัติไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงให้ชุมชนพึ่งตนเองมีดังนี้

1) ทำการเกษตรผสมผสาน ตามแนวทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 สนับสนุนให้เกษตรกรมีแปลงไร่-นา สระน้ำที่เหมาะสม และมีการบริหารที่ดินให้เกิดประโยชน์ มีประสิทธิภาพ และประหยัดมากที่สุด

2) การจัดลานค้าชุมชน จัดเป็นตลาดให้ประชาชนผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ที่ได้ในชุมชนมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน และเป็นจุดให้ภาคธุรกิจมาเลือกขมสินค้า เพื่อนำไปสู่การติดต่อซื้อขาย รวมทั้งเป็นเวทีการเรียนรู้ของประชาชนที่จะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทักษะ และ

ประสบการณ์ซึ่งกันและกันโดยสนับสนุนให้องค์กรชุมชน เช่น อ.บ.ต. กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ จัดลานค้าชุมชนของตนเอง

3) การสร้างเครือข่ายร้านค้าชุมชน จัดตั้งร้านชุมชนโดยการสนับสนุนของหน่วยราชการ ธ.ก.ส. หรือชุมชนรวมกันจัดตั้งเองเพื่อร่วมกันซื้อขายสินค้า ผลผลิตของชุมชน รวมทั้งส่งเสริมขยายเครือข่ายร้านค้าชุมชน

4) การพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่ชุมชนจะมีกลุ่มอาชีพหลากหลาย ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการผลิตภาคเกษตร เช่น การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ การจัดสวน แปรรูปผลผลิตการเกษตร และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง โดยให้กลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกันมีการรวมตัวหรือติดต่อกัน เพื่อพัฒนาอาชีพให้เข้มแข็ง

5) การทำผังเครือข่ายชุมชน สร้างระบบข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรชุมชนทั่วประเทศ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน (NGO) ภาคธุรกิจ ทราบข้อมูล สถานะศักยภาพขององค์กรชุมชน เพื่อสนับสนุนติดต่อช่วยเหลือชุมชนได้อย่างเหมาะสม

6) การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน มุ่งพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในชนบท ให้ชุมชนมีแหล่งน้ำพอเพียงสำหรับการอุปโภค บริโภค เพื่อการเกษตร

7) ประชาคม จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นเวทีให้ประชาชนในชุมชน เข้ามาร่วมกันคิดร่วมรับผิดชอบร่วมแก้ปัญหาของชุมชน เป็นเวทีของชุมชน ภาคเอกชน NGO จะมีบทบาทสำคัญ ภาคราชการจะคอยมาอยู่ห่าง ๆ ทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ผลักดันให้เกิดเวทีประชาคมชุมชน

8) จัดตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จด้านการเกษตร เป็นศูนย์ให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรทุกด้าน เช่น ความรู้การประกอบอาชีพเกษตร การผลิต การแปรรูปผลผลิต การเกษตร แนะนำ และสนับสนุนพันธุ์พืช แหล่งเงินทุน ตลอดจนการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับการเกษตร เช่น การเคลื่อนย้ายสัตว์ การจับสัตว์น้ำ เป็นต้น

9) กลุ่มออมทรัพย์และจัดทุนหมุนเวียนในชุมชน เป็นการระดมหรือการออมทรัพย์ของคนในชุมชนเพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียนในชุมชนสำหรับการจัดหาปัจจัยการผลิต และการลงทุนในกลุ่มการค้าต่าง ๆ ตลอดจนสวัสดิการของชุมชน เช่น การประกันสุขภาพ การศึกษา โดยมุ่งให้ชุมชนช่วยเหลือสมาชิกชุมชนด้วยกัน

สุเมธ ตันติเวชกุล (อ้างถึงใน กระทรวงมหาดไทย, 2541) กล่าวถึงการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริจะต้องยึดหลักการสำคัญที่อาจจะแยกได้ สำคัญ 5 ประการได้แก่ หนึ่งด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรให้ตนเองและชาติโดยรวม สองด้านสังคม แต่ละสังคมต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นการสร้างเครือข่ายชุมชน สามด้านทรัพยากรธรรมชาติ ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า สี่ด้านเทคโนโลยี (ภูมิปัญญาชาวบ้าน) จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

เทคโนโลยีเข้ามาใหม่ซึ่งมีทั้งดีและไม่ดี แยกแยะยาก แต่ก็ต้องมีพอควรเพื่อการดำรงชีวิตในพื้นที่บ้านการพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับภูมิสังคม และประการสุดท้ายด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่นักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ แต่ไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่าย กล่าวคือต้องปรับทิศทางในเบื้องต้นมุ่งลดรายจ่ายก่อน ยึดถือการประกอบอาชีพที่ถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม และละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง

จากการทบทวนเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงพบว่า มีกิจกรรมปฏิบัติหลายรูปแบบทั้งด้านการเกษตร การจัดลานค้าชุมชน การสร้างเครือข่ายร้านค้าชุมชน การพัฒนากลุ่มอาชีพ การทำฝักรอเครือข่ายชุมชน การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ประชาคม จัดตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จด้านการเกษตร และกลุ่มออมทรัพย์และจัดทุนหมุนเวียนในชุมชน ที่เน้นความพออยู่พอกินสำหรับสมาชิกในครอบครัว และชุมชนเป็นอันดับแรก ให้สามารถพึ่งตนเองได้มากกว่าการพึ่งพาทภายนอก ประหยัด การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แนวทางดังกล่าวจึงเป็นความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่ครูจะนำไปส่งเสริมแก่นักเรียน

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา

การศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ มนุษย์มีคุณค่าในตนเองและสามารถถ่ายทอดคุณค่านั้นเพื่อประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์สังคมหากได้รับการปลูกฝังความรู้และพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ผ่านกระบวนการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ได้เห็นความสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างยิ่ง จึงได้มีนโยบายดำเนินตามแนวพระราชดำรินำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนโดยมีเป้าหมายดังนี้ 1) นักเรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำมาใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียนวิถีชีวิตชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นวิถีชีวิตที่ต้องการ 2) ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ 3) โรงเรียนสามารถดำเนินการเกษตรในแนวเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแบบอย่างและขยายผลสู่ชุมชน ทั้งในเขตบริการและพื้นที่ใกล้เคียงได้ และ 4) โรงเรียนมีความตระหนักและเห็นคุณค่าในการดำเนินงานเกษตรแนวเศรษฐกิจพอเพียง

กระทรวงศึกษาธิการ มีระบบประสานงานในการดำเนินงานทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน ชุมชน เพื่อสนับสนุน ด้านวิชาการ ทรัพยากรและประสานเครือข่ายการดำเนินงานเกษตรแนวเศรษฐกิจพอเพียง และได้ให้แนวทางการจัดการเรียนรู้แนวเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนไว้เป็นขั้นตอนดังนี้ เริ่มจากการศึกษารายละเอียดเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเป็นเรื่องใหม่ที่มีความสำคัญต่อสถานศึกษา ผู้สอนจึงควรมีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่นศึกษาจากเอกสารและสื่อต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงเชิญผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นวิทยากร ศึกษาดูงานจากสถานที่จริงที่มีการจัดกิจกรรมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงวิเคราะห์สภาพโรงเรียน เช่นสภาพพื้นที่ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ สภาพแวดล้อม เพื่อหาความพร้อมในการจัดกิจกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ยังได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงไว้ 3 วิธี ได้แก่ วิธีที่ 1 บูรณาการในกลุ่มประสบการณ์/รายวิชาการจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ สามารถดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการบูรณาการเข้ากับวิชาเกษตร หรือเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเกษตร เช่นวิธีการปลูกข้าวการเลี้ยงปลา น้ำจืด เป็นต้น ส่วนอีกลักษณะหนึ่งคือบูรณาการในทุกรายวิชา ผู้เรียนจะได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย เพราะเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยครูผู้สอนทุกรายวิชาร่วมกันวิเคราะห์จุดประสงค์ เนื้อหา ทักษะกระบวนการ ทุกรายวิชาเพื่อบูรณาการให้สอดคล้องกับเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง วิธีที่ 2 จัดการเรียนรู้แบบกลุ่มสนใจ การจัดการเรียนในลักษณะนี้ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยการเลือกเฉพาะกลุ่มที่สนใจเข้าร่วมการดำเนินงานเกษตรพอเพียง โดยใช้เวลาปฏิบัตินอกเวลาเรียน ในเวลาตอนเช้าก่อนเข้าเรียน พักเที่ยง ตอนเย็นหลังเลิกเรียน วันหยุด การเรียนรู้วิธีนี้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ไม่จำกัดเวลา แต่ไม่มีผลการเรียน และหน่วยการเรียน วิธีสุดท้าย การจัดการเรียนรู้แบบกิจกรรม เป็นการจัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรม โดยใช้เวลาในคาบกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมชุมนุม กิจกรรมอิสระ อาจใช้เวลานอกเวลาเรียนปฏิบัติกิจกรรมเพิ่มเติม เช่น ในเวลาตอนเช้าก่อนเข้าเรียน พักเที่ยง ตอนเย็นหลังเลิกเรียน วันหยุด เพื่อดูแลกิจกรรมต่างๆ อาทิ การให้อาหารสัตว์ การรดน้ำพรวนดิน ใส่ปุ๋ยพืช เป็นต้น ในขณะที่นักเรียนทำกิจกรรม อาจารย์ที่ปรึกษาควรให้คำแนะนำ และดูแลตลอดเวลา เพื่อให้ทราบพัฒนาการของผู้เรียน

จากการศึกษาการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบแนวทางที่จะนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในด้านการศึกษาในโรงเรียน เริ่มจากครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงก่อน แล้วจึงจะสามารถนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมความรู้แก่นักเรียนมีความเข้าใจแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้ชัดเจน ที่สามารถกระทำได้ 3 วิธีการคือ หนึ่งโดยการสอนบูรณาการในรายวิชาต่างๆ สองจัดตั้งชุมนุมเกี่ยวเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยจึงได้นำแนวทางการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาดังกล่าวข้างต้นมาใช้กำหนดตัวชี้วัดตัวแปร บทบาทครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงว่าประกอบด้วยบทบาทด้านการสอนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาต่าง ๆ ด้านให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

2. ทฤษฎีบทบาท

การศึกษาบทบาทครูครั้งนี้เป็นการศึกษาในระดับปัจเจกบุคคล กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้คือ ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นิยม (Symbolic interaction Theory) ที่กล่าวถึง การกระทำที่ได้ผ่านการตีความหมายสัญลักษณ์ของผู้ที่มาสังสรรค์กัน ทฤษฎีบทบาทเน้นว่ามนุษย์จะกระทำตามความคิดเห็นหรือทัศนคติที่ได้รับเป็นผลมาจากการคาดหวังทางสังคมตามตำแหน่ง สถานภาพของบุคคลนั้น

2.1 ความหมายของบทบาท

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและคำนิยามเกี่ยวกับบทบาทไว้พอสรุปได้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้ความหมายไว้ว่าบทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524) ได้ให้ความหมายของ บทบาทไว้ว่า บทบาทหมายถึง การหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

สุชา จันทรเอน และสุรางค์ จันทรเอน (2520) อธิบายความหมายของ บทบาทไว้ว่า บทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมากบทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่าง ๆ พึงกระทำนั้นคือ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างไรแล้วบุคคลในสถานภาพนั้น ๆ จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้

อมรา พงศาพิชญ์ (2521) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า บทบาท คือ สิทธิหน้าที่ในการประพฤติปฏิบัติที่บุคคลหนึ่งมีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตัวเอง เช่น บทบาทของพ่อ ก็คือทำหน้าที่เลี้ยงลูกให้เป็นคนดี และรู้จักทำมาหากิน และบทบาทของลูก ก็คือ เคารพเชื่อฟังพ่อแม่และทำตนเป็นคนดี ซึ่งสอดคล้องกับ สุพัตรา สุภาพ (2525) ที่ได้อธิบายถึงความหมายของบทบาทว่า บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิ และหน้าที่ของสถานภาพ เช่นบทบาทของครูคือการอบรมสั่งสอนนักเรียน โดยสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้น ๆ มีหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างไรในสังคม บุคคลที่มีสถานภาพต่างกันจะมีบทบาทต่างกันด้วย หรือแม้แต่ว่ามีสถานภาพเดียวกันก็อาจมีบทบาทที่ต่างกันได้

ทิตยา สุวรรณะชญ (2527) ได้กล่าวว่า บทบาทเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยฐานะตำแหน่ง และบทบาททางสังคมไว้ ดังนี้

1) มีสถานะภาพ (Status) อยู่จริงในทุกสังคมและมีอยู่ก่อนที่ตัวคนจะเข้าไปครอง

2) มีบทบาทที่ควรจะเป็น (Ought-to-be-Role) ประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญในการกำหนด

ฐานะ ตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็นการที่คนเราจะทราบถึงฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้น ได้มาจากสังคมกรรม (Socialization) ในสังคมนั้น

บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอว่าจะเหมือนกับพฤติกรรมจริง ๆ ของคนที่ครองฐานะตำแหน่งอื่น ๆ เพราะพฤติกรรมจริง ๆ นั้น เป็นผลของปฏิกิริยาของคนที่ครองฐานะตำแหน่งที่มีบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และบุคลิกภาพ ผู้อื่น ที่เข้าร่วมในพฤติกรรม และเครื่องกระตุ้น (Stimulus) ที่มีอยู่ในเวลาและสภาพที่เกิดจากการติดต่อทางสังคม

ซูดา จิตพิทักษ์ (2528) ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า หมายถึงการที่บุคคลปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนตามสถานภาพที่ตนเป็นอยู่ โดยทั่วไปสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1) การพิจารณาโครงสร้างทางสังคม บทบาทหมายถึงตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อต่าง ๆ จะแสดงลักษณะกิจกรรมตามคุณสมบัติของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น

2) การแสดงบทบาทหรือการกระทำต่อกัน หรือการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาทนี้เป็นผลเนื่องมาจากการกระทำอย่างมีแบบแผน ทั้งนี้โดยผ่านการเรียนรู้มาก่อนว่าในสถานการณ์แต่ละอย่างควรจะทำอย่างไร บทบาทที่มีอยู่คู่ตำแหน่งทางสังคมที่ดำรงอยู่

สมเดช สิทธิพงษ์พิทยา (อ้างถึงใน วิทยา วรณศิริ, 2529) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ว่า “บทบาท” หมายถึงแบบแผนของพฤติกรรมหรือการกระทำ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับอำนาจหน้าที่และสิทธิ ซึ่งผูกพันอยู่กับสถานภาพหรือฐานะตำแหน่งสังคม โดยสังคมจะกำหนดหรือคาดหวังทางบุคคลในแต่ละสถานภาพ หรือฐานะตำแหน่งไว้เพื่อให้ผู้ดำรงอยู่ในสถานภาพหรือฐานะตำแหน่งนั้น ๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

งามพิศ สัตย์สงวน (2532) ได้อธิบายไว้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไรเป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม เพื่อให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งคาดการณ์พฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้ เช่น ผู้ที่มีตำแหน่งเป็นพ่อ จะได้รับการคาดหวังให้แสดงบทบาทหรือหน้าที่ต่าง ๆ ของพ่อได้แก่เลี้ยงดูลูกส่งเสียให้เล่าเรียน อบรมสั่งสอน ให้ความรักความเอ็นดูและอื่น ๆ

พิทยา สายหู (2534) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับบทบาทว่า ตัวบทบาทคือ ขอบเขตอำนาจหน้าที่และสิทธิในการกระทำของแต่ละงานที่เรามีต่อผู้อื่น สถานภาพก็คือฐานะตำแหน่งที่บุคคลได้จากการปฏิบัติตามบทบาทนั้น เมื่อเทียบกับฐานะตำแหน่งของ ผู้อื่น

Mead (อ้างถึงใน พรณเรศ ไชยยา, 2535) ได้ให้ความหมายว่า “บทบาทเป็นกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของตนเอง และเนื่องจากการปฏิบัติตามหน้าที่ของสถาบันหนึ่ง” ในขณะเดียวกัน Morgan (อ้างถึงใน พรณเรศ ไชยยา, 2535) ก็ให้ความหมายไว้ว่า “บทบาทเป็นรูปแบบของพฤติกรรม ซึ่งบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งทางสังคมจะปฏิบัติ”

สุเกลินี สุภธีระ และ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2537) ได้อธิบายความหมายของบทบาทไว้ดังนี้ บทบาท หมายถึง หน้าที่ (Function) ซึ่งบุคคลได้แสดงออกมาตามสถานภาพ

ของคนหรือการประพฤติปฏิบัติตามสถานภาพของบุคคล บางคนอาจจะมีหลายบทบาท เนื่องจากมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง หรือติดต่อกับบุคคลอื่น ๆ เรียกว่า “ชุดของบทบาท” (Role-set) ที่สำคัญบทบาทที่แสดงออกมาแต่ละบทบาทต้องมีการปรับตัวตามความเหมาะสมของสภาวะสังคม

จากการศึกษาความหมายของบทบาททำให้ผู้วิจัยทราบว่าบทบาทหมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกหรือการปฏิบัติงานในภารกิจของบุคคลที่กระทำโดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสถานภาพ หรือตำแหน่งทางสังคม สิทธิและหน้าที่ที่บุคคลผู้นั้นดำรงอยู่ บทบาทจะถูกกำหนดโดยบรรทัดฐานของสังคม สำหรับบทบาทของครูในการศึกษาครั้งนี้เป็นไปตามกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการที่คาดหวังว่าจะต้องเป็นบุคคลที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง 3 ด้าน คือ การสอนในรายวิชาต่างๆ การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 ประเภทของบทบาท

บุคคลจะแสดงบทบาทให้ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ ขึ้นอยู่กับความรู้ประสบการณ์เดิมเป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดบทบาท

สงวนศรี วิรัชชัย (2527) อธิบายว่า ถ้าพิจารณาลักษณะของบทบาทในสังคมให้ลึกซึ้งแล้วจะพบบทบาทอยู่หลายรูปแบบ หลายลักษณะ ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) บทบาทตามที่กำหนด (Prescribed Roles) หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่มหรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่มหรือองค์กรนั้น ๆ เช่น ข้อกำหนดที่ว่าข้าราชการต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาที่สั่งการโดยชอบ เป็นต้น

2) บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง (Expected Roles) หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติบทบาทที่ผู้รับความคาดหวังนี้มักจะสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด แต่ในบางครั้งบทบาทที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังอาจจะไม่ตรงกับบทบาทที่กำหนดไว้ก็ได้ เพราะบางคนอาจมีการคาดหวังมากกว่าหรือน้อยกว่าข้อกำหนดที่ตนได้รับทราบ

3) บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง (Subjective Roles) หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด และเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ เช่น ผู้บังคับบัญชาคิดว่าตนมีหน้าที่ควบคุมการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ไม่ต้องใส่ใจกับปัญหาส่วนตัวของผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนั้นบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่งอาจจะสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด และอาจจะตรงหรือไม่ตรงกับบทบาทที่ถูกคาดหวังก็ได้

4) บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Roles) หมายถึงพฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับ บทบาทตามความคิด

ของเจ้าตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง แต่ก็อาจมีกรณีที่บุคคลแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของผู้อื่น ทั้ง ๆ ที่บทบาทนั้นไม่ตรงกับความคิดของตนก็ได้

5) บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ (Perceived Roles) รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบ เกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งโดยธรรมชาติการรับรู้ที่คนเราจะมีการเลือกที่จะรับรู้ และอาจมีการรับรู้ ที่ผิดพลาดไปจากความเป็นจริงด้วยอิทธิพลจากประสบการณ์และสถานการณ์หลาย ๆ อย่าง ดังนั้นเมื่อผู้อยู่ในตำแหน่งแสดงบทบาทโดยการแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ผู้ที่พบเห็นอาจรับรู้พฤติกรรมหรือบทบาทนั้นในทางที่แตกต่างกันไป และอาจแตกต่างไปจากบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่งด้วย

หนึ่งฤทัย ไชยทอง (2538) กล่าวว่าบุคคลจะแสดงบทบาทในสังคมต่อบุคคลอื่นแตกต่างกัน ถ้าตำแหน่งนั้นต่างกับบทบาทในสังคมทั่วไป แบ่งได้ 5 ตำแหน่ง ดังนี้

1) บทบาทตามเพศและบทบาทตามวัย ได้แก่ผู้ชาย ผู้หญิง เด็ก ผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นบทบาทที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของตนตลอดชีวิต

2) บทบาททางอาชีพ ได้แก่ คนขายของ ครู หนายความ บทบาทประเภทนี้สามารถเปลี่ยนได้อย่างอิสระมากกว่าบทบาทอื่น

3) บทบาทเสถียรภาพ ได้แก่ บทบาทของหัวหน้า ลูกน้อง คนรับใช้

4) บทบาททางครอบครัว ได้แก่ แม่บ้าน พ่อ ลูก

5) บทบาทในกลุ่มเพื่อน หรือที่มีความสนใจคล้าย ๆ กัน ได้แก่ บทบาทของสมาชิกในชมรมต่าง ๆ

ทิตยา สุวรรณะชญ (2527) ได้แบ่งบทบาทไว้ 2 ลักษณะ คือ

1) บทบาทอุดมคติ (Ideal Role) คือบทบาทของผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางสังคม ควรจะปฏิบัติ ซึ่งถูกกำหนดโดยการอบรม คำแนะนำ คำสั่งสอน หน้าที่ และความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

2) บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) คือ บทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมที่จะต้องปฏิบัติ ซึ่งถูกกำหนดโดยผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคม นำเอาบทบาททางอุดมคติไปแปลความเพื่อที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่นั้น ๆ จะมีลักษณะแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแปลความ โดยมีสภาพแวดล้อมเป็นข้อจำกัดและสิ่งเกื้อกูล

อรุณ รักธรรม (2526) ได้แบ่งประเภทบทบาทออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) บทบาทจริง (Actual Role) เป็นพฤติกรรมที่แท้จริงของบุคคลที่ถูกควบคุมโดยอารมณ์ เจตคติ พฤติกรรมส่วนตัว และปัญหาในการปฏิบัติงาน

2) บทบาทที่ถูกกำหนด (Prescription Role) เป็นขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งทางหน่วยงานหรือองค์การเป็นผู้กำหนด

3) บทบาทที่คาดหวัง (Expectation Role) เป็นความคาดหวังของบุคคลอื่นหรือสังคมที่มีต่อบุคคลผู้ครองตำแหน่ง และเป็นความคาดหวังของของตนเองต่อบทบาทนั้น ๆ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง

บทบาทที่ปฏิบัติจริงตามแนวคิดของ Mead (อ้างถึงใน วิทยา วรณศิริ, 2529) อธิบายไว้ว่าองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติจริงหรือบทบาทที่เป็นจริงนั้นจะต้องประกอบด้วย การรู้จักตนเอง พฤติกรรมตามที่สถานการณ์กำหนดให้ซึ่งเหมาะกับการส่งเสริมฐานะตนเอง ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น ซึ่งเป็นแบบอย่างเพื่อให้การกระทำเฉพาะอย่างเป็นไปตามแนวทางที่ต้องการ และประเมินผลการกระทำตามบทบาทด้วยตนเองและโดยบุคคลอื่น

ทิตยา สุวรรณะชญ (2510) สรุปไว้ว่าบทบาทเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยฐานะ ตำแหน่ง และได้แบ่งบทบาทออกเป็นบทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) และบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติจริง เรียกว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) ซึ่งบทบาทที่ปฏิบัติจริงเป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติบุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่ง อารมณ์ขณะแสดงบทบาท รวมทั้งอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ และปฏิกริยาของผู้เกี่ยวข้อง

สงวน ลิทธิเลิศอรุณ (2522) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง (Actual Role) ไว้ว่าเป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง ซึ่งอาจจะเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวัง หรืออาจจะไม่เป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือไม่เป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวัง

จากแนวคิดของทฤษฎีบทบาทสามารถนำไปอธิบายการปฏิบัติงานของครู ได้ว่า ครูจะต้องปฏิบัติงานตามที่ทางราชการกำหนด ในการปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมความรู้ เศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงศึกษาธิการได้ให้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนไว้ 3 ลักษณะคือ ด้านสอนให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกในรายวิชาที่สอน เป็นที่ปรึกษากิจกรรมที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการที่ครูจะปฏิบัติงานได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับว่าครูยอมรับบทบาทนั้น ๆ เพียงใด และด้วยการยอมรับในบทบาทเป็นเรื่องความเข้าใจ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคล ผู้วิจัยจึงได้นำการทบทวนวรรณกรรมในส่วนนี้ ไปประกอบการพิจารณากำหนดบทบาท การปฏิบัติงานตามบทบาทและความสามารถในการปฏิบัติงานของครู

2.4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้ เศรษฐกิจพอเพียง

Linton (อ้างถึงใน อังคณา อาตมียะนันท์, 2530) กล่าวถึงการที่บุคคลสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีไว้ว่า มีปัจจัยดังต่อไปนี้

- 1) ลักษณะเฉพาะของสังคม ชุมชน
- 2) วัฒนธรรม ประเพณี และความปรารถนาของสังคมที่เกี่ยวข้อง
- 3) บุคลิกภาพของตนเอง ซึ่งหมายถึงลักษณะส่วบุคคล

Allport (อ้างถึงในชุดิมา คูหาทอง, 2533) ได้อธิบายไว้ว่า บุคคลจะมีการแสดงพฤติกรรมในขณะที่ดำรงตำแหน่งหนึ่งนั้น จะขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ประการ คือ

1) บทบาทที่คาดหวัง (Role Expectation) คือบทบาทตามความคาดหวังของสังคมที่อยากให้เขาปฏิบัติ เมื่อดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งทางสังคม

2) มโนทัศน์ของบทบาท (Role Conceptual) คือการที่บุคคลจะมองเห็นบทบาทตามการที่รับรู้ของตนเอง ความต้องการของตนเอง อาจสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมหรือไม่ก็ได้

3) การยอมรับบทบาท (Role Acceptance) คือการยอมรับบทบาทของบุคคลที่เกิดขึ้นได้ในภายหลัง เมื่อมีการสอดคล้องกันเองของบทบาทที่คาดหวังและมโนทัศน์ของบทบาท

4) การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ (Role Performance) คือการแสดงบทบาท

5) หน้าที่จากสภาพที่เป็นจริง (Actual Role) ซึ่งอาจจะแสดงบทบาทที่คาดหวังตามการรับรู้และเข้าใจของตนเอง ตลอดจนการที่บุคคลจะแสดงบทบาทได้ดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การยอมรับบทบาทนั้น ๆ ของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่ เนื่องจากความสอดคล้องของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม

สรุปได้ว่าบทบาททางสังคมจะถูกกำหนดและวางระเบียบไว้เพื่อการปฏิบัติอย่างชัดเจนว่าบุคคลอยู่ในบทบาทนั้น จะต้องมโนทัศน์และหน้าที่ทำอะไรบ้างในองค์กรนั้น ๆ และสังคมได้วางระเบียบไว้อย่างชัดเจน ว่าบุคคลดังกล่าว จำเป็นต้องเข้าใจอย่างชัดเจน ว่าบุคคลในองค์กรดังกล่าวต้องเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานดีและถูกต้อง ผู้ปฏิบัติจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องทราบว่าตนเองมีขอบเขตในการปฏิบัติงานตามบทบาทมากน้อยเพียงใด ในบางสถานการณ์อาจมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ คือการคลุมเครือในบทบาท (Role Ambiguity) เป็นเหตุการณ์ที่เกิดจากการขาดความชัดเจนเกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบ และกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความไม่แน่นอนและความไม่พึงพอใจ

จากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าการแสดงบทบาทของครูในฐานะที่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคม เป็นการแสดงบทบาทที่แท้จริง ที่ถูกกำหนดโดยทางราชการ จากการนำเอาบทบาททางอุดมคติไปแปลความ เพื่อจะปฏิบัติตามหน้าที่ ซึ่งมีลักษณะเหมือนหรือต่างกันอย่างไร ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแปลความ โดยมีสภาพแวดล้อมเป็นข้อจำกัดและกีดกัน ในงานวิจัยครั้งนี้ได้แก่ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยแนวคิด และปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำเอาปัจจัยทั้ง 3 ด้าน คือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยแนวคิด และปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม มาทำการศึกษา โดยกำหนดเป็นตัวแปรอิสระ เพื่อที่จะศึกษาและอธิบายถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้ เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในฐานะที่ครูเป็นผู้ถูกกำหนดให้มีบทบาทดังกล่าว

3. แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติ

3.1 ความหมายของเจตคติ

เจตคติ (Attitude) เดิมใช้คำว่า ทศนคติ ต่อมาคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยความเห็นชอบของราชบัณฑิตยสถานให้ใช้คำว่า เจตคติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการได้ใช้คำนี้มาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น เจตคติเป็นคำเดียวกับคำว่า ทศนคติ ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีนักจิตวิทยาและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2525) ให้ความหมายเจตคติว่า หมายถึงท่าที หรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) อธิบายว่า เจตคติเป็นความคิดเห็น ซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

สุชา จันทรเอม (2527) กล่าวไว้ว่า เจตคติหมายถึง ท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นไปในทำนองพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

เชิดศักดิ์ โฆวสินธุ์ (2527) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เจตคติหมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการอบรมให้เรียนรู้ ระเบียบวิธีของสังคม (Socialization) ดังนั้นเจตคติจะแสดงออกปรากฏให้เห็นได้ชัดเจนในกรณีสิ่งเร้า นั้น เป็นสิ่งเร้าทางสังคม

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2531) ได้สรุปไว้ว่า เจตคติเป็นนามธรรม มาจากภาษาละติน Aptus หมายถึงการเตรียมพร้อมแห่งสภาพจิตใจของบุคคลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งและเจตคติเป็นอารมณ์ที่มีอยู่ในทุกคน แต่อยู่ในระดับที่แตกต่างกัน เจตคติเป็นสิ่งที่ผลักดันให้บุคคลแสดงปฏิกิริยาที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า อันเป็นบุคคล วัตถุ สถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งปฏิกิริยาที่แสดงออกนั้น อาจอยู่ในลักษณะพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ และประสบการณ์ของแต่ละคน

ชัยยงค์ ขามรัตน์ (2533) ให้ความหมายไว้ว่า เจตคติเป็นความคิดเห็นและความรู้สึกอันเป็นสภาวะความพร้อมทางจิตใจ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ ที่เป็นส่วนหนึ่งที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง ฉะนั้นจึงสามารถอธิบายลักษณะทั่วไปของเจตคติได้ ดังนี้

- 1) เป็นสภาพของจิตใจ และประสาท ซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นได้ทางพฤติกรรม
- 2) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองของบุคคลต่อสรรพสิ่ง ตามลักษณะของเจตคติที่เกิดขึ้นต่อสิ่งนั้น ๆ

3) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นระบบ เป็นกลุ่ม และจัดระบบได้แล้วในตัวเอง คือเมื่อเกิดเจตคติต่อสิ่งแวดล้อมแล้วจะเกิดขึ้นต่อเนื่องกัน และมีพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับเจตคตินั้น

4) เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ ประสบการณ์มีส่วนช่วยในการสร้างเจตคติ

5) เป็นพลังสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสิ่งใดอย่างไรนั้น จะขึ้นอยู่กับเจตคติเป็นสำคัญ

6) เป็นสภาพของจิตใจ ที่มีความถาวรพอสมควร ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลแต่ละคนก็ได้รับความรู้ และผ่านการเรียนรู้มามาก อย่างไรก็ตามเจตคติอาจเปลี่ยนแปลงได้เนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม

3.2 องค์ประกอบของเจตคติ

เจตคติมีลักษณะเป็นนามธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ในชีวิตของบุคคล บุคคลจะมีพฤติกรรมอย่างไร เจตคติเป็นสิ่งกำหนด ซึ่งมีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเจตคติไว้ดังนี้

สงวน สิทธิเลิศอรุณ (2526) ได้ให้องค์ประกอบเจตคติไว้ 3 ประการ ดังนี้

รูปสามเหลี่ยมแสดงองค์ประกอบของเจตคติ

แผนภูมิที่ 1 รูปสามเหลี่ยมแสดงองค์ประกอบของเจตคติ

1) ด้านความรู้ (Cognitive Component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไรจะต้องอาศัยความรู้ประสบการณ์ว่าด้วยเคยรู้จัก หรือเคยรับรู้มาก่อน มิฉะนั้นบุคคลจะไม่อาจกำหนดความรู้สึกหรือทำท่าว่าชอบหรือไม่ชอบ เช่นบุคคลจะบอกว่าชอบเป็นครูหรือไม่ชอบเป็นครูนั้น จะต้องทราบเสียก่อนว่าครูมีบทบาทอย่างไรมีรายได้เท่าไร และจะมีค่าน้ำหนักหรือไม่ จึงจะสามารถบอกเจตคติของตนได้

2) ด้านความรู้สึก (Affective Component) การที่บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร เช่น ชอบหรือไม่ชอบอะไรก็ตาม จะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญ คือความรู้สึก เพราะความรู้สึกจะบ่งชี้ ชอบหรือไม่ชอบ เช่น ความรู้สึกชอบเป็นครูหรือไม่ชอบเป็นครู เป็นต้น

3) ด้านการกระทำ (Behavior Component) บุคคลจะมีเจตคติอย่างไรให้สังเกตจากการกระทำหรือพฤติกรรม

เชดส์กัตต์ โฆวาสินส์ (2527) อธิบายว่า เจตคติมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Component) เป็นองค์ประกอบที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้า (Object) นั้นๆ เพื่อเป็นเหตุผลในการที่สรุปรวมเป็นความเชื่อหรือช่วยในการประเมินผลสิ่งเร้านั้นๆ

2) องค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Feeling Component) เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญกับสิ่งเร้าต่างๆ เป็นผลต่อเนื่องจากการที่บุคคลประเมินสิ่งเร้านั้น แล้วว่าพอใจหรือไม่ พอลใจ ต้องการหรือไม่ต้องการ ดีหรือเลว

3) องค์ประกอบทางด้านความพร้อม หรือความโน้มเอียง (Action Tendency Component) เป็นองค์ประกอบที่บุคคลจะประพฤติหรือปฏิบัติตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทิศทางที่จะสนับสนุนหรือคัดค้านทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อหรือความรู้สึกของบุคคลที่ได้มาจากการประเมินผล

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของเจตคติแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) องค์ประกอบด้านความรู้ 2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก 3) องค์ประกอบด้านการกระทำ องค์ประกอบดังกล่าวมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจเป็นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของบุคคล ซึ่งอาจจะแสดงออกมาในรูป พอลใจไม่พอลใจ ชอบไม่ชอบ เป็นต้น ทำให้ความรู้สึกมีผลต่อการแสดงออกของบุคคล จากแนวคิดเกี่ยวกับเจตคติข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าเจตคติหมายถึง ความรู้สึก ความคิดของบุคคล ที่ได้รับการสั่งสมจากประสบการณ์ ซึ่งแม้ว่าบุคคลอาจจะได้ประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก่อให้เกิดเป็นแบบแผนเจตคติเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างกันออกไปตามระดับความมากน้อยของประสบการณ์ในแต่ละบุคคล เจตคติในงานวิจัยนี้วัดจากองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบได้แก่ ความรู้สึก และความคิดที่ดีของครูต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง มิได้วัดครอบคลุมองค์ประกอบเชิงพฤติกรรม

3.3 การวัดเจตคติ

การวัดเจตคติทำให้สามารถเข้าใจเจตคติของบุคคลและสามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลได้ มีนักวิชาการได้อธิบายเจตคติไว้ดังนี้

สงวน สิทธิเลิศอรุณ (2526) กล่าวว่า การวัดเจตคติของบุคคลอาจทำได้ ดังนี้

1) ใช้วิธีการสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมของบุคคล เช่น บุคคลที่พูดภาษาอังกฤษบ่อย ๆ อาจสรุปได้ว่าบุคคลนั้นมีเจตคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษเป็นต้น

2) ใช้วิธีให้ตอบแบบสอบถาม (Questionnaire) การวัดเจตคตินอกจากใช้วิธีการสังเกตแล้วอาจจะมีวิธีการให้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีอยู่หลายแบบ เช่น แบบของ เฮอร์สโตน แบบของกัลท์แมน เป็นต้น

3) ใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) การวัดแบบนี้เป็นการสัมภาษณ์และสนทนากัน การสนทนาย่อมช่วยให้มองเห็นเจตคติของผู้ถูกสัมภาษณ์หรือผู้ถูกสัมภาษณ์ได้

สุชา จันทรธรม (2527) กล่าวไว้ว่า การวัดเจตคติอาจทำได้หลายแบบ ดังนี้

1) แบบสอบถามประเมินค่า (Scaling Technique) เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้วัดเจตคติ มี 2 แบบคือ

1.1) วิธีของเฮอร์สโตน (Thurstone Method) แบบนี้ประกอบไปด้วย ประโยคต่างๆ ประมาณ 10-20 ประโยคหรือมากกว่านั้น ประโยคต่างๆเหล่านี้จะเป็นตัวแทนของระดับความคิดเห็นต่างๆ กัน ผู้ถูกทดสอบจะต้องแสดงให้เห็นว่า เขาเห็นด้วยกับประโยคใดบ้าง ประโยคหนึ่ง ๆ จะกำหนดค่าเอาไว้ คือกำหนดให้เป็น Scale Value เริ่มต้นจาก 0.0 ที่เป็นประโยคที่ไม่พึงพอใจมากที่สุด ไปจนถึง 5.5 สำหรับประโยคที่มีความรู้สึกเป็นกลาง ๆ จนกระทั่งถึง 11.0 ซึ่งมีค่าสูงสุดสำหรับประโยคที่มีความพึงพอใจมากที่สุด

1.2) วิธีของลิเคิร์ต (The Likert Technique) มาตรฐานแบบนี้ประกอบด้วยประโยคต่าง ๆ แต่ละประโยคผู้ทดสอบจะแสดงความรู้สึกของตนออกมา 5 ระดับ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เฉย ๆ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ละระดับมีคะแนนให้ไว้ตั้งแต่ 1-5 คะแนน คะแนนของคนหนึ่ง ๆ ได้จากคะแนนรวมทุก ๆ ประโยค

2) การหยั่งเสียงประชาชน (Polling) ส่วนมากใช้กับการเลือกตั้งพรรคการเมือง หรือที่ทำอะไรเกี่ยวกับประชาชนต้องมีการตรวจสอบหยั่งเสียง เพื่อหยั่งดูว่าหาชนมีความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ อย่างไร เช่นการลดกำลังอาวุธ พรรคการเมืองที่ประชาชนมีความนิยม เป็นต้น ผลของการหยั่งเสียงออกมาตรงหรือไม่ วิธีการสุ่มตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่าง ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนได้หรือไม่

3) การใช้แบบสอบถามว่าเห็นด้วยหรือไม่ ดีหรือไม่ดี โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 แบบ คือ

3.1) คำถามที่ถามเฉพาะเจาะจงลงไป แล้วให้ตอบตามเรื่องที่ถามเท่านั้น (Fixed alternative Question)

3.2) คำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น (Open - ended Question) จากการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการวัดเจตคติ สรุปได้ว่า การวัดเจตคตินั้นนับว่ายาก เพราะเจตคติเป็นแบบพฤติกรรมภายใน มีลักษณะเป็นนามธรรม แต่อย่างไรก็ตาม การวัด

เจตคติก็สามารถทำได้ โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การฉายภาพแล้วให้บุคคลจินตนาการภาพนั้น การให้ตอบแบบสอบถาม วิธีของเธอร์สโตน วิธีของลิเคิร์ท เป็นต้น

3.4 ประโยชน์ของการวัดเจตคติ

ประโยชน์ของการวัดเจตคติ ชัยยงค์ ขามรัตน์ (2523) สรุปไว้ดังนี้

1) วัดเพื่อทำนายพฤติกรรม เนื่องจากเจตคติที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลนั้น ย่อมเป็นเครื่องแสดงว่า เขามีความรู้ในด้านที่ดี หรือไม่ดี เกี่ยวกับสิ่งนั้นมากนักเพียงใด และเขามีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นเพียงใด เจตคติของบุคคลต่อสิ่งใดจึงเป็นการทำนายว่า บุคคลจะมีการกระทำต่อสิ่งนั้นไปในทางใดด้วย ดังนั้นการจะทราบเจตคติของบุคคลย่อมช่วยให้สามารถทำนายการกระทำของบุคคลนั้นได้ แม้จะไม่ถูกต้องเสมอไป

2) วัดเพื่อหาทางป้องกัน โดยทั่วไปการที่บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งใดอย่างไรนั้น เป็นสิทธิของเขา แต่การอยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุขของสังคม ย่อมเป็นไปได้เมื่อพลเมืองมีเจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นทางให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจกัน และไม่เกิดความแตกแยกในสังคม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำตัวแปรเจตคติมาศึกษา คือเจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เลือกใช้วิธีการวัดเจตคติแบบวิธีวัดตรง โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างอิง scale การวัดแบบ Likert scale โดยปรับ scale การวัดเป็น 6 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยค่อนข้างมาก เห็นด้วยน้อย ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยมากที่สุด

4. แนวคิดการสนับสนุนทางสังคม

การสนับสนุนทางสังคม (Social Support) มีความสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม เพราะมนุษย์มีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ต้องอาศัยพึ่งพาช่วยเหลือกัน โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึก และสิ่งของต่างๆ เพื่อนำไปสู่ความต้องการของตนเอง และทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

4.1 ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม

ในการศึกษาแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

อารีย์ เขียรประมุข (2534) ให้ความหมายว่า การสนับสนุนทางสังคม เป็นการช่วยเหลือระหว่างกันทางอารมณ์ สังคม ข้อมูลข่าวสาร วัสดุและสิ่งของจากบุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน ให้ผู้รับไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ

กิตติพันธ์ นนทปัทมะตุลย์ (2535) สรุปว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นการเกื้อกูลทางสังคมด้านการให้ความรัก ความเอาใจใส่ เห็นคุณค่า ได้รับการยกย่อง มีความรู้สึกว่ายู่ในสังคมเดียวกัน มีความผูกพันซึ่งกันและกัน มีความช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ เช่นสิ่งของ

แรงงาน และการให้เวลา การสนับสนุนทางสังคมจะมีผลทางด้านจิตใจ อารมณ์และการรับรู้จากบุคคลต่าง ๆ ได้แก่ บิดา มารดา ญาติ เพื่อนร่วมงาน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

Caplan (1974 อ้างถึงใน Tilden, 1985) ได้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคมไว้ว่า เป็นการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ที่ทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจต่อความจำเป็นพื้นฐานทางสังคมของบุคคล ได้แก่ การได้รับการยอมรับ นับถือ ความเห็นใจ ความปลอดภัย ตลอดจนการได้รับสิ่งของต่างๆ เช่น เงินทอง สิ่งของ เครื่องมือหรือข้อมูลข่าวสาร

Weiss (1974 อ้างถึงใน Tilden, 1985) ได้สรุปความหมายของการสนับสนุนทางสังคมไว้ว่า เป็นความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมที่จะดำรงไว้ซึ่งความผูกพันทางจิตใจ ประกอบด้วย ความใกล้ชิดผูกพัน ความรู้สึกร่วมในสังคม การได้รับการอบรมเลี้ยงดู ความรู้สึกมีคุณค่า ความมั่นคงของความเป็นเครือญาติ และความช่วยเหลือด้านจิตใจจากบุคคลอื่นในภาวะจิตใจที่กดดันหรือตึงเครียด

Gottlieb (1978 อ้างถึงใน Tilden, 1985) ให้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคมไว้ว่า เป็นการช่วยเหลือบุคคลให้สามารถมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้อย่างปกติ และตอบสนองความต้องการของบุคคล ประกอบด้วยความช่วยเหลือด้านอารมณ์ ด้านการแก้ปัญหา การช่วยเหลือทางอารมณ์ และการกระทำทางสิ่งแวดล้อม เช่นการสนับสนุนในนามผู้อื่น

Kahn and Antonucci (1980 อ้างถึงใน Tilden, 1985) กล่าวว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นการปฏิสัมพันธ์อย่างมีจุดมุ่งหมายระหว่างบุคคล ทำให้เกิดความผูกพันในด้านดีจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง เช่นความรักความชอบ ความเคารพนับถือ ความยกย่อง มีการรับรองหรือเห็นด้วยกับพฤติกรรมของอีกบุคคลหนึ่ง มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้อาจเกิดเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมากกว่าหรือน้อยกว่าก็ได้

สุชีรา ตั้งตระกูล (2537) ให้ความหมายการสนับสนุนทางสังคมไว้ว่า เป็นความจำเป็นของบุคคลที่ต้องมีการติดต่อ สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ได้รับความรักความเอาใจใส่ ช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จากบุคคลในเครือข่ายสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์กัน

House (1981 อ้างถึงใน เผชญ โชคบำรุง, 2534) ได้ให้ความหมายการสนับสนุนทางสังคมไว้ว่า หมายถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข ประกอบด้วย การสนับสนุนทางอารมณ์ ด้านการประเมิน ด้านข้อมูลข่าวสารและด้านวัตถุ

จากแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม สรุปได้ว่าการสนับสนุนทางสังคมหมายถึง การช่วยเหลือที่บุคคลได้รับการติดต่อกับบุคคลอื่น ในด้านต่างๆ อันประกอบด้วย การสนับสนุนทางอารมณ์ เช่นการยกย่อง ความรักความไว้วางใจ ความเอาใจใส่ ความรู้สึกเห็นใจ และความจริงใจ การสนับสนุนด้านการประเมิน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตนเอง การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร เช่น คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และการสนับสนุนด้านวัตถุสิ่งของ เช่น เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ซึ่งช่วยให้ผู้ที่ได้รับนั้นบรรลุจุดหมายที่ต้องการ

4.2 ประเภทของการสนับสนุนทางสังคม

การสนับสนุนทางสังคมสามารถแบ่งได้ตามแนวคิดดังต่อไปนี้

Cobb Cited (1976 อ้างถึงใน ละเอียต วรรณสารเมธา, 2539) ได้จำแนกการสนับสนุนทางสังคมไว้ 3 ประเภท คือ 1) การสนับสนุนด้านอารมณ์ (Emotional Support) ได้แก่ ข้อมูลที่ทำให้บุคคลเชื่อว่ามีบุคคลให้การดูแลและให้ความรัก 2) การสนับสนุนด้านคุณค่า (Esteem Support) ได้แก่ ข้อมูลที่ทำให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเองและมีค่าต่อผู้อื่น และ 3) การสนับสนุนด้านเครือข่าย (Network Support) ได้แก่ ข้อมูลที่ทำให้บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีความผูกพันซึ่งกันและกัน

Weiss (1974 อ้างถึงใน Tilden, 1985) ได้แบ่งการสนับสนุนทางสังคมออกได้ 6 ประเภทได้แก่ 1) การให้ความรักผูกพัน (Attachment) ส่งผลต่ออารมณ์โดยรวม คือทำให้บุคคลรู้สึกมั่นคงปลอดภัย และอบอุ่น ช่วยไม่ให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ความสัมพันธ์เช่นนี้พบในคู่สมรส เพื่อน หรือสมาชิกในครอบครัว 2) ความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Social Integration) ทำให้บุคคลรู้สึกมีเป้าหมาย ความเป็นเจ้าของและได้รับการยอมรับว่าตนมีคุณค่าต่อกลุ่ม ถ้าบุคคลขาดการสนับสนุนทางสังคมด้านนี้ จะทำให้บุคคลรู้สึกถูกแยกออกจากสังคม 3) การให้โอกาสที่จะเลี้ยงดูอุมชู (Opportunity for Nurturance) เป็นการสนับสนุนที่ผู้ใหญ่มีความรับผิดชอบต่อการเจริญเติบโตและสุขภาพของผู้เยาว์ แล้วทำให้ตนเองเกิดความรู้สึกว่าเป็นที่ต้องการของผู้อื่นและผู้อื่นพึ่งพาอาศัยได้ ถ้าหากไม่ได้ทำหน้าที่นี้ จะทำให้เกิดความคับข้องใจชีวิตนี้ไม่สมบูรณ์และไร้จุดหมาย 4) การให้ความรู้สึกที่มีคุณค่า (Reassurance of Worth) การได้รับการยอมรับในสถาบันครอบครัว หรือเพื่อน เมื่อบุคคลมีพฤติกรรมที่สามารถแสดงบทบาททางสังคม บทบาทอาจจะเป็นบทบาทในครอบครัวหรืออาชีพ ถ้าคนเราไม่ได้รับการยอมรับ จะทำให้ความเชื่อมั่นหรือความรู้สึกที่มีคุณค่าในตนเองลดลง 5) การให้ความรู้สึกว่าคุณค่ามีที่พึ่งพาได้ (Sense of Reliable Guidance) บุคคลคาดหวังว่าตนจะได้รับความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง ถ้าไม่ได้รับจะรู้สึกเหมือนถูกทอดทิ้ง 6) การได้รับความช่วยเหลือ (obtaining of Guidance) เป็นการได้รับความช่วยเหลือด้านคำปลอบใจ กำลังใจ คำแนะนำ คำชี้แนะ เพื่อผ่อนคลายภาวะความตึงเครียดที่บุคคลกำลังเผชิญอยู่ รวมถึงนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

House (1981 อ้างถึงใน เชนัญ โชคบำรุง, 2534) ได้แบ่งการสนับสนุนทางสังคมไว้ 4 ประเภทคือ 1) การสนับสนุนทางอารมณ์ (Emotion Support) หมายถึงการให้การยกย่อง ความไว้วางใจ ความรัก ความจริงใจ ความเอาใจใส่ และความรู้สึกเห็นใจ 2) การสนับสนุนด้านการประเมิน (Appraisal Support) หมายถึงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตัวเอง หรือข้อมูลที่น่าไปใช้ในการประเมินตนเอง หรือเพื่อรับรอง ช่วยให้เกิดความมั่นใจและสามารถเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นในสังคมได้ รวมถึงการเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น 3) การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Support) หมายถึงการให้คำแนะนำและเสนอแนะ ให้ทิศทางและเป็นข้อมูลข่าวสารที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ได้

อย่างเหมาะสม 4) การสนับสนุนด้านวัตถุสิ่งของ (Instrument Support) หมายถึงการช่วยเหลือโดยตรงต่อความจำเป็นของคนในเรื่องวัตถุสิ่งของ เงินทอง แรงงาน และเวลา

จากการศึกษาเกี่ยวกับประเภทของการสนับสนุนทางสังคมผู้วิจัยสามารถสรุปได้ 3 ประเภทคือ 1 การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ ได้แก่ การให้กำลังใจ การยกย่อง ชมเชย การมอบหมายงาน การติดตาม 2. การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร ได้แก่การให้คำแนะนำ และ 3. การสนับสนุนด้านเงิน สิ่งของหรือบริการได้แก่ งบประมาณ เงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงานหรือการอำนวยความสะดวกจากโรงเรียน หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน

4.3 แหล่งสนับสนุนทางสังคม

อุบล นิวัตชัย (2527) ได้จัดแบ่งกลุ่มบุคคลที่เป็นแหล่งของการสนับสนุนทางสังคมไว้ 3 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มที่มีความผูกพันกันตามธรรมชาติ (Spontaneous or Natural Support System) ประกอบด้วยบุคคล 2 ประเภท คือ ประเภทแรกอยู่ในครอบครัวสายตรง ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ พี่น้อง หลาน ส่วนประเภทที่สองคือ ครอบครัวใกล้ชิด ได้แก่ เพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน และเพื่อนร่วมงาน

2) องค์กรและสมาคมที่ได้รับการสนับสนุน (Organized Support) หมายถึงบุคคลที่ร่วมตัวเป็นหน่วย เป็นชมรม เป็นสมาคม เช่น ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น

3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิชาชีพ (Professional Health Care Worker) หมายถึงบุคคลที่อยู่ในวงการรักษาพยาบาลโดยอาชีพ

บุญเยี่ยม ตระกูลวงษ์ (2535) อธิบายว่า การสนับสนุนทางสังคม เป็นสิ่งที่ผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลหรือกลุ่ม ได้แก่ บุคคลในครอบครัว เช่น สามี ภรรยา ญาติ พี่น้อง หรือบุคคลอื่น เช่น เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เจ้าหน้าที่บ้านเมือง ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านข้อมูลข่าวสาร วัสดุ สิ่งของ

จากการศึกษาแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าการสนับสนุนทางสังคมมีความสำคัญที่จะกระตุ้นให้ครุมีกำลังใจที่จะปฏิบัติงานตามบทบาทอย่างเต็มความสามารถ และสม่ำเสมอ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามบทบาทของครู ได้แก่ การสนับสนุนจากโรงเรียน ที่มีผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน หน่วยงานราชการ ต่างๆ องค์กรเอกชน ที่ให้การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ ได้แก่การยกย่อง ชมเชย ให้กำลังใจ การสนับสนุนทางด้านข่าวสาร ให้คำปรึกษา และการสนับสนุนทางด้านเงินและสิ่งของ ได้แก่ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ แรงงานหรือ การอำนวยความสะดวกแก่ครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

5. แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศ

ความหมายของอุดมการณ์

ราชบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้ความหมายของ อุดมการณ์หมายถึง อุดมคติอันสูงส่งที่จูงใจมนุษย์ให้พยายามบรรลุถึง

ความหมายของการพัฒนา (Development)

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2538) อธิบายว่า การพัฒนาเป็นเชิงคิดเชิงปทัสฐาน ซึ่งมีความแปรผันไปตามความต้องการ และ/หรือ พื้นฐานความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ของผู้กำหนด การพัฒนามีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทาง และทิศทางการพัฒนามุ่งไปสู่สภาพที่ดีกว่าเดิม ลักษณะดังกล่าวจะรวมถึงการเปลี่ยนแปลง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และสิ่งแวดล้อม ให้มีทิศทางที่ดีขึ้น โดยที่รัฐบาลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินการก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงถึงประชาชนโดยตรง ความหมายของการพัฒนา มีความหมายได้หลายประการดังต่อไปนี้

1. การพัฒนา คือ สภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศหนึ่ง ๆ สามารถทำให้ผลผลิตมวลรวมสูงถึง ร้อยละ 5-7 ต่อปี และสามารถรักษาระดับนี้ไว้ได้ เป็นสภาวะที่ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีในทางเศรษฐกิจ

2. การพัฒนา คือ การสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ โดยการเร่งรัดให้ผลผลิตมวลรวมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเปะกระบวนการที่ส่งผลให้ระดับรายได้โดยเฉลี่ยต่อบุคคลของประเทศสูง และประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีในทางเศรษฐกิจ

3. การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตการจ้างงานตามที่วางแผนไว้แล้ว เพื่อลดสัดส่วนของภาคการเกษตรกรรม ในขณะที่เพิ่มสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมและบริการ

4. การพัฒนา คือ การสร้างภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเพื่อบุคลิกภาพของบุคคล และผลสำเร็จคือการขจัดหรือลดความยากจน ความไม่เท่าเทียม และการว่างงาน

5. การพัฒนา คือ กระบวนการหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างทางสังคม มุ่งตอบสนองความต้องการพื้นฐานของปัจเจกชนและกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้ก้าวออกจากสภาพชีวิตที่ไม่น่าพึงพอใจไปสู่ชีวิตที่ดีกว่าทั้งในด้านวัตถุและความรู้สึกรู้จักคิด

6. การพัฒนา คือ การสร้างความทันสมัย ประกอบด้วย การที่คนในสังคมมีเหตุผล (Rationality) มีทัศนคติและความคิดที่ไม่งมงาย มีวินัยทางสังคม มีการเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิต การเพิ่มมาตรฐานการครองชีพ การปรับปรุงสถาบันทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ประเทศชาติมีความเป็นปึกแผ่น มีเอกราชและประชาธิปไตยจากระดับพื้นฐาน

7. การพัฒนา คือ การเพิ่มพูนขีดความสามารถของสังคม โดยไม่คำนึงถึงขอบเขตที่ถูกกำหนดโดยเป้าหมาย และโครงสร้างของสังคมในขณะนั้น การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์ใดต่อเป้าหมายที่มีอยู่ การพัฒนาสามารถวัดได้ในเชิงปริมาณ

และคุณภาพ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยชาติด้วยกัน และระหว่างมนุษยชาติกับสิ่งแวดล้อม

8. การพัฒนาในทางวัฒนธรรม หมายถึง การสร้างความรู้สึกลึกซึ้งใหม่ว่าตนเป็นชาติ มีความเชื่อมั่นและพร้อมที่จะทำทุกอย่างโดยการสละ

9. ในทางเศรษฐศาสตร์การเมือง การพัฒนา คือ กฏาภิเษกระเบียบสังคมให้มีความยุติธรรมมากขึ้น มีความเป็นอิสระจากการแทรกแซงครอบงำจากรัฐบาลอื่นใด หรือกลุ่มผลประโยชน์

10. การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพของระบบเศรษฐกิจ ในภาวะที่มีดุลยภาพและมีพลวัต ภายในกรอบที่ไม่กระทบกระเทือนกับสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศ

5.1 อุดมการพัฒนาประเทศแบบทุนนิยม

การพัฒนาประเทศเป็นกระบวนการที่มีหลายมิติที่เกี่ยวข้องกัน การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม โครงสร้างของสถาบันต่าง ๆ โครงสร้างการบริหารตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อของคนในชาติ ประเทศไทยได้มีการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปแบบและกำหนดเป้าหมายชัดเจนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา

มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายหลักการของทุนนิยม (Capitalism) ไว้ดังต่อไปนี้
วันรัทซ์ มิ่งมณีนาคิน (2538) กล่าวถึงทุนนิยมไว้ว่า เป็นระบบเศรษฐกิจมีชื่อเรียกหลายอย่าง อาทิ ระบบการประกอบการเสรี (Free –Enterprise System) และระบบตลาด (Market System) ลักษณะสำคัญของทุนนิยมคือ

1) การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน (Ownership of Resources) ครัวเรือนและธุรกิจเป็นหน่วยเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ผู้เป็นเจ้าของมีอิสระเต็มที่ในการจัดการกับปัจจัยการผลิตตามที่เห็นว่าสมควร

2) เสรีภาพในธุรกิจ (freedom of enterprise) ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตมีเสรีภาพในการประกอบธุรกิจตามต้องการ มีเสรีภาพในการขายปัจจัยผลิต

3) กำไรเป็นเครื่องจูงใจ (Profit Motive) ผลตอบแทนจากการขายปัจจัยการผลิตคือรายได้ที่ทุกคนอยากมีเพิ่มขึ้น และเป็นสิ่งจูงใจให้มีการนำปัจจัยผลิตมาใช้ ส่วนผู้บริโภคก็พยายามเปรียบเทียบสินค้าของผู้ผลิตแต่ละราย และเลือกซื้อสินค้าที่จะนำความพอใจมาให้มากที่สุดด้วยการจ่ายราคาต่ำที่สุด

4) ระบบราคา (Price System) ระบบทุนนิยมใช้ราคาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ถ้าจำนวนซื้อและจำนวนขายเท่ากันพอดี ราคาจะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง แต่หากจำนวนซื้อและจำนวนขายไม่เท่ากันราคาจะเคลื่อนไหวทันที ราคาสูงจะขึ้นถ้าจำนวนซื้อ มีมากกว่าจำนวนขาย และราคาจะลดลงถ้าจำนวนซื้อ มีน้อย

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542) อ้างถึงแนวคิดแบบทุนนิยมว่า มีหลักการ 3 ประการคือ (1) เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน (2) ธุรกิจมีเสรีภาพในการแข่งขันการผลิตและการทำกำไร และ (3) ผู้ผลิตมีเสรีภาพในการเลือกบริโภคเต็มที่ หลักอิสระภาพของเอกชนจึงเปรียบเสมือน “ระเบียบธรรมชาติ” (Natural Order) โดยถือว่า หากปล่อยให้เอกชนดำเนินการผลิตโดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐแล้ว ประเทศหรือสังคมนั้นก็จะได้ รับ ผลผลิตสูงสุด และสังคมก็จะมีความเป็นอยู่ที่ดีอย่างเป็นไปเอง ทุนนิยม (Capitalism) จึงเป็นลัทธิเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับลัทธิเสรีนิยม (Liberalism) เพราะเน้นเสรีภาพของปัจเจกชนเป็นหลัก หลักการของทุนนิยมมีดังนี้

- 1) การแข่งขันเสรีจะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- 2) เสรีภาพของเอกชนมีเต็มที่และยุติธรรม
- 3) การค้าเสรีตามแนวขององค์การค้าโลกทำให้ประเทศสมาชิกได้รับ
- 4) ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน ทุนนิยมสากลไม่มีกำแพงกั้นระหว่างประเทศทำให้การเคลื่อนย้ายสินค้า ทรัพยากร และเงินทุน เป็นประโยชน์แก่ทุกประเทศ
- 5) กติกาของกลไกตลาดที่เน้นเสรีภาพและเสมอภาคของปัจเจกชนทำให้สังคมบรรลุความมั่งคั่งและปัจเจกชนมีความอยู่ดีกินดี
- 6) การให้เสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคลในการดำเนินธุรกิจช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุอัตราประโยชน์สูงสุดตามเงื่อนไขที่ว่าทุกคนมีเหตุผลทางเศรษฐกิจ ซึ่งเมื่อแต่ละคนได้ประโยชน์สูงสุด สังคมก็จะได้ประโยชน์ไปด้วย
- 7) กลไกตลาดช่วยให้การดำเนินธุรกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างยุติธรรมได้เอง โดยไม่ต้องคำนึงถึงจริยธรรมหรือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์พัฒนาประเทศแบบทุนนิยม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เป็นการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและด้านการบริการให้เสรีภาพแก่เอกชนในกรรมสิทธิ์ มีการแข่งขันการผลิตและการทำกำไร การผลิตต้องพึ่งพาเงินทุนและตลาดต่างประเทศเป็นตัวกำหนด และยอมรับการเปิดเสรีทางการค้ากับสังคมโลก

5.2 อุดมการณ์พัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง

เมื่อมีสถานการณ์ที่บ่งชี้ว่า การพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมที่นำมาใช้เกือบ 50 ปี นั้นเป็นกติกายที่ไม่สามารถทำให้ประเทศพัฒนาได้ตามเป้าประสงค์ กลับทำให้ประเทศประสบกับวิกฤตอย่างรุนแรง จึงได้มีการแสวงหาทางเลือกใหม่สำหรับประเทศไทย เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Self Sufficient Economy) เป็นแนวทางในการพัฒนาที่เน้นการพึ่งตนเองเป็นพื้นฐาน ลดการพึ่งพาเงินทุน และ

ตลาดจากต่างประเทศ ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ แม้ว่าจะเติบโตช้า แต่จะมีเสถียรภาพไม่ต้องเสี่ยงกับการผันผวนของตลาดโลก (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2542)

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวพัฒนาเน้นการพึ่งตนเองที่มีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่จากทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรด้านการเงิน (Financial Resource) โดยให้มีการควบคุมจากแหล่งภายนอกน้อยที่สุด การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของคนในสังคมที่จะทำให้สิ่งที่พวกเขาพอใจในการพัฒนา ทั้งยังให้มีการลดการเอารัดเอาเปรียบ (Exploitation) อันเป็นสิ่งที่จะสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง ความหมายของการพึ่งตนเอง มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองไว้ดังนี้

อภิชาติ ทองอยู่ และคณะ (2530) ได้กล่าวถึงการพึ่งตนเองเป็น 2 ลักษณะที่เกี่ยวข้องกันคือ การพึ่งตนเองทางกายภาพ ได้แก่การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและการปกครอง ตลอดจนการจัดสัมพันธ์ทางสังคมแบบแผนของตนเองซึ่งเป็นการผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลัก โดยสัมพันธ์กับส่วนที่สองคือการพึ่งตนเองทางวัฒนธรรม ความเชื่อ สติปัญญาและอำนาจการตัดสินใจ ซึ่งมีผลต่อกันและกันทั้งสองด้าน ในการพึ่งตนเองดังกล่าวมิใช่การปิดตนเอง และโดดเดี่ยวตนเองออกจากสังคมทั่วไป หากแต่เมื่อกล่าวถึงหมู่บ้านพึ่งตนเองก็จะหมายความว่า เป็นสังคมที่มีแบบแผนทางวัฒนธรรมและการผลิตแบบของตัวเอง ขณะเดียวกันก็มีการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกันเสริมไปด้วย ทั้งภายในหมู่บ้านเองและกับภายนอกหมู่บ้านในความเป็นจริงมาตลอด โดยที่ยังสามารถดำรงความเป็นตัวของตัวเอง ที่สืบทอดวิถีแห่งการพึ่งตัวเองมาไว้ได้ทั้งสองด้าน

จุลสารทางเลือกการพัฒนา (2528) ได้อธิบายว่า การพึ่งตนเองจะมีความหมายเป็นเชิงสัมพันธ์ในระหว่างการพึ่งตนเองในขณะที่พึ่งพาผู้อื่น เป็นการพึ่งพาที่นำไปสู่การไม่พึ่งพา คือเป็นการพึ่งพาอาศัยกันอย่างรู้เท่าทัน และกรอบการมองเรื่องการพึ่งพานี้ต้องไม่มุ่งแข่งขัน หรือไม่มุ่งครอบงำเหนือกว่าแต่มุ่งไปสู่ความเป็นไทต่อกัน การช่วยเหลือกันเป็นสิ่งจำเป็น คือการพึ่งพาในสิ่งที่เราไม่มี เกื้อกูลสิ่งที่เรามีให้ผู้อื่น การพึ่งพานี้ทำไปเพื่อให้แต่ละชุมชนพึ่งตนเองได้

ณรงค์ หุตานุกัฏ และคณะ (2531) ได้ให้ความหมายของการพึ่งพาตนเองทางการเกษตรไว้โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้ระยะเวลาเป็นตัวกำหนด คือ

- 1) ในระยะสั้นหมายถึง การพึ่งพาตนเองในระดับครอบครัวของเกษตรกร
- 2) ในระยะปานกลาง หมายถึง การพึ่งตนเองในระดับกลุ่มหรือระดับสถาบันเกษตรกร
- 3) ในระยะยาว หมายถึง การพึ่งตนเองระดับภาคหรือระดับประเทศ กลุ่มต่าง ๆ หรือสถาบันต่าง ๆ ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพึ่งพาตนเอง

ธำรง เปรมปรีดี (อ้างถึงในปราณี หมอนทองแดง, 2534) ให้ความหมายการพึ่งตนเองว่าไม่ใช่ความเพียงพอในตนเอง (Self Sufficiency) แต่เป็นการปะทะสังสรรค์ระหว่าง

ตนเองกับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมอย่างพลวัต สร้างสรรค์ แสวงหาการเติบโตในแง่ความภูมิใจในความเป็นมนุษย์และความบอบบางของธรรมชาติมากกว่าการแสวงหาประโยชน์ของมนุษย์และทำให้ธรรมชาติหมดไปในเวลาอันสั้น

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2530) ได้นิยามการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจหมายถึง ความสมดุลระหว่างขีดความสามารถในการผลิตกับขอบเขตของการบริโภค

วิวัฒน์ชัย อรรถากร (อ้างถึงในโอวาท สุทธนารักษ์, 2531) ให้ความหมายว่าการพึ่งตนเองเป็นคำที่มีความหมายตรงกันข้ามกับการพึ่งพา (Dependence หรือ Dependency) การได้ว่าการพึ่งตนเองเป็นแนวคิดแย้ง (Antithesis) ต่อการพึ่งพา การพึ่งในระดับประเทศแยกได้เป็นการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ (Economic Dependency) การพึ่งพาทางการเมือง (Political Dependency) และการพึ่งพาทางวัฒนธรรม (Cultural Dependency) สำหรับการพึ่งพาทางเศรษฐกิจนั้นอาจแยกได้หลายลักษณะคือการพึ่งพาทางการค้า (Trade Dependency) การพึ่งพาทางเทคนิควิทยาการ (Technological Dependency) การพึ่งพาด้านความช่วยเหลือ (Aid Dependency) การพึ่งพาด้านการเงินหรือเงินกู้ (Financial Dependency) โดยมุ่งรับใช้ผลประโยชน์และความจำเป็นทางสังคมของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น กล่าวคือยึดหลักการความเสมอภาค ในความสัมพันธ์ระดับปัจเจกบุคคลหรือระดับชุมชน หรือสังคมนั้นหรือประเทศนั้น กับชุมชนสังคมภายนอก หรือต่างประเทศ ซึ่งการพึ่งพาตนเองจึงไม่ใช่การปิดบังตัวเองจากความสัมพันธ์กับสังคมอื่นหรือโลกภายนอก สัมพันธภาพจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค

สุเมธ ตันติเวชกุล (อ้างถึงในกระทรวงมหาดไทย, 2541) ให้ความหมายการพึ่งตนเองว่า “ความพอมือพอกิน”

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2542) ได้อธิบายไว้ว่าการพัฒนาในกระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จะต้องมีการวางเป้าหมายต้นทางและเป้าหมายปลายทางที่มีทิศทาง และหลักการไว้ให้เป็นที่เข้าใจและมีสำนึกร่วมกันเพื่อจะได้มุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันได้ในแง่เศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เป็นเพียงตัวแบบสำเร็จรูป แต่มีความหมายเป็นกระบวนการทางสังคมอันเป็นพลวัต เป้าหมายต้นทางได้แก่ การเกษตรขั้นพออยู่พอกิน คือ เศรษฐกิจพอเพียง โดยต้องเปิดช่องทางโอกาสให้ได้มีการเรียนรู้พัฒนาตนเองต่าง ๆ ไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืน จนถึงเป้าหมายปลายทางคือ เศรษฐกิจชุมชน ซึ่งจะต้องมีระบบและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในระดับการสร้างจิตสำนึกและระดับปฏิบัติจริง

ชวลิต การรื่นศรี (2542) กล่าวว่า การที่จะพึ่งตนเองได้นั้น บุคคลต้องมีความเชื่อมั่นว่าตนช่วยตนเองได้ก่อน กระบวนการที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเองนั้นได้แก่

1) ความรู้สึกของการรวมกันเป็นกลุ่มของคนที่มีความสนใจร่วมกัน และรวมกันอย่างครบถ้วน (Sense of Solidarity)

2) ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Values) เน้นการปลุกฝังให้คนในชุมชน มีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและใช้มติของที่ประชุมตัดสิน โดยไม่ใช่อิทธิพลส่วนตัวของใครเข้าไปแทรก ในการตัดสินใจเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มในชุมชน

3) สปีริตในการทำงานร่วมกัน (Spirit of Cooperation) คือจะต้องมีการร่วมกันตกลงเกี่ยวกับกิจกรรมร่วม และกระทำร่วมกันโดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบและช่วยเหลือกัน

4) สปีริตในการทำงานกลุ่ม (Collective Spirit) โดยสร้างให้เกิดสปีริตที่จะมอง และให้ความสำคัญต่อความสนใจร่วมของกลุ่มว่าเป็นเรื่องสำคัญ และมีความพยายามร่วมกันในอันที่จะดำเนินการให้บรรลุผลของความสนใจนั้น

5) สปีริตในการสร้างสรรค์ (Creative Spirit) คือปลุกฝังให้มีความคิดริเริ่ม มีการแสวงหาทรัพยากรและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เหมาะสม การบริหารและการจัดรูปองค์กรใหม่ ๆ มีประสบการณ์ใหม่ ๆ และใช้สิ่งเหล่านี้แก้ปัญหาของชุมชน ไม่ใช่หนีปัญหาหรือละเลยปัญหาที่เกิดขึ้น

6) สปีริตของการร่วมกันสร้างความเชื่อถือว่าช่วยตนเองได้ โดยมีการรวบรวมทรัพยากรของกลุ่มหรือของชุมชนทั้งทางกายภาพ หรือทางวัตถุดิบกับทางจิตใจกระทำการให้บังเกิดผลมากที่สุดและมองทรัพยากรจากภายนอก ชุมชนมีความสำคัญเป็นอันดับรอง

สรุปได้ว่าอุดมการณ์พัฒนาประเทศแบบเศรษฐกิจพึ่งตนเอง เป็นการพัฒนาประเทศในทุกด้านไปพร้อมกัน มุ่งเน้นการพึ่งตนเอง รู้จักการประหยัด รู้จักการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยเรื่องนี้โดยตรง นอกจากการศึกษาวิจัยในเรื่องบทบาทในการดำเนินงานของบุคคล หรือองค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่างานวิจัยเหล่านั้นได้แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของการทำงานในหน้าที่ที่ได้รับ และสามารถเทียบเคียงหรือนำผลการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ เหล่านั้นมาสร้างกรอบแนวคิดและเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนได้ดังต่อไปนี้

ทิพรัตน์ แสงทอง (2528) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์บทบาทของครูในด้านการสอนจริยธรรม : ศึกษากรณีข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานครพบว่า ครูส่วนใหญ่มีระดับการกระทำบทบาทด้านจริยธรรมสูง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาที่มีผลต่อการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรม คือ การให้ความสำคัญต่อบทบาทด้านการสอนจริยธรรมของครู สำหรับตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อบทบาทด้านการสอนจริยธรรมของครูในโรงเรียน การยึดมั่นในอาชีพครู การมี

บทบาทมากเกินไป การคลุมเครือในบทบาทด้านการสอนจริยธรรม การคาดหมายรางวัลในบทบาทด้านการสอนจริยธรรมจากภายนอกและภายใน และการคาดหมายในประสิทธิผลจากการสอน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรมของครู จากการเปรียบเทียบระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรมเฉพาะกลุ่มที่นำมาศึกษานี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรมมากที่สุดคือ การคาดหมายในประสิทธิผลจากการสอน การให้ความสำคัญต่อบทบาทด้านการสอนจริยธรรมของครูในโรงเรียน การคาดหมายรางวัลในบทบาทด้านการสอนจริยธรรมจากภายนอก และการมีบทบาทมากเกินไป ตามลำดับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทด้านการสอนจริยธรรมน้อยที่สุด คือ บทบาทมากเกินไป

พรณเรศ ไชยยา (2535) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของครูที่มีต่อการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า

ครูที่สอนเนื้อหาสิ่งแวดล้อมและครูที่สอนเนื้อหาไม่ใช่สิ่งแวดล้อมได้ปฏิบัติบทบาทการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อย แต่มีการปฏิบัติบทบาทด้านการอบรม ชี้แนะแก่นักเรียนในการช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ส่วนการปฏิบัติตามบทบาทการเผยแพร่ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและบทบาทในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปฏิบัติน้อย ผลการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าครูทั้ง 2 กลุ่ม มีบทบาทแตกต่างกันในด้านการเผยแพร่ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนบทบาทด้านการอบรม ชี้แนะและบทบาทด้านการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน

เมื่อจำแนกบทบาทตามตัวแปรอิสระที่เป็นตัวแปรผันหลักพบว่า ครูที่มีประสบการณ์เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีบทบาทการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีปฏิกริยา 2 ทาง คือเพศกับความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันมีบทบาทด้านการอบรมชี้แนะแก่นักเรียนในการช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมต่างกัน ในการศึกษาพบว่าปัญหาที่สำคัญในการปฏิบัติการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือการขาดข่าวสารข้อมูลและเอกสาร และครูไม่มีเวลาว่างในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

อุบล ภัศระ (2535) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการทำงานของครูมัธยมพบว่า ทักษะคิดต่องานมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงาน เมื่อพิจารณาพร้อมกับตัวแปรวุฒิการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มครูชายที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี ทักษะคิดต่องานต่ำ จะมีพฤติกรรมการทำงานต่ำกว่าครูกลุ่มอื่น ๆ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของปัจจัยจิตใจ และปัจจัยสุขศาสตร์ พบว่า ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน รายได้ นโยบาย และการบริหาร เป็นตัวทำนายที่ดีของทักษะคิดต่องาน

ธีระยง ปิยะปรีชายุทธ (2539) ได้ศึกษาเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมอิสระในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมอิสระของผู้บริหาร และครูที่ปรึกษากิจกรรมอิสระอยู่ในระดับน้อย

เนตรนิภา ผลพานิช. (2539) ได้ศึกษาเรื่อง “ การศึกษาการจัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดกิจกรรมส่วนใหญ่มีการจัดทำแผนประจำปี ครูที่ปรึกษาและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจและความถนัด งบประมาณในการจัดกิจกรรม ใช้เงินบำรุงการศึกษาและเงินสมาชิกประจำปี ปัญหาในการจัดกิจกรรมด้านนักเรียนอยู่ในระดับน้อย ยกเว้น ด้านครูที่ปรึกษาที่มีคาบสอนมาก และผู้บริหารมีภารกิจที่ต้องปฏิบัติหลายด้านอยู่ในระดับมาก

พรศรี พัฒนพงศ์. (2520) ได้ศึกษาเรื่อง “ ปัจจัยที่สนับสนุนและที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา พบว่า ผลการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในโรงเรียนมีลักษณะการแก้ไขปัญหามากกว่าการป้องกันและปัญหาที่สำคัญในการปฏิบัติงาน ก็คือผู้บังคับบัญชาไม่ให้การสนับสนุนและร่วมมือเท่าที่ควร ขาดความร่วมมือจากครู ผู้ปกครองและนักเรียน ขาดงบประมาณ อุปสรรคในการจัดกิจกรรมป้องกัน ตลอดจนบุคลากรในการปฏิบัติงาน เวลาปฏิบัติงานน้อยทำให้เป็นอุปสรรค และผู้ศึกษาได้เสนอแนะให้อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ ได้มีบทบาทในงานยาเสพติด (ป.ป.ส.) และคณะอนุกรรมการฝ่ายเผยแพร่กระทรวงศึกษาธิการ ควรได้จัดทำเอกสาร ข่าวสารต่าง ๆ ส่งไปยังโรงเรียนทั่วประเทศ

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดและงานการวิจัยข้างต้นพบว่าปัจจัยหลายประการที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนั้นในงานวิจัยครั้งนี้จึงได้นำปัจจัยบางประการมาศึกษาโดยกำหนดเป็นตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามดังนี้

7.1 ตัวแปรอิสระ เป็นตัวแปรที่เกิดขึ้นก่อน และคาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ได้จัดกลุ่มตัวแปรอิสระออกเป็น 3 ส่วนคือ

7.7.1 ปัจจัยที่เป็นลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายวิชา ที่สอน ประสบการณ์เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

7.7.2 ปัจจัยด้านแนวคิด ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศ

7.7.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชน

7.2 ตัวแปรตาม

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้ เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ตามแนวทางการนำเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปสอนในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2543) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยมีแนวทาง 3 รูปแบบ ดังนี้

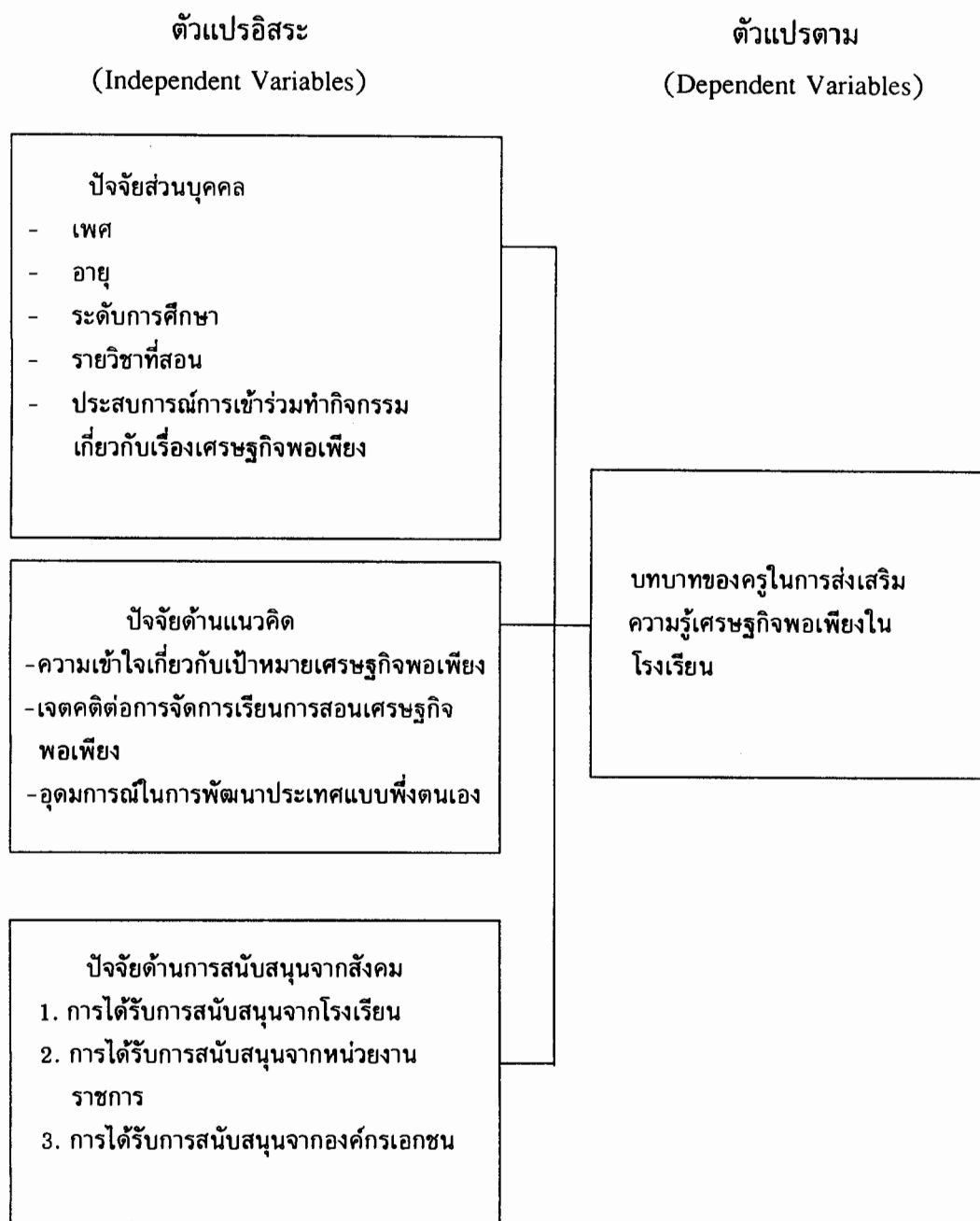
1) การสอนให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงโดยการสอดแทรกในทุก รายวิชา

2) การให้คำปรึกษาชุมชนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

3) การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

ทั้งนี้โดยวัดจากบทบาทของครูในการปฏิบัติงาน ว่ามีปริมาณของการปฏิบัติอยู่ในระดับใด ได้ปฏิบัติงานในส่วนใดมากน้อยเพียงใด มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

แผนภูมิที่ 2 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา (Conceptual Framework)

8. สมมติฐานของการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่ได้ศึกษา ผู้วิจัยได้พิจารณาปัจจัยหลายประการที่น่าจะมีอิทธิพลต่อกับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จากกรอบแนวคิดได้แบ่งตัวแปรออกเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านแนวคิด ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม มากำหนดเป็นสมมติฐานการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

8.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนบุคคลที่นำมาใช้ในการศึกษาบทบาทของครูต่อการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายวิชาที่สอน ประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

สมมติฐานที่ 1 ครูที่เป็นเพศหญิง น่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

ค่านิยมในสังคมโดยทั่วไปมองอาชีพครูว่ามีความเหมาะสมกับเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เพราะมองว่าเป็นอาชีพที่เสียสละ ละเอียดย ouse ความพยายามมาก ความคาดหวังที่แตกต่างกันในเพศมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานในบทบาทเดียวกัน ในบทบาทการสอนโดยทั่วไปครูผู้หญิงจะมีความรักความสนใจในการสอนมากกว่าครูผู้ชายและเมื่อก้าวเฉพาะลงไปบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความตั้งใจ สนใจในการอบรมความแตกต่าง ในเรื่องเพศน่าจะมีผลที่ทำให้เกิดความแตกต่างในทางการปฏิบัติบทบาทด้านนี้เป็นอย่างมาก ครูผู้ชายน่าจะมีการกระทำบทบาทด้านการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงน้อยกว่าครูผู้หญิง ทิพรรัตน์ แสงทอง (2528) ศึกษาพบว่า เพศชายมีการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรมต่ำกว่าเพศหญิง สอดคล้องกับสมสกุล บัณฑิตพุด (2531) ที่พบว่าครูหญิงมีบทบาทรวมในการ ส่งเสริมความสะอาดมากกว่าครูชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมมติฐานที่ 2 ครูที่มีอายุมาก น่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

คนที่มีอายุต่างกันย่อมมีประสบการณ์แตกต่างกัน ส่งผลให้มีความคิด และการกระทำที่แตกต่างกันไป คนที่มีอายุมาก มีประสบการณ์มามาก พยายามแสดงออกตามความคิด วิสัยทัศน์ของตนเอง ถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้รับรู้ ครูที่มีอายุมากน่าจะมีแนวโน้มการกระทำบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่าครูที่มีอายุน้อย จากการศึกษาทิพรรัตน์ แสงทอง (2528) พบว่า ครูผู้สอนที่มีอายุน้อยมีการกระทำบทบาทด้านการสอนจริยธรรมต่ำกว่ากลุ่มที่มีอายุ

สมมติฐานที่ 3 ระดับการศึกษา น่าจะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

ระดับการศึกษาเป็นภูมิหลังทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นความแตกต่างของการขัดเกลาทางสังคมที่ช่วยให้คนมีแนวความคิด วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะสะท้อนถึงการที่ได้ผ่านกระบวนการคัดเลือกมากกว่าผู้มีการศึกษาต่ำ ฉะนั้นความแตกต่างของระดับการ

ศึกษาที่จบมามีผลแตกต่างกันในการกระทำบทบาทของครู โดยเฉพาะการส่งเสริมความรู้ เศรษฐกิจพอเพียง ครูที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีน่าจะมีการกระทำบทบาทการส่งเสริมความรู้ เศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าครูที่มีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่า จากการศึกษาของทิพรัตน์ แสงทอง (2528) พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาที่สูงกว่าปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรีมีการกระทำ บทบาทด้านการสอนจริยธรรมต่ำกว่ากลุ่มที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี

สมมติฐานที่ 4 รายวิชาที่สอน น่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการ ส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

เนื้อหาวิชาแต่ละวิชามีลักษณะแตกต่างกัน กลุ่มวิชาสามัญได้แก่ วิชาสังคม ศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ พลศึกษา กลุ่มวิชาอาชีพได้แก่ วิชาเกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ครูที่สอนวิชาอาชีพย่อมมีโอกาสส่งเสริมความรู้สอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่รับมอบหมาย และมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าครูที่ สอนกลุ่มวิชาสามัญ กระทรวงศึกษา (2543) กล่าวว่ากลุ่มวิชาอาชีพเป็นกลุ่มวิชาที่สามารถนำ ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกได้ทั้งหลักการและการจัดกิจกรรมได้มากกว่าวิชาอื่น

สมมติฐานที่ 5 ประสบการณ์การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจ พอเพียง น่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมหมายถึง ความรู้ที่เคยได้รับการกระทำมา เช่น การเข้าอบรม การจัดนิทรรศการ การเป็นวิทยากร การพานักเรียนเข้าค่าย เป็นต้น การศึกษา ของ พรณเรศ ไชยยา (2535) พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีบทบาทในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่างไปจากผู้ไม่เคยเข้าร่วม อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับสมสกุล บัณฑิตพุด (2531) ที่พบว่า บทบาทในการจัดกิจกรรม เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนของครูอนามัยในโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญ วิทยา วรณศิริ (2529) พบว่า ในการดำเนินงานของคณะ กรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน มีปัญหาอุปสรรคจากการที่คณะกรรมการมีประสบการณ์ในการ อบรมการปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆ น้อย

8.2 ปัจจัยด้านแนวคิด ปัจจัยด้านแนวคิดที่นำมาศึกษา บทบาทของครูในการ ส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติต่อบ ทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศ

สมมติฐานที่ 6 ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง น่าจะมี อิทธิพลต่อบทบาทของครูส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

จากบทวนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจ พอเพียงอาจกล่าวได้ว่า ความรู้หมายถึงการรับรู้ข้อเท็จจริง เหตุการณ์ รายละเอียดต่างๆที่เกิดจาก การสังเกต การศึกษาประสบการณ์ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมความรู้พื้นฐาน

หรือภูมิหลังของแต่ละบุคคล ที่บุคคลได้จัดจำหรือเก็บรวบรวมไว้และสามารถแสดงออกในเชิงพฤติกรรมที่สังเกต หรือวัดได้ และจากการศึกษาของพรณเรศ ไชยยา (2535) พบว่า ครูที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่างกัน มีบทบาทด้านการอบรมชี้แนะแก่นักเรียนในการช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตรงซัย สันติวงศ์ และชัยยศ สันติวงศ์ (2526) กล่าวว่า ความรู้เป็นปัจจัยหนึ่งในการปฏิบัติงานเนื่องจากการนำความรู้ที่มีอยู่ สามารถนำมาใช้แก้ปัญหา ก่อให้เกิดความเข้าใจในงาน มีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงาน

สมมติฐานที่ 7 เจตคติที่ดีต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง นำจะมีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

การแสดงพฤติกรรมของบุคคล จะขึ้นอยู่กับมุมมองบทบาทตามเจตคติและการรับรู้ของตนเอง (Allpert อ้างถึงใน ชุตินา คูหาทอง) เจตคติมีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมของบุคคลได้ โดยส่งผ่านความเชื่อ ความตั้งใจตามสมการการกระทำด้วยเหตุผลของมนุษย์ ของ Fishbein and Ajzen (อ้างถึงใน จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์, 2538)

กระทรวงศึกษาธิการ (2542) ได้กล่าวไว้ว่า หากครูและบุคลากรในโรงเรียนได้มีการรับรู้เกี่ยวกับนโยบายการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ และแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน โดยการดำเนินการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้โรงเรียนสามารถดำเนินการเกษตรในแนวเศรษฐกิจให้เป็นแบบอย่างและขยายผลสู่ชุมชนทั้งในเขตบริการและพื้นที่ใกล้เคียงได้ การมีเจตคติที่ดีต่อบทบาทในการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง นำจะมีผลต่อการกระทำบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาของ อุบล ภัศระ (2535) ศึกษาเรื่องตัวแปรที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานของครูมัธยมศึกษา พบว่า เจตคติต่องานมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงาน และเมื่อพิจารณาร่วมกับตัวแปร วุฒิการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มครูชายที่มีวุฒิมัธยมศึกษาปริญญาตรีเจตคติต่องานต่ำ จะมีพฤติกรรมในการทำงานต่ำกว่าครูกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้นในงานวิจัยครั้งนี้ เจตคติต่อบทบาทในการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียงนำจะมีผลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา

สมมติฐานที่ 8 อุดมการณ์พัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง นำจะมีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

จากการทบทวนแนวคิดอุดมการณ์การพัฒนาประเทศอาจกล่าวได้ว่า อุดมการณ์หมายถึง อุดมคติอันสูงส่งที่จูงใจมนุษย์ให้พยายามบรรลุถึง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2542) ได้ให้อธิบายไว้ว่าการพัฒนาในกระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จะต้องมีการวางเป้าหมายต้นทางและเป้าหมายปลายทางที่มีทิศทางและหลักการไว้ให้เป็นที่ยอมรับและมีส่วนร่วมกันเพื่อจะได้มุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกันได้ ในแง่เศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เป็นเพียงตัวแบบสำเร็จรูป แต่มีความหมายเป็นกระบวนการทางสังคมอันเป็นพลวัต เป้าหมายต้นทางได้แก่

การเกษตรชั้นพออยู่พอกิน คือ เศรษฐกิจพอเพียงโดยต้องเปิดช่องทางโอกาสให้ได้มีการเรียนรู้ พัฒนาดตนเองต่าง ๆ ไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จากแนวการปฏิบัติให้รู้จักการพึ่งตนเอง การประหยัด การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

8.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นิยามการสนับสนุนทางสังคมว่า หมายถึง การที่บุคคล ได้รับการช่วยเหลือ จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในด้านต่าง ๆ 3 ประเภท คือ การสนับสนุนทาง อารมณ์ การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร และการสนับสนุนด้านวัตถุสิ่งของ ได้นำประเภทของ การสนับสนุนทางสังคมมาใช้ในการวิจัยบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียน ดังต่อไปนี้

1) การสนับสนุนทางอารมณ์ หมายถึง การที่ครูได้รับการยกย่อง และยอมรับ จากผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน จะช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ของครู 2) การสนับสนุน ทางด้านข้อมูลข่าวสาร หมายถึงการที่ครูได้รับคำแนะนำ ข้อเสนอแนะ โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

2) การสนับสนุนด้านวัตถุสิ่งของ หมายถึง การที่ครูได้รับความช่วยเหลือ โดยตรงต่อความจำเป็นในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ในด้านวัตถุ สิ่งของ เงินทอง และการบริการ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่บรรลุจุดมุ่งหมายได้

สมมติฐานที่ 9 การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนน่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาท ของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน เพราะบุคคลเหล่านี้มีส่วนร่วมในการ ทำงานภายในโรงเรียน หากบุคคลดังกล่าวได้ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง การส่งเสริมความรู้ เศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถดำเนินไปได้อย่างดี จากการศึกษาของพรศรี พัฒนพงศ์ (2520) พบว่าปัญหาที่สำคัญในการปฏิบัติงานของครูในการป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษาระดับมัธยม ศึกษา คือ ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุนและร่วมมือเท่าที่ควร ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ตัวแปรด้าน การได้รับการสนับสนุนจากจากผู้บริหารโรงเรียนและเพื่อนร่วมงาน น่าจะมีผลต่อบทบาทของครู ในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา

สมมติฐานที่ 10 การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ น่าจะมี อิทธิพลต่อ บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

จากการทบทวนแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมอาจกล่าวได้ว่า การสนับสนุนทาง สังคมช่วยให้บุคคลปรับตัวต่อสิ่งเร้าได้เหมาะสม และจากการศึกษาของวิทยา วรณศิริ (2528) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน มาจาก

การได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการและเอกชนน้อย การได้รับความร่วมมือในด้านการแนะนำ การได้รับความสะดวกด้านงบประมาณ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ย่อมทำให้ครูมีกำลังใจในการทำงาน หากไม่ได้รับความร่วมมือก็ทำให้งานนั้น ๆ พบอุปสรรคปัญหาได้

สมมติฐานที่ 11 การสนับสนุนจากองค์กรเอกชน น่าจะมีอิทธิพลต่อ บทบาทของครู ในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

จากการทบทวนแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมอาจกล่าวได้ว่า การสนับสนุนทางสังคม ช่วยให้บุคคลปรับตัวต่อสิ่งเร้าได้เหมาะสม และจากการศึกษาของวิทยา วรรณศิริ (2528) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน มาจากการได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการและเอกชนน้อย การได้รับความร่วมมือในด้านการแนะนำ การได้รับความสะดวกด้านงบประมาณ จากการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรเอกชน การได้รับการสนับสนุนจากชุมชนย่อมทำให้ครูมีกำลังใจในการทำงาน หากไม่ได้รับความร่วมมือก็ทำให้งานนั้น ๆ พบอุปสรรคปัญหาได้

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบทบาทของครูต่อการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยมีกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเน้นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีการดำเนินการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์

หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นปัจเจกบุคคล ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

2. ประชากร

ประชากรเป้าหมายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ในปีการศึกษา 2544 จำนวน 3,786 คน

3. กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

3.1 ขนาดตัวอย่าง

คำนวณหาขนาดตัวอย่างได้จากสูตรของ Taro Yamane (อ้างถึงในสำเร็จ จันทรสุวรรณ และสุวรรณ บัวทวน, 2536 : 122) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+N(d)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดตัวอย่างที่ต้องการหา

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

d = ค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (กำหนดไว้ 5% หรือ 0.05)

เมื่อคำนวณตามสูตรของ Taro Yamane พบว่าขนาดตัวอย่างเท่ากับ 361 ราย แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{3,786}{1 + 3,786(0.05)^2}$$

$$n = 361$$

3.2 การสุ่มตัวอย่าง (Sampling)

การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) และคำนวณหาสัดส่วน (Probability Proportional to Size) เมื่อได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 361 คน แล้วผู้วิจัยได้ทำการคำนวณหาสัดส่วน (Probability Proportional to Size) ของครูจำแนกตามกลุ่มขนาดโรงเรียน หาสัดส่วนของโรงเรียนตามจำนวนตัวอย่างครู ทำการเลือกตัวอย่างโรงเรียน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลาก

หลังจากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างครูโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) แบ่งครูตามเกณฑ์ขนาดของโรงเรียน โดยแบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 ขนาด คือ ขนาดใหญ่พิเศษและขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ขนาดของโรงเรียนที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนนักเรียน คือ ขนาดใหญ่พิเศษและใหญ่มีจำนวนนักเรียน 1,500 ขึ้นไป ขนาดกลางมีจำนวนนักเรียน 500-1,499 คน และขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียน 1-499 คน (สำนักงานสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น, 2544)

2) หาสัดส่วนครูจากจำนวนโรงเรียนแต่ละกลุ่มตามขนาดโรงเรียน 7:1 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่างที่ได้ตามสัดส่วนการแบ่งกลุ่มตามขนาดโรงเรียน

ขนาดโรงเรียนมัธยมศึกษา	จำนวนโรงเรียน	จำนวนครูทั้งหมด(คน)	จำนวนตัวอย่าง(โรงเรียน)	จำนวนตัวอย่าง(คน)
ใหญ่พิเศษและใหญ่	15	1,721	2	164
กลาง	41	1,334	4	127
เล็ก	48	731	5	70
รวม	104	3,786	11	361

3) สุ่มโรงเรียน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลากเลือก ได้โรงเรียนและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนโรงเรียนและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามกลุ่มโรงเรียน

กลุ่มโรงเรียน	โรงเรียน	ครู (คน)
ใหญ่และใหญ่พิเศษ	บ้านไผ่	82
	ชุมแพศึกษา	82
กลาง	กุดขอนแก่นวิทยาคม	20
	ฝางวิทยายน	35
	ชนบทศึกษา	50
	ประชารัฐวิทยาเสริม	22
เล็ก	มัธยมตลาดใหญ่	6
	หนองตาไก้ศึกษา	16
	ชุมแพพิทยาคม	13
	สิหราชเดโช	22
	พิศาลปัญญาวิทยา	13
รวม		361

จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างครูโดยการสุ่มแบบบังเอิญ ให้ครบทุกหมวดวิชา

4. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

สถานที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตจังหวัดขอนแก่น

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ แบบสอบถาม (Questionnaire)

5.1 การสร้างแบบสอบถาม เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปของครูในโรงเรียน และปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามดังนี้

5.1.1 ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารวิทยานิพนธ์และหนังสือ

5.1.2 กำหนดกรอบแนวความคิดและเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนำมาใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถาม

5.1.3 ร่างแบบสอบถามนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความครบถ้วนและครอบคลุมของเนื้อหา รูปแบบและการใช้ภาษา เมื่อได้รับคำแนะนำจาก

อาจารย์ที่ปรึกษาแล้วนำมาแก้ไข จากนั้นนำร่างแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเพื่อให้สมบูรณ์

5.2 การทดสอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดสอบเพื่อหาค่าต่อไปนี้

5.2.1 การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเสนออาจารย์ที่ปรึกษา 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgment) ที่มีประสบการณ์วิจัยทางสังคมศาสตร์ 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและปรับปรุงแก้ไข

5.2.2 การทดสอบความเชื่อมั่น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือครู ในโรงเรียนภูเวียงวิทยาคม จำนวน 30 คน นำมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของ Cronbach (Cronbach' Alpha Coefficient)

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

1) การวิเคราะห์รายข้อ (Item) ของข้อคำถามเรื่อง ความเข้าใจเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง มีคำถาม 32 ข้อ เมื่อทดสอบแล้วผลปรากฏว่า เป็นข้อคำถามที่มีความเหมาะสม 22 ข้อ โดยมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.2-0.8 และมีค่าการจำแนกกระหว่าง -1 ถึง 1 จึงตัดข้อที่ไม่เหมาะสมออกไป 10 ข้อ

2) การหาค่าความเชื่อถือได้ (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรม SPSS/ For Windows โดยหาที่ละส่วนของข้อคำถาม ผลการวิเคราะห์ได้ค่า ALPHA เท่ากับ 0.86 ถือว่าแบบสอบถามนี้นำไปใช้เก็บข้อมูลได้

5.3 เนื้อหาของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 9 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายวิชาที่สอน ประสบการณ์การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ข้อคำถามมีลักษณะเป็นนามมาตรา (Nominal Scale) ให้เลือกเติมเครื่องหมาย (/) หน้ากลุ่มข้อความที่กำหนด หรือเติมตัวเลขให้สมบูรณ์ตามความเป็นจริง จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง เป็นข้อคำถามมีลักษณะเป็นนามมาตรา (Nominal Scale) มีข้อความให้พิจารณาแล้วให้ ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกเติมเครื่องหมาย (/) ลงหน้าช่องให้เลือกตอบ ใช่ หรือ ไม่ใช่ ที่ตรงกับผู้ตอบมากที่สุด ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการพึ่งตนเอง ด้านการประหยัด ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า และด้านคุณธรรมของเศรษฐกิจเพียงพอ จำนวน 22 ข้อ โดยมีเกณฑ์ให้คะแนน คือตอบถูก ได้ 1 คะแนน ตอบผิด ได้ 0 คะแนน ในข้อคำถามเชิง บวก ส่วนในข้อคำถามเชิงลบตอบใช่ ได้ 0 คะแนน ตอบไม่ใช่ ได้ 1 คะแนน

ส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับเจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เป็นข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วน (Rating Scale) ให้ตอบคำถามตามความคิดเห็นที่เป็นจริงของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกออกเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับเจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 10 ข้อ

ข้อคำถามเชิงบวก	คะแนน	ข้อคำถามเชิงลบ	คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1
เห็นด้วย	4	เห็นด้วย	2
ไม่แน่ใจ	3	ไม่แน่ใจ	3
ไม่เห็นด้วย	2	ไม่เห็นด้วย	2
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1

ส่วนที่ 4 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศ

เป็นข้อคำถามมีลักษณะเป็นนามมาตรา (Nominal Scale) มีข้อความให้พิจารณาแล้วให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกเติมเครื่องหมาย (/) ลงหน้าช่องให้เลือกตอบ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ที่ตรงกับผู้ตอบมากที่สุด ตอบถูกหมายถึงความคิดเห็นสอดคล้องกับอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง ได้ 1 คะแนน ตอบผิด หมายถึงความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง ได้ 0 คะแนน ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศ จำนวน 10 ข้อ ได้แก่

- 1) อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง จำนวน 5 ข้อ
- 2) อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบทุนนิยม จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 5 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน ข้อคำถามมีลักษณะเป็นช่วงมาตรา (Interval Scale) ให้เลือกตอบตามความเป็นจริง มีข้อคำถาม 8 ข้อ โดยแบ่งการได้รับการสนับสนุนออกเป็น 4 ระดับ คือ

ระดับ มาก	ให้ค่าคะแนน	3	คะแนน
ระดับบางส่วน	ให้ค่าคะแนน	2	คะแนน
ระดับน้อย	ให้ค่าคะแนน	1	คะแนน
ไม่เคย	ให้ค่าคะแนน	0	คะแนน

ส่วนที่ 6 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ข้อคำถามมีลักษณะเป็นช่วงมาตรา (Interval Scale) ให้เลือกตอบตามความเป็นจริง มีข้อคำถาม 8 ข้อ โดยแบ่งการได้รับการสนับสนุนออกเป็น 4 ระดับ คือ

ระดับ มาก	ให้ค่าคะแนน	3	คะแนน
ระดับบางส่วน	ให้ค่าคะแนน	2	คะแนน
ระดับน้อย	ให้ค่าคะแนน	1	คะแนน
ไม่เคย	ให้ค่าคะแนน	0	คะแนน

ส่วนที่ 7 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน ข้อคำถามมีลักษณะเป็นช่วงมาตรา (Interval Scale) ให้เลือกตอบตามความเป็นจริง มีข้อคำถาม 7 ข้อ โดยแบ่งการได้รับการสนับสนุนออกเป็น 4 ระดับ คือ

ระดับ มาก	ให้ค่าคะแนน	3	คะแนน
ระดับบางส่วน	ให้ค่าคะแนน	2	คะแนน
ระดับน้อย	ให้ค่าคะแนน	1	คะแนน
ไม่เคย	ให้ค่าคะแนน	0	คะแนน

ส่วนที่ 8 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับบทบาทของครูในการปฏิบัติการส่งเสริมความรู้ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นข้อคำถามมีลักษณะเป็นนามมาตรา (Nominal Scale) มีข้อความให้พิจารณาแล้วให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกเติมเครื่องหมาย (/) ลงหน้าช่องให้เลือกตอบ ได้ทำ หรือ ไม่ได้ทำ ที่ตรงกับข้อเท็จจริงของผู้ตอบมากที่สุด จำนวน 18 ข้อ แยกเป็นรายด้านดังนี้ 1 การสอนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพึ่งตนเอง การพึ่งตนเอง การประหยัด การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า และคุณธรรมพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง 2 การให้คำปรึกษาชุมชนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง 3 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ตอบได้ทำ ได้ 1 คะแนน ตอบไม่ได้ทำได้ 0 คะแนน

ส่วนที่ 9 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง เป็นข้อคำถามมีลักษณะเป็นนามมาตรา (Nominal Scale) มีข้อความให้พิจารณาแล้วให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกเติมเครื่องหมาย (/) ลงหน้าช่องให้เลือกตอบ เป็นปัญหา หรือ ไม่เป็นปัญหา ที่ตรงกับผู้ตอบมากที่สุด มีจำนวน 7 ข้อ แยกเป็นกลุ่มปัญหาดังนี้ 1 ด้านผู้บริหาร 2 ด้านเพื่อนร่วมงาน 3 ด้านผู้ปกครอง 4 ด้านผู้เรียน โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ตอบเป็นปัญหาได้ 1 คะแนน ตอบไม่เป็นปัญหาได้ 0 คะแนน

6. การวัดตัวแปร

6.1 การวัดตัวแปรอิสระ ประกอบด้วยปัจจัยต่อไปนี้ดังนี้

6.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายวิชาที่สอน และ ประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

1) เพศของครู เป็นตัวแปรที่มีการวัดระดับกลุ่ม (Nominal Scale) แบ่งเป็นหญิง ชาย

2) อายุของครู พิจารณาจากอายุจริงเป็นจำนวนปีเต็มของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นตัวแปรที่มีการวัดระดับช่วงมาตรา (Interval Scale) ในการวิเคราะห์ระดับสองตัวแปร (Bivariate Analysis) ดำเนินการจัดกลุ่มเป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มอายุน้อย หมายถึง ผู้มีอายุระหว่าง 21-33 ปี

กลุ่มอายุปานกลาง หมายถึง ผู้มีอายุระหว่าง 34-45 ปี

กลุ่มอายุมาก หมายถึง ผู้มีอายุระหว่าง 46-57 ปี

3) ระดับการศึกษาของครู พิจารณาจากระดับการศึกษาสูงสุดที่จบหลักสูตรของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นตัวแปรที่มีการวัดระดับอันดับมาตรา (Ordinal Scale) โดยดำเนินการจัดกลุ่มเป็น 3 กลุ่มดังนี้

- ต่ำกว่าปริญญาตรี

- ปริญญาตรี

- สูงกว่าปริญญาตรี

4) รายวิชาที่สอนหมายถึงวิชาที่ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนเป็นตัวแปรที่มีการวัดระดับนามมาตรา (Nominal Scale) ในการวิเคราะห์ระดับสองตัวแปร (Bivariate Analysis) ดำเนินการจัดกลุ่มเป็น 2 กลุ่มดังนี้ 1. กลุ่มวิชาสามัญ ได้แก่ หมวดวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ พละนาฏศิลป์ ศิลปศึกษา 2. กลุ่มวิชาอาชีพ ได้แก่ วิชา หมวดวิชาเกษตรกรรม คหกรรม อุตสาหกรรม พานิชยกรรม

5) ประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงความรู้ที่เคยได้รับการกระทำมา เช่นการเข้าร่วมประชุม- สัมมนา การจัดนิทรรศการ การเป็นวิทยากร การพานักเรียนเข้าค่ายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาดูงาน การเข้ารับ การฝึกอบรม การทดลอง/หรือการปฏิบัติ การผลิต/หรือการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นตัวแปรที่ให้ค่าคะแนนเป็นช่วงมาตรา (Interval Scale) ดำเนินการจัดกลุ่มเป็น 4 กลุ่มดังนี้

กลุ่มไม่เคย หมายถึง ผู้ที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม

กลุ่มระดับน้อย หมายถึง ผู้ที่มีจำนวนครั้งที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 1-2 ครั้ง

กลุ่มระดับปานกลาง	หมายถึง	ผู้ที่มีจำนวนครั้งที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 3-4 ครั้ง
กลุ่มระดับมาก	หมายถึง	ผู้ที่มีจำนวนครั้งที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 5 ครั้ง ขึ้นไป

6.1.2 ปัจจัยด้านแนวคิด ประกอบด้วยตัวแปรดังนี้

1) ความเข้าใจเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการพึ่งตนเอง ด้านการประหยัด ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า และด้านคุณธรรมของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นตัวแปรที่มีระดับการวัดระดับเป็นช่วงมาตรา (Interval Scale) โดยวัดจากคะแนนความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการจัดกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มระดับน้อย	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	1-7	คะแนน
กลุ่มระดับปานกลาง	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	8-14	คะแนน
กลุ่มระดับมาก	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	15-22	คะแนน

2) เจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ความคิดเห็นและความรู้สึกในทางบวกของครูต่อการจัดการเรียนการสอนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ให้ค่าคะแนนเป็นช่วงมาตรา (Interval Scale) โดยวัดจากคะแนนความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการจัดกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มดีระดับต่ำ	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	1-13	คะแนน
กลุ่มระดับดีปานกลาง	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	14-27	คะแนน
กลุ่มระดับดีสูง	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	28-50	คะแนน

3) อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง ได้แก่ ความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นตัวแปรที่มีระดับการวัดระดับเป็นช่วงมาตรา (Interval Scale) โดยวัดจากความคิดเห็นต่ออุดมการณ์พัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง ดำเนินการจัดกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มระดับน้อย	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	1-3	คะแนน
กลุ่มระดับปานกลาง	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	4-7	คะแนน
กลุ่มระดับมาก	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	8-10	คะแนน

6.1.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม ได้แก่

1) การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน ได้แก่ ระดับการได้รับการสนับสนุนและการให้คำแนะนำหรือการอำนวยความสะดวกจากผู้บริหารโรงเรียนเพื่อนร่วมงานในโรงเรียนที่ครูทำการสอนในด้านข่าวสาร วิทยากร งบประมาณ แรงงาน ที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการส่ง

เสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนโดยมีข้อคำถามเป็นเครื่องมือวัด มีการให้ค่าคะแนนเป็นระดับช่วงมาตรา (Interval Scale) ดำเนินการจัดกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มไม่เคย	มีค่าคะแนน	0	คะแนน
กลุ่มระดับน้อย	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	1-8	คะแนน
กลุ่มระดับบางส่วน	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	9-16	คะแนน
กลุ่มระดับมาก	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	17-24	คะแนน

2) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ได้แก่ ระดับการได้รับการสนับสนุนและคำแนะนำหรือการอำนวยความสะดวกจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง ในด้านข่าวสาร วิทยากร งบประมาณ แรงงาน เครื่องมือ ที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของครูในโรงเรียน มีการให้ค่าคะแนนเป็นระดับช่วงมาตรา (Interval Scale) ดำเนินการจัดกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มไม่เคย	มีค่าคะแนน	0	คะแนน
กลุ่มระดับน้อย	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	1-8	คะแนน
กลุ่มระดับบางส่วน	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	9-16	คะแนน
กลุ่มระดับมาก	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	17-24	คะแนน

3) การสนับสนุนจากองค์กรเอกชน ได้แก่ ระดับการได้รับการสนับสนุนและคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนในด้านข่าวสาร วิทยากร งบประมาณ เครื่องมือในการวางแผนหรือปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง มีการให้ค่าคะแนนเป็นระดับช่วงมาตรา (Interval Scale) ดำเนินการจัดกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มไม่เคย	มีค่าคะแนน	0	คะแนน
กลุ่มระดับน้อย	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	1-7	คะแนน
กลุ่มระดับบางส่วน	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	8-14	คะแนน
กลุ่มระดับมาก	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	15-21	คะแนน

6.2 การวัดตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ บทบาทในการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ด้านให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้วิจัยนำทฤษฎีบทบาทของ Mead (อ้างถึงใน วิทยา วรณศิริ, 2529) และแนวคิดการส่งเสริมความรู้ในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2543) มาใช้ในการวิจัยบทบาทของครูในการสอนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ด้านให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มีการให้ค่าคะแนนเป็นระดับช่วงมาตรา (Interval Scale) ดำเนินการจัดกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มระดับน้อย	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	0-6 คะแนน
กลุ่มระดับปานกลาง	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	7-12 คะแนน
กลุ่มระดับมาก	มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง	13-18 คะแนน

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

7.1 ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ถึงผู้บริหารโรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของครู รวมทั้งแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย

7.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในแต่ละโรงเรียนในวันเวลาที่นัดหมายไว้กับทางโรงเรียน จนครบ จำนวน 361 ชุด

8. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาในการวางแผนและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 สัปดาห์ ระหว่างวันที่ 15 กันยายน 2544 ถึง วันที่ 30 กันยายน 2544

9. การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

9.1 การประมวลผลข้อมูลเชิงปริมาณ มีขั้นตอนของการประมวลผลดังต่อไปนี้

9.1.1 การตรวจแบบสอบถาม ตรวจความถูกต้องของแบบสอบถาม กระทำอยู่สองช่วง คือระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล และภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้ว

9.1.2 การเตรียมแบบสอบถามเพื่อลงรหัส

9.1.3 การสร้างคู่มือลงรหัส เป็นการสร้างตัวเลขเพื่อไปแทนคำตอบที่บันทึกเป็นข้อความ

9.1.4 ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/For Windows (Statistical Package for the Social Sciences for Windows)

9.2 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาความสัมพันธ์ทางสถิติของการศึกษาครั้งนี้ ใช้ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นเกณฑ์ในการปฏิเสธสมมติฐาน จำแนกการใช้สถิติในการวิเคราะห์ดังนี้

9.2.1 การวิเคราะห์ตัวแปรเดียว สถิติที่ใช้กับตัวแปรเดียว (Univariate Analysis) สถิติพรรณนา ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแต่กรณีของตัวแปรว่า จะมีการวัดในระดับใด เพื่อทราบลักษณะการกระจายข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

9.2.2 วิเคราะห์หลายตัวแปร สถิติที่ใช้กับหลายตัวแปร (Multivariate Analysis) โดยการใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ ด้วยวิธี Enter ซึ่งเป็นวิธีการทางสถิติที่อธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป ที่มีผลต่อตัวแปรตามตัวเดียว เพื่อพยากรณ์และทำนายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องบทบาทของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 361 คน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ SPSS/ for Windows (Statistical Package for the Social Sciences for Windows) การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีบรรยายประกอบตารางตามลำดับ ดังนี้

1. ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านแนวคิด ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม ได้แก่

1.1 ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายวิชาที่สอน ประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 ปัจจัยด้านแนวคิด ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง

1.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน

2. ผลการวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

3. ผลวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

4. ปัญหาและอุปสรรคบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

5. การอภิปรายผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านแนวคิดและปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม

1.1 ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายวิชาที่สอน ประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายวิชาที่สอน ประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 58.4 และ 41.6 ตามลำดับ มีอายุเฉลี่ย 39.90 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7.74 ครูส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 34-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.2

รองลงมา คือช่วงอายุ 21-33 ปี และ 46-57 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.8 และ 19.7 ตามลำดับ สำหรับระดับการศึกษา พบว่า ครูส่วนมากจบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 88.6 รองลงมาคือระดับสูงกว่าปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 6.9 และ 4.4 ตามลำดับ ทำการสอนรายวิชาที่เป็นกลุ่มวิชาสามัญ (ภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ พละนันทนัย ศิลปศึกษา) คิดเป็นร้อยละ 80.6 รองลงมา ทำการสอนกลุ่มวิชาอาชีพ (พาณิชยกรรม เกษตรกรรม คหกรรม อุตสาหกรรม) คิดเป็นร้อยละ 19.4 ในส่วนของประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ครูส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์เข้าร่วมทำกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 53.2 รองลงมาคือครูที่มีประสบการณ์เข้าร่วมทำกิจกรรม อยู่ระหว่าง 1-2 ครั้ง มีประสบการณ์เข้าร่วมทำกิจกรรมเข้าร่วม 3-4 ครั้ง และเข้าร่วมตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไป คิดเป็น ร้อยละ 20.2, 13.9 และ 12.2 ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ร้อยละของครู จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายวิชาที่สอน ประสบการณ์ การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัยส่วนบุคคล	ร้อยละ
1. เพศ	
ชาย	41.6
หญิง	58.4
รวม	100 (361)
2. อายุ	
21 - 33 ปี	23.6
34 - 45 ปี	56.7
46 - 57 ปี	19.7
รวม	100 (356)
	$\bar{X} = 39.09$, $S.D. = 7.74$, $MIN = 21$, $MAX = 57$
3. ระดับการศึกษา	
ต่ำกว่าปริญญาตรี	4.4
ปริญญาตรี	88.6
สูงกว่าปริญญาตรี	6.9
รวม	100 (361)
4. รายวิชาที่สอน	
กลุ่มวิชาสามัญ	80.6
กลุ่มวิชาอาชีพ	19.4
รวม	100 (361)
5. ประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	
ไม่เคยร่วม	20.2
เข้าร่วม 1-2 ครั้ง	13.9
เข้าร่วม 3-4 ครั้ง	12.2
เข้าร่วมมากกว่า 5	100 (359)
รวม	

เมื่อพิจารณาประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แยกเป็นรายข้อ พบว่า ครูส่วนใหญ่เข้าร่วมทำกิจกรรมมีจำนวนครั้งที่แตกต่างกัน โดยภาพรวม มีการทดลอง/หรือการปฏิบัติการผลิต/หรือการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงคิดเป็นร้อยละ รวมกันสูงสุด คือ 73.4 รองลงมาได้แก่การเข้าร่วมประชุม-สัมมนา คิดเป็นร้อยละ และการศึกษา ดูงาน คิดเป็นร้อยละรวมกัน เท่ากับ 73.0 และ 72.4 ตามลำดับ ส่วนครูที่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม ที่ 1-7 มีอยู่ระหว่างร้อยละ 26.6-39.9 กล่าวคือไม่เคยเป็นวิทยากรมากที่สุด รองลงมาคือ ไม่เคยพานักเรียนเข้าค่าย และการเข้ารับการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 39.9, 34.3 และ 31.9 ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ร้อยละของครู จำแนกตามประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงรายข้อ

ประสบการณ์การเข้าร่วม ทำกิจกรรม	ระดับการเข้าร่วม				รวม
	ไม่เคย	เข้าร่วม 1-2 ครั้ง	เข้าร่วม 3-4 ครั้ง	เข้าร่วม ตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไป	
1. การเข้าร่วมประชุม-สัมมนา	26.9	22.5	28.3	22.3	100.0 (361)
2. การจัดนิทรรศการ	28.0	33.2	16.3	22.5	100.0 (361)
3. การเป็นวิทยากร	39.9	16.1	28.5	15.5	100.0 (361)
4. การพานักเรียนเข้าค่าย	34.3	24.9	26.6	14.2	100.0 (361)
5. การศึกษาดูงาน	27.7	34.1	13.6	24.7	100.0 (361)
6. การเข้ารับการฝึกอบรม	31.9	25.5	20.2	22.4	100.0 (361)
7. การทดลอง/หรือการปฏิบัติ การผลิต/หรือการดำเนินชีวิต แบบเศรษฐกิจพอเพียง	26.6	29.4	13.6	30.4	100.0 (361)

1.2 ปัจจัยด้านแนวคิด ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง อุดมการณ์ ในการพัฒนาประเทศ

1.2.1 ปัจจัยด้านความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียงจากข้อคำถาม 22 ข้อ พบว่าครูส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยด้านความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย

เศรษฐกิจพอเพียงเท่ากับ 17.57 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.86 ครูส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 89.0 รองลงมาคือระดับ ปานกลางและระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 9.3 และ 1.7 ตามลำดับ (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง

ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง		ร้อยละ
ระดับน้อย	(0-7คะแนน)	1.7
ระดับปานกลาง	(8-14 คะแนน)	9.3
ระดับมาก	(15-22 คะแนน)	89.0
รวม		100 (354)
$\bar{X} = 17.57, S.D. = 2.86, MIN = 4, MAX = 22$		

เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง เป็นรายด้านพบว่า ครูมีคะแนนความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านการพึ่งตนเองโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 ด้านการประหยัดโดยเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.01 ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าโดยเฉลี่ยเท่ากับ 8.20 และด้านคุณธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.75

เมื่อวิเคราะห์ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง โดยปรับเป็นค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนดิบเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบความเข้าใจในแต่ละรายด้าน พบว่าครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านคุณธรรมพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 87.5 รองลงมาคือความเข้าใจด้านการพึ่งตนเอง คิดเป็นร้อยละ 84.3 ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า คิดเป็นร้อยละ 82.0 ด้านการประหยัด คิดเป็นร้อยละ 78.0 และด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 67.0 (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าร้อยละ ของความเข้าใจเกี่ยวกับ เป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกรายด้าน

ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียงจำแนกรายด้าน	$\bar{X}$	S.D.	Min	Max	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนเต็ม
1. ด้านการพึ่งตนเอง	2.53	0.75	1	3	84.3
2. ด้านการประหยัด	3.12	0.88	1	4	78.0
3. ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.01	0.58	1	3	67.0
4. ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า	8.20	1.70	1	10	82.0
5. ด้านคุณธรรมพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง	1.73	0.55	1	2	87.5

เมื่อพิจารณาข้อคำถามความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรายข้อพบว่า

1) ด้านการพึ่งตนเอง ครูส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่า การรวมกลุ่มของราษฎรเพื่อทำอาชีพเสริมเช่น การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน ช่วยให้ครัวเรือนมีรายได้และทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง โดยมีผู้ตอบถูก คิดเป็นร้อยละ 93.4 แต่ขณะเดียวกันครูส่วนใหญ่ไม่เข้าใจว่า เกษตรกรสามารถทำการเกษตรแบบพอเพียงได้โดยไม่จำกัดพื้นที่ โดยมีผู้ตอบผิด คิดเป็นร้อยละ 25.3 ซึ่งความเข้าใจนี้อาจทำให้ครูนำความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแบบพอเพียงไปแนะนำนักเรียนได้ไม่ถูกต้อง

2) ด้านการประหยัด ครูส่วนใหญ่เข้าใจว่า การรีดผ้าที่ละน้อยขึ้นเป็นการช่วยประหยัดไฟฟ้า เมื่อเราซักเสื้อผ้าเสร็จแล้วสามารถนำน้ำไปรดต้นไม้ต่อได้ โดยมีผู้ตอบถูก คิดเป็นร้อยละ 88.6 และ 86.1 ตามลำดับ แต่ขณะเดียวกัน ครูส่วนใหญ่กลับไม่เข้าใจ ว่าชีวิตเร่งด่วนของคนไทยในเมืองต้องเลือกอาหารจานด่วนตามอย่างชาติตะวันตก และครอบครัวที่มีสมาชิกน้อยคนควรเลือกใช้เครื่องไฟฟ้าที่มีขนาดเล็กตาม คิดเป็นร้อยละ 32.5 และ 29.6 ซึ่งความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนดังกล่าว ย่อมส่งผลให้ครูอาจนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ต่อนักเรียนอย่างไม่ถูกต้องได้

3) ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูส่วนใหญ่เข้าใจว่า การนำรากไม้มารักษาโรคของชาวบ้านแสดงถึงความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และเข้าใจว่า ความเชื่อเรื่องผีปอบตาของชาวบ้านทำให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาป่าชุมชน คิดเป็นร้อยละ 91.1 และ 83.9

ตามลำดับ อย่างไรก็ตามยังมีครูที่เข้าใจผิดถึงร้อยละ 72.2 ว่า เพลงพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน การละเล่นต่าง ๆ เป็นการนำความรู้เดิมมาผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์

4) ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า พบว่า ครูส่วนใหญ่ เข้าใจถูกต้องว่า สิ่งของที่ใช้แล้วแต่ยังอยู่ในสภาพที่ดี เช่น เสื้อผ้าสามารถบริจาคให้ผู้อื่นได้ เราควรใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดเพื่อจะได้เหลือไว้ใช้นาน ๆ และการเกษตรที่ใช้ปุ๋ยหมัก ช่วยลดการทำลายสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 95.8 93.1 และ 92.5 ตามลำดับ อย่างไรก็ตามมีครูที่เข้าใจไม่ถูกต้องในประเด็นที่ว่า การเลือกซื้อตู้เย็น เครื่องปรับอากาศควรเป็นรุ่นที่มีสาร CFC เพื่อช่วยรักษาบรรยากาศที่ดีของโลกได้ และเราสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่มีขีดจำกัด คิดเป็นร้อยละ 58.2 และ 28.9 ตามลำดับ

5) ด้านคุณธรรมพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ครูส่วนใหญ่เข้าใจถูกต้องในด้านคุณธรรมพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ว่าในเรื่องความพอเพียงในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการดำเนินตามทางสายกลาง และเราควรช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาเดือดร้อนเพราะเมื่อเรามีปัญหาเราอาจขอความช่วยเหลือจากเขาได้ คิดเป็นร้อยละ 89.8 และ 82.8 ตามลำดับ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ร้อยละของครูจำแนกตามความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง
เป็นรายข้อ

ข้อความ	ตอบถูก	ตอบผิด	รวม
ด้านการพึ่งตนเอง			
1. เกษตรกรสามารถทำการเกษตรแบบพอเพียงได้โดยไม่จำกัดพื้นที่	74.7	25.3	100.0 (359)
2. เกษตรกรทางเลือกเป็นผู้ตัดสินใจเลือกรูปแบบการผลิตได้เอง	85.0	15.0	100.0 (359)
3. การรวมกลุ่มของราษฎรเพื่อทำอาชีพเสริมเช่น การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน ช่วยให้ครัวเรือนมีรายได้และทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง	93.4	6.6	100.0 (361)
การประหยัด			
4.*การรีดผ้าที่ละน้อยขึ้นเป็นการช่วยประหยัด ไฟฟ้า	86.1	13.9	100.0
5.ครอบครัวยุคใหม่ควรใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีขนาดเล็ก	70.4	29.6	(361)
6.เมื่อเราซักเสื้อผ้าเสร็จแล้วสามารถนำไปรดต้นไม้ต่อได้	88.6	11.4	100.0 (361)
7.*ชีวิตเร่งด่วนของคนไทยในเมืองต้องเลือกอาหารจานด่วนตามอย่างชาติตะวันตก	67.5	32.5	100.0 (360)
การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น			
8.ความเชื่อเรื่องผีปอบตาของชาวบ้านทำให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาป่าชุมชน	83.9	16.1	100.0 (360)
9.การนำรากไม้มารักษาโรคของชาวบ้านแสดงถึงความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ	91.1	8.9	100.0 (361)
10.*เพลงพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน การละเล่นต่าง ๆ เป็นการนำความรู้เดิมมาผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์	25.8	72.2	100.0 (361)

ตารางที่ 7 ร้อยละของครูจำแนกตามความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง
เป็นรายข้อ (ต่อ)

ข้อความ	ตอบถูก	ตอบผิด	รวม
การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่า			
11.เสื้อผ้าสิ่งของที่ใส่แล้วแต่ยังมีสภาพดีสามารถบริจาคให้คนอื่นได้	95.8	4.2	100.0 (360)
12.*การเลือกซื้อตู้เย็น เครื่องปรับอากาศควรเป็นรุ่นที่มีสาร CFC เพื่อช่วยรักษาบรรยากาศที่ดีของโลก	41.8	58.2	100.0 (361)
13.*เศษกระดาษตามโรงเรียนควรนำไปทำลายโดยการเผา	80.3	19.7	100.0(361)
14.*การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญน้อยกว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ	80.3	19.7	100.0 (361)
15.การรักษาความชุ่มชื้นของดินตามธรรมชาติคือการรักษาป่าไว้ให้สมบูรณ์	90.9	9.1	100.0 (361)
16.*การทำเกษตรที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมต้องเรียนรู้จากนักวิชาการเท่านั้น	86.4	13.6	100.0 (361)
17.การเกษตรที่ใช้อยุ่หมักช่วยลดการทำลายสิ่งแวดล้อม	92.5	7.5	100.0(361)
18.*เราสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่มีขีดจำกัด	71.1	28.9	100.0(360)
19.เราควรใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดเพื่อจะได้เหลือไว้ใช้นาน ๆ	93.1	6.9	100.0(361)
20.*การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการ	88.6	11.4	100.0(361)
คุณธรรมพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง (ความซื่อสัตย์ไม่โลภการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน)			
21.ความพอเพียงในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินตามทางสายกลาง	89.8	10.2	100.0(361)
22.เราควรช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาเดือดร้อน เพราะเมื่อเรามีปัญหาเราอาจขอความช่วยเหลือจากเขาได้	82.8	17.2	100.0(361)

หมายเหตุ: * หมายถึงข้อคำถามเชิงลบ

1.2.2 ปัจจัยด้านเจตคติที่ต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง จากข้อคำถาม 10 ข้อ พบว่า ครูมีคะแนนเฉลี่ยด้านเจตคติที่ต่อบทบาทในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเท่ากับ 40.08 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.22 ครูส่วนใหญ่มีเจตคติที่ต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 98.3 รองลงมาคือ ตีระดับปานกลาง และตีระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 1.7 และ 0.0 ตามลำดับ (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับเจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ระดับเจตคติต่อบทบาทของครู	ร้อยละ
ตีระดับต่ำ (1-13 คะแนน)	0.0
ตีระดับปานกลาง (14-27 คะแนน)	1.7
ตีระดับสูง (28-50 คะแนน)	98.3
รวม	100 (360)
$\bar{X} = 40.08, S.D. = 5.22, MIN = 23, MAX = 50$	

เมื่อพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับเจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่แสดงว่าครู มีเจตคติในเชิงบวกต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มากที่สุด โดยตอบเห็นด้วยอย่างยิ่งและเห็นด้วย คิดเป็นร้อยละรวมกัน เท่ากับ 91.5 คือ คิดว่าการปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นมากในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ส่วนข้อที่ครู แสดงถึงเจตคติในเชิงลบต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับน้อย โดยมีร้อยละของผู้ตอบว่า เห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นด้วย เท่ากับ 51.8 คือ เนื้อหาในรายวิชาที่รับผิดชอบไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการยากที่บูรณาการในการเรียนการสอน ในขณะที่มีครูเชื่อว่าจะสามารถทำให้นักเรียนมีความสนใจอาชีพการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อได้รับความรู้ด้านนี้ และรู้สึกวิตกกังวลเมื่อคิดว่าจะต้องให้ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน โดยมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งคิดเป็นร้อยละ 20.2 และ 19.9 ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ร้อยละของครู จำแนกตามเจตคติต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นรายชื่อ

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					รวม
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	
1. ท่านภูมิใจมากที่ได้ปฏิบัติงานส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	38.8	47.9	11.1	1.9	0.3	100.0 (361)
2. ท่านเห็นว่าการปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ท่านมีโอกาสพัฒนาอาชีพอื่นเพิ่มขึ้น	36.4	48.6	13.1	1.1	0.8	100.0 (360)
3. ท่านคิดว่าการปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นมาก ในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน	49.9	41.6	5.8	2.2	0.6	100.0 (361)
4. ท่านคิดว่าการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงทำให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่ติดต่อสังคมได้	46.8	41.0	8.9	2.2	1.1	100.0 (361)
5. เนื้อหาในรายวิชาที่ท่านรับผิดชอบไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการยากที่บูรณาการ ในการเรียนการสอน	15.0	36.8	17.7	20.2	10.2	100.0 (361)
6. ท่านเชื่อว่าการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงทำให้นักเรียนมีความใฝ่รู้ต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	41.3	47.4	6.9	4.4	0.0	100.0 (361)
7. ท่านรู้สึกวิตกกังวลเมื่อคิดว่าจะต้องให้ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน	19.9	48.2	15.8	11.1	5.0	100.0 (361)

ตารางที่ 9 ร้อยละของครู จำแนกตามเจตคติต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นรายข้อ (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					รวม
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ เห็น	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	
8. ท่านเชื่อว่าจะสามารถทำให้นักเรียนมีความสนใจอาชีพการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อได้รับความรู้ด้านนี้	20.2	56.0	21.6	1.7	0.6	100.0 (361)
9. ท่านเชื่อว่าจะได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมด้านการเกษตรนักเรียนจะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้	32.4	51.5	11.9	2.8	1.4	100.0 (361)
10. ท่านเชื่อว่าการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงควรให้เฉพาะนักเรียนที่เลือกเรียนสายอาชีพ	23.8	51.8	6.9	10.5	6.9	100.0 (361)

1.2.3 ปัจจัยด้านอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง จากข้อคำถาม 10 ข้อ พบว่า ครูมีคะแนนเฉลี่ยด้านอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเองเท่ากับ 6.44 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.48 ครูส่วนใหญ่มีอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเองอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 75.9 รองลงมาคือ ระดับสูง และระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 23.8 และ 0.3 ตามลำดับ (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง

ระดับอุดมการณ์	ร้อยละ
ระดับต่ำ (0-3 คะแนน)	0.3
ระดับปานกลาง (4-7 คะแนน)	75.9
ระดับสูง (8-10 คะแนน)	23.8
รวม	100 (357)
$\bar{X} = 6.44, S.D. = 1.48, MIN = 3, MAX = 10$	

เมื่อพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง เป็นรายข้อ พบว่า ครูส่วนใหญ่ เชื่อว่าการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า ควรพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนให้มีศักยภาพสูงก่อน และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จะช่วยฟื้นฟูความสมดุลของธรรมชาติ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.0 เท่ากัน รองลงมา เชื่อว่าการเกษตรแบบผสมผสานสามารถช่วยให้เกษตรกรไทยมีความเป็นอยู่ดีขึ้น และเศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจประเทศได้อย่างยั่งยืน คิดเป็นร้อยละ 94.7 และ 91.9 ตามลำดับ ขณะที่ครูส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยว่า ในฐานะที่เป็นผู้บริโภค การแข่งขันด้านการผลิตเป็นสิ่งที่ดีเพราะทำให้สามารถซื้อสินค้าได้ในราคาถูก มากที่สุดมีผู้ตอบไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 84.8 รองลงมาไม่เห็นด้วยว่าระบบเสรีจะทำให้ประเทศสามารถเข้าไปสู่การแข่งขันระดับนานาชาติได้ดี การแข่งขันเสรีทางเศรษฐกิจเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่ถูกต้องและเหมาะสม และระบบการแข่งขันทำให้บุคคลมีรายได้ดีขึ้นอย่างทั่วถึง มีผู้ตอบไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 74.5 60.0 และ 54.6 ตามลำดับ (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 ร้อยละของครุจำแนกตามความคิดเห็นด้านอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศ
แบบพึ่งตนเอง เป็นรายชื่อ

ข้อความ	ความคิดเห็น		รวม
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
1. ท่านเชื่อว่าเศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจประเทศได้อย่างยั่งยืน	91.9	8.1	100.0 (358)
2. ท่านเชื่อว่าการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า ควรพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนให้มีศักยภาพสูงก่อน	95.0	5.0	100.0 (361)
3. ท่านเชื่อว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จะช่วยฟื้นฟูความสมดุลของธรรมชาติ	95.0	5.0	100.0 (361)
4. ท่านเชื่อว่าการพัฒนาประเทศที่เน้นความเจริญเติบโตเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้เกิดปัญหาสังคม	70.1	29.9	100.0 (361)
5. ท่านเชื่อว่าการเกษตรแบบผสมผสานสามารถช่วยให้เกษตรกรไทยมีความเป็นอยู่ดีขึ้น	94.7	5.3	100.0 (361)
6. ท่านเชื่อว่าการแข่งขันเสรีทางเศรษฐกิจเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่ถูกต้องและเหมาะสม	40.0	60.0	100.0 (360)
7. ในฐานะที่ท่านเป็นผู้บริโภค การแข่งขันด้านการผลิตเป็นสิ่งที่ดีเพราะทำให้สามารถซื้อสินค้าได้ในราคาถูก	15.2	84.8	100.0 (361)
8. ท่านเชื่อว่าระบบการแข่งขันทำให้บุคคลมีรายได้ดีขึ้นอย่างทั่วถึง	45.4	54.6	100.0 (361)
9. ท่านเชื่อว่ารัฐบาลไม่ควรส่งเสริมอุตสาหกรรมและกิจการรายย่อย เพราะเป็นการใช้จ่ายงบประมาณที่ขาดประสิทธิภาพ	70.6	29.4	100.0 (361)
10. ท่านเชื่อว่าระบบเสรีจะทำให้ประเทศสามารถเข้าไปสู่การแข่งขันระดับนานาชาติได้ดี	25.5	74.5	100.0 (361)

1.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม ได้แก่การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน

1.3.1 ปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์การสนับสนุนจากโรงเรียน จากข้อคำถาม 8 ข้อพบว่า ครูมีคะแนนเฉลี่ยการสนับสนุนจากโรงเรียนเท่ากับ 12.14 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7.20 ครูส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 40.3 รองลงมาคือ ระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 27.5 ในขณะที่ครูไม่เคยได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน และได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละรวมกัน 32.2 (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับการสนับสนุนจากโรงเรียน

ระดับการสนับสนุน		ร้อยละ
ไม่เคย	0 คะแนน	9.5
ระดับน้อย	(1-8 คะแนน)	22.7
ระดับปานกลาง	(9-16 คะแนน)	40.3
ระดับมาก	(17-24 คะแนน)	27.5
	รวม	100 (360)
$\bar{X} = 12.14, S.D. = 7.20, MIN = 0, MAX = 24$		

เมื่อพิจารณาข้อคำถามรายข้อ พบว่า ครูได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนเรื่องที่ 1-8 อยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 24.4-38.5 เป็นที่น่าสังเกตว่าครูไม่ได้เคยรับการให้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และการอนุมัติงบประมาณในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 28.8 และ 24.9 ตามลำดับ (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับการสนับสนุนจากโรงเรียนเป็นรายข้อ

ข้อความ	คำตอบ				รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	
1. ผู้บังคับบัญชาชมเชยท่านเสมอในการปฏิบัติงานส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	15.8	38.5	24.1	21.6	100.0 (361)
2. ผู้บังคับบัญชานุญาตให้ท่านเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	22.2	24.4	24.9	28.5	100.0 (361)
3. ผู้บังคับบัญชานุมัติงบประมาณแก่ท่านในการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	18.3	31.6	25.2	24.9	100.0 (361)
4. ผู้บังคับบัญชาสนับสนุนการจัดหาวัสดุ และอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	21.9	35.2	24.4	18.6	100.0 (360)
5. ผู้บังคับบัญชาให้คำแนะนำปรึกษาแก่ท่านในการทำงานส่งเสริมความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง	21.6	32.4	26.0	19.9	100.0 (361)
6. เพื่อนร่วมงานให้ความช่วยเหลือท่านในการทำกิจกรรมส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	21.1	34.9	24.9	19.1	100.0 (361)
7. ท่านได้รับคำชมเชยและกำลังใจจากเพื่อนร่วมงานในการทำกิจกรรมส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	19.7	34.3	25.8	20.2	100.0 (361)
8. เพื่อนร่วมงานให้คำแนะนำแก่ท่านในการทำกิจกรรมส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	19.4	34.1	26.5	18.0	100.0 (361)

1.3.2 ปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ

ผลการวิเคราะห์การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ จากข้อคำถาม 8 ข้อ พบว่า ครูมีคะแนนเฉลี่ยการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ เท่ากับ 11.52 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7.40 ครูส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 38.8 รองลงมาคือ ระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 25.3 ยังมีครูอีก ร้อยละ 36.0 ที่ไม่เคยได้รับการสนับสนุนและได้รับการสนับสนุนระดับน้อยจากหน่วยงานราชการ ในการจัดกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ

ระดับการสนับสนุน		ร้อยละ
ไม่เคย	0 คะแนน	13.80
ระดับน้อย	(1-8 คะแนน)	22.2
ระดับปานกลาง	(9-16 คะแนน)	38.8
ระดับมาก	(17-24 คะแนน)	25.3
รวม		100 (358)
$\bar{X} = 11.52$, $S.D. = 7.40$, $MIN = 0$, $MAX = 24$		

เมื่อพิจารณาการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ พบว่า ครูส่วนใหญ่ได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานราชการระดับน้อยและไม่เคยคิดเป็นร้อยละรวมกันเท่ากับ 77.9 รองลงมา มีหน่วยงานราชการช่วยเหลือด้านการเงินในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ได้รับคำชมเชยในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานราชการ และหน่วยงานราชการยินดีให้เอกสาร สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงแก่ครูในระดับน้อยและไม่เคย คิดเป็นร้อยละ รวมกันเท่ากับ 73.9, 70.9, และ 66.2 ตามลำดับ (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ

ข้อความ	ระดับการสนับสนุน				รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	
1. ท่านได้รับคำชมเชยในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานราชการ	12.7	25.3	17.8	53.1	100.0 (360)
2. หน่วยงานราชการช่วยเหลือด้านการเงินในการปฏิบัติงานของท่านเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	12.5	22.2	20.8	53.1	100.0 (360)
3. ท่านได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง จากหน่วยงานราชการ	19.4	17.7	17.2	60.7	100.0 (360)
4. หน่วยงานราชการยินดีให้เอกสาร สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงแก่ท่าน	23.5	26.9	24.1	42.1	100.0 (361)
5. หน่วยงานราชการช่วยเหลือด้านวิทยากรในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	20.8	26.6	29.1	23.5	100.0 (361)
6. หน่วยงานราชการช่วยเหลือด้านวัสดุและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	24.7	23.0	29.9	22.4	100.0 (361)
7. ท่านได้รับอนุญาตจากหน่วยงานราชการ เมื่อติดต่อเป็นสถานที่ดูงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เป็นประจำ	24.4	23.5	24.9	27.1	100.0 (360)
8. หน่วยงานราชการให้คำแนะนำแก่ท่านในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	22.4	26.9	28.8	21.9	100.0 (361)

1.3.3 ปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน

ผลการวิเคราะห์การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน จากข้อคำถาม 7 พบว่า ครูมีคะแนนเฉลี่ยการสนับสนุนจากโรงเรียนเท่ากับ 9.20 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 6.50 ครูส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชนอยู่ในระดับน้อยและไม่เคยรวมกันคิดเป็นร้อยละ 42.3 ในขณะที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชนอยู่ในระดับปานกลางและระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 36.4 และ 21.3 ตามลำดับ (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน

ระดับการสนับสนุน		ร้อยละ
ไม่เคย	0 คะแนน	17.9
ระดับน้อย	(1-7 คะแนน)	24.4
ระดับปานกลาง	(8-14 คะแนน)	36.4
ระดับมาก	(15-21 คะแนน)	21.3
รวม		100 (360)
$\bar{X} = 9.20$, $S.D. = 6.50$, $MIN = 0$, $MAX = 21$		

เมื่อพิจารณาการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชนเป็นรายข้อ พบว่า หน่วยงานเอกชนช่วยเหลือด้านการเงินในการปฏิบัติงานของครูเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในระดับน้อย และไม่เคย คิดเป็นร้อยละรวมกันเท่ากับ 60.9 รองลงมา ครูได้รับคำชมเชยในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานเอกชน และหน่วยงานเอกชนช่วยเหลือด้านวัสดุและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในระดับน้อย และไม่เคย คิดเป็นร้อยละรวมกันเท่ากับ 59.0 และ 57.9 ตามลำดับ (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน เป็นรายข้อ

ข้อความ	คำตอบ				รวม
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	
1. ท่านได้รับคำชมเชยในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานเอกชน	9.1	31.9	26.9	32.1	100.0 (361)
2. หน่วยงานเอกชนช่วยเหลือด้านการเงินในการปฏิบัติงานของท่านเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	12.7	26.3	29.6	31.3	100.0 (361)
3. หน่วยงานเอกชนยินดีให้เอกสาร สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงแก่ท่าน	17.2	27.7	32.7	22.4	100.0 (360)
4. หน่วยงานเอกชนช่วยเหลือด้านวัสดุและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	16.6	25.5	30.2	27.7	100.0 (360)
5. ท่านได้รับอนุญาตจากหน่วยงานราชการประจำเมื่อติดต่อเป็นที่ดูงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	21.9	21.3	29.6	27.1	100.0 (360)
6. ท่านได้รับคำแนะนำการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานเอกชนหน่วยงานเอกชนให้คำแนะนำในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง	20.5	25.2	26.6	27.7	100.0 (360)
	19.7	28.3	21.6	30.5	100.0 (360)

2. ผลวิเคราะห์บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ระดับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงด้านการสอนความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านการให้คำปรึกษาชุมชนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 18 ข้อ พบว่า มีคะแนนโดยเฉลี่ย 7.91 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.21 ทั้งนี้ครูส่วนใหญ่มีบทบาทในระดับน้อย รองลงมาระดับปานกลาง และระดับมาก คิดเป็นร้อยละ คือ 44.3 34.5 และ 21.3 ตามลำดับ (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ระดับบทบาท	ร้อยละ
ระดับต่ำ (1-6 คะแนน)	44.3
ระดับปานกลาง (7-12 คะแนน)	34.5
ระดับสูง (13-18 คะแนน)	21.3
รวม	100 (357)
$\bar{X} = 7.91$, $S.D. = 5.21$, $MIN = 1$, $MAX = 18$	

เมื่อวิเคราะห์ระดับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นรายด้าน พบว่าการกระทำบทบาทของครูอยู่ในด้านการสอนความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านการให้คำปรึกษาชุมชนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำคิดเป็นร้อยละ 57.9 และ 74.1 ตามลำดับ ในขณะที่มีบทบาทด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกันมาก คือ มีบทบาทในระดับต่ำ ร้อยละ 32.5 ระดับปานกลางร้อยละ 36.9 และระดับสูงร้อยละ 30.6 ตามลำดับ (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 ร้อยละของครู จำแนกตามระดับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นรายด้าน

ระดับบทบาท	ร้อยละ
1. ด้านการสอนความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	57.9
ระดับต่ำ (1-3 คะแนน)	28.1
ระดับปานกลาง (4-6 คะแนน)	13.9
ระดับสูง (7-8 คะแนน)	100 (359)
รวม	
$\bar{X} = 3.31$, S.D = 2.49, MIN = 1, MAX = 8	
2. ด้านการให้คำปรึกษาชุมชนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	
ระดับต่ำ (1 คะแนน)	74.1
ระดับปานกลาง (2-3 คะแนน)	25.9
ระดับสูง (4-5 คะแนน)	0.0
รวม	100 (359)
$\bar{X} = 2.17$, S.D = 1.69, MIN = 1, MAX = 5	
3. ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	
ระดับต่ำ (1 คะแนน)	32.5
ระดับปานกลาง (2-3 คะแนน)	36.9
ระดับสูง (4-5 คะแนน)	30.6
รวม	100 (360)
$\bar{X} = 2.48$, S.D = 1.65, MIN = 1, MAX = 5	

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายข้อเพิ่มเติม พบว่า

1) ด้านการสอนความรู้เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ครูส่วนใหญ่ได้จัดการสอนความรู้เศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 53.5-80.1 มีสองกิจกรรมเท่านั้นที่ได้จัดสอนคือ กิจกรรมยกย่องนักเรียนที่ทำความดี คิดเป็นร้อยละ 67.3 รองลงมาเป็นการให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับการทำความดีในชีวิตประจำวัน คิดเป็นร้อยละ 61.2

2) ด้านการให้คำปรึกษาชุมชนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ครูส่วนใหญ่ไม่ได้ทำบทบาทด้านนี้คิดเป็นร้อยละ 54.3-71.2 ยกเว้นการแนะนำให้นักเรียนในชุมชนนำวัสดุเหลือใช้หรือหาได้ในท้องถิ่นมาประดิษฐ์สิ่งของให้เกิดประโยชน์เท่านั้นที่ครูส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 66.4ปฏิบัติ

3) ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ครูส่วนใหญ่ไม่ได้ทำกิจกรรมด้านนี้ คิดเป็นร้อยละ 52.8 - 76.5 มีเพียงกิจกรรมปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ และการสนับสนุนให้นักเรียนจัดทำโครงการอาชีพที่น่าสนใจด้านการเกษตร เช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร เลี้ยงผึ้ง เลี้ยงจิ้งหรีด ปลูกผักสวนครัว ปลูกกล้วย เป็นต้น ที่ครูส่วนใหญ่ทำคิดเป็นร้อยละ 79.7 และ 54.6 ตามลำดับ (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 ร้อยละของครู จำแนกตามบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นรายข้อ

ข้อความ	คำตอบ		รวม
	ได้ทำ	ไม่ได้ทำ	
1. ด้านการสอนความรู้เศรษฐกิจพอเพียง			
1.1 ท่านได้จัดทำป้ายนิเทศให้นักเรียนรับรู้	31.9	68.1	100.0 (360)
1.2 ท่านได้จัดทำใบความรู้ แก่นักเรียน	38.5	61.5	100.0 (361)
1.3 ท่านจัดมุมแสดงอุปกรณ์ เครื่องใช้ให้นักเรียนได้ดู	26.9	73.1	100.0 (361)
1.4 ท่านได้ให้นักเรียนจัดกลุ่มอภิปรายในชั้นเรียน	41.4	58.6	100.0 (360)
1.5 ท่านได้เชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือวิทยากรมาให้ความรู้ ในโรงเรียน	19.9	80.1	100.0 (361)
1.6 ท่านได้ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับการทำ ความดีในชีวิตประจำวัน	61.2	38.8	100.0 (361)
1.7 ท่านได้จัดกิจกรรมเข้าค่ายจริยธรรมให้นักเรียน	46.5	53.5	100.0 (361)
1.8 ท่านได้จัดกิจกรรมยกย่องนักเรียนที่ทำความดี	67.3	32.7	100.0 (361)
2. ด้านการให้คำปรึกษาชุมชนเกี่ยวกับเศรษฐกิจ พอเพียง			
2.1 ท่านให้คำแนะนำแก่นักเรียนชุมชนอาชีพด้านการ เกษตร	45.7	54.3	100.0 (361)
2.2 ท่านนำปราชญ์ชาวบ้านมาให้คำปรึกษาแก่นักเรียน ในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น	28.8	71.2	100.0 (361)

ตารางที่ 20 ร้อยละของครู จำแนกตามบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง
เป็นรายข้อ (ต่อ)

ข้อความ	คำตอบ		รวม
	ได้ทำ	ไม่ได้ทำ	
2.3 ท่านให้นักเรียนในชุมนุมจัดทำเอกสาร หรือ วารสารเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ความรู้เรื่อง สมุนไพร เป็นต้น	40.7	59.3	100.0 (361)
2.4 ท่านแนะนำให้นักเรียนในชุมนุมนำวัสดุเหลือใช้หรือหาได้ในท้องถิ่นมาประดิษฐ์สิ่งของให้เกิดประโยชน์	66.4	33.6	100.0 (360)
2.5 ท่านร่วมกับนักเรียนจัดนิทรรศการเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเกษตรธรรมชาติ การเกษตรทฤษฎีใหม่ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น	36.6	63.4	100.0(361)
3. ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง			
3.1 ท่านจัดกิจกรรมหรือกลุ่มสนใจแก่นักเรียน ให้ได้ฝึกปฏิบัติอาชีพอิสระ เช่น ช่างไม้ เพาะกล้าไม้ ทำขนม ดอกไม้ ประดิษฐ์ เป็นต้น	43.8	56.2	100.0(361)
3.2 ท่านสนับสนุนให้นักเรียนจัดทำโครงการอาชีพที่น่าสนใจด้านการเกษตร เช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร เลี้ยงผึ้ง เลี้ยงจิ้งหรีด ปลูกผักสวนครัว ปลูกกล้วย เป็นต้น	54.6	45.4	100.0(361)
3.3 ท่านพานักเรียนไปศึกษาเกี่ยวกับอาชีพการเกษตรธรรมชาติ	23.5	76.5	100.0(361)
3.4 ท่านร่วมกับนักเรียนปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ	79.7	20.3	100.0(361)
3.5 ท่านให้นักเรียนสำรวจอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่น	47.2	52.8	100.0(361)

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของครู

3.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของครู

การวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านแนวคิด และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงของครู โดยใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ตัวแปรอิสระที่นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายวิชาที่สอน ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ความเข้าใจเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติในการปฏิบัติบทบาทในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง การสนับสนุนจากโรงเรียน การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน ซึ่งผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlations) เพื่อตรวจสอบเบื้องต้นตามข้อกำหนดของการวิเคราะห์ถดถอยกำหนดว่า ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ต้องไม่มีตัวแปรคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันสูงเกิน 0.75 ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา Multi - collinearity ซึ่งทำให้คุณค่าของการพยากรณ์สมการด้อยลง ซึ่งจากผลของการวิเคราะห์ของการวิจัยครั้งนี้พบว่า มีตัวแปรอิสระหลายตัวที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแยกออกเป็นองค์ประกอบได้ดังต่อไปนี้

3.1.1 ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่

เพศ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงและมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b) เท่ากับ 0.607 หมายความว่า ครูเพศหญิงจะทำให้คะแนนบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น 0.607 คะแนน

อายุ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงและมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b) เท่ากับ -0.0052 หมายความว่า ครูที่มีอายุเพิ่มขึ้น 1 ปี จะทำให้คะแนนบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงลดลง 0.0052 คะแนน

ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงและมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b) เท่ากับ 1.067 หมายความว่า เมื่อครูมีการศึกษาสูงขึ้น 1 หน่วย จะทำให้คะแนนบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น 1.067 คะแนน

รายวิชาที่สอน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงและมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b) เท่ากับ 1.919 หมายความว่า ครูที่สอนรายวิชาอาชีพจะทำให้คะแนนบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น 1.919 คะแนน

เมื่อพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้ เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานเพียงบางส่วนเท่านั้น เนื่องจากมีเพียง 4 ปัจจัยเท่านั้น ที่สามารถทำนายว่ามีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษาครั้งนี้ โดยทั้ง 4 ปัจจัยสามารถร่วมกันทำนายว่ามีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้ร้อยละ 18.80 ซึ่งถือว่ายังเป็นการทำนายในระดับต่ำ แต่ก็สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของครูได้ ส่วนอีก 81.20 นั้นเนื่องมาจากปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ยังไม่สามารถอธิบายได้ว่ามาจากปัจจัยใด ตัวแปรที่มีอิทธิพลเมื่อเรียงจากมากไปหาน้อย คือ

ลำดับที่ 1 เจคติในการปฏิบัติบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

(Beta 0.295)

ลำดับที่ 2 การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน (Beta 0.251)

ลำดับที่ 3 การสนับสนุนจากโรงเรียน (Beta 0.220)

ลำดับที่ 4 รายวิชาที่สอน (Beta 0.146)

ผลการวิเคราะห์พบว่า $R^2 = 0.188$ หมายความว่า ตัวแปรอิสระ 4 ตัว สามารถร่วมกันอธิบายการผันแปรค่าของผลการปฏิบัติบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ได้ประมาณร้อยละ 18.80 (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปรอิสระ	b	Beta	Sig T	ลำดับที่ ของอิทธิพล
1. เพศ	0.607	0.057	0.256	
2. อายุ	-0.0052	-0.077	0.139	
3. ระดับการศึกษา	1.067	0.064	0.215	
4. วิชาที่สอน	1.919	0.146	0.004	4
5. ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	-0.0047	-0.047	-0.362	
6. ความเข้าใจเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง	-0.120	0.066	0.253	
7. เจตคติในการปฏิบัติบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	0.295	0.295	0.000	1
8. อุทิศตนในการพัฒนาประเทศ	-0.0064	-0.018	0.738	
9. การสนับสนุนจากโรงเรียน	0.159	0.220	0.004	3
10. การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ	-0.107	-0.151	0.104	
11. การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน	0.204	0.251	0.001	2

$R^2 = 0.188$

F = 6.961

Sig of F = 0.000

4. ปัญหาและอุปสรรคจากการปฏิบัติบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคจากบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงพบว่า ปัญหาในการกระทำบทบาทของครูมากที่สุด คือ ด้านผู้เรียน ได้แก่ ความสนใจในการแสวงหาความรู้เศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 32.6 รองลงมา คือ ด้านผู้บริหาร ได้แก่ ความเข้าใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านเพื่อนร่วมงาน ได้แก่ ความเข้าใจในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละเท่ากัน คือ 29.8 ด้านผู้ปกครอง ได้แก่ ความเข้าใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 29.6 (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 ปัญหาและอุปสรรคจากการกระทำบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อความ	ไม่เป็นปัญหา	เป็นปัญหา
ด้านผู้บริหาร		
1. ความสนใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	73.0 (262)	27.0 (97)
2. ความเข้าใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	70.2 (252)	29.8 (107)
ด้านเพื่อนร่วมงาน		
3. ความสนใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	71.9 (258)	28.1 (101)
4. ความเข้าใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	70.2 (252)	29.8 (107)
ด้านผู้ปกครอง		
5. ความสนใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	72.4 (260)	27.6 (99)
6. ความเข้าใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	70.4 (252)	29.6 (106)
ด้านผู้เรียน		
7. ความสนใจในการแสวงหาความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	67.4 (242)	32.6 (117)

5. การอภิปรายผล

การศึกษบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัย พบว่า ครูส่วนใหญ่มีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา อยู่ในระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 44.3, 34.5 และ 21.3 ตามลำดับ จึงสามารถอภิปรายได้ดังนี้

5.1.1 ด้านการสอนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ครูมีบทบาทด้านการสอนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 57.9 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูส่วนใหญ่ได้สอนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดกิจกรรมยกย่องนักเรียนที่ทำความดี รองลงมา คือ ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับการทำความดีในชีวิตประจำวัน แสดงให้เห็นว่า ครูส่วนใหญ่มองเห็นความสำคัญของการทำความดี เพื่อให้นักเรียนได้รับทราบและนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แต่ในส่วนของ การเชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือวิทยากรมาให้ความรู้ในโรงเรียน และจัดมุมแสดงอุปกรณ์ เครื่องใช้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านและจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนดูยังมีการกระทำอยู่ในระดับน้อย จากประสบการณ์ของผู้วิจัย เนื่องจากที่ผ่านมาครูยังไม่มีการสำรวจ รวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับปราชญ์บ้านชาวบ้านไว้ และโรงเรียนไม่มีสถานที่ในการจัดป้ายนิเทศ และห้องแสดงอุปกรณ์เป็นสัดส่วน งบประมาณไม่เพียงพอ ทั้งที่การปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 ได้ให้ความสำคัญแก่ การจัดแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้เรียนหลากหลาย แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ได้ให้ความสนใจอย่างจริงจัง จึงทำให้มีการกระทำน้อย

5.1.2 ด้านการให้คำปรึกษาขุมนุมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ครูมีภาระบทบาทด้านการให้คำปรึกษาขุมนุมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับต่ำ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูส่วนใหญ่ให้คำปรึกษาขุมนุมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยแนะนำให้ นักเรียนในขุมนุมนำเศษวัสดุเหลือใช้ หรือหาได้ในท้องถิ่นมาประดิษฐ์สิ่งของให้เกิดประโยชน์ รองลงมาคือให้คำแนะนำแก่นักเรียนขุมนุมอาชีพด้านการเกษตร จากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ครูส่วนใหญ่จะเน้นความสำคัญแก่การตัดแปลงวัสดุในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า และประหยัด และอาชีพการเกษตรอยู่ใกล้ตัวนักเรียน ประกอบกับการส่งเสริมอาชีพด้านเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่นต่าง ๆ มีมากจึงทำให้ครูได้แนวคิด ตัวอย่างในการผลิตวัสดุมาให้คำแนะนำนักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย อีกทั้งผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรอยู่แล้ว ในขณะที่การนำปราชญ์ชาวบ้านมาให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีน้อย อาจจะเป็นเนื่องจากการจ่ายค่าตอบแทนวิทยากรมาให้ความรู้ในโรงเรียนนั้นในทางปฏิบัติมีขั้นตอนยุ่งยาก บางครั้งครูเห็นว่าเป็นเรื่องที่ลำบากในการดำเนินการ

5.1.3 ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ครูมีบทบาทด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูส่วนใหญ่ร่วมกับนักเรียนปลูกต้นไม้ในวันสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ สนับสนุนให้นักเรียนทำโครงการอาชีพที่น่าสนใจด้านการเกษตร เช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร เลี้ยงผึ้ง เลี้ยงจิ้งหรีด ปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกกล้วย เป็นต้น จากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่มีโอกาสในการปลูกต้นไม้มากที่สุด เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำได้ง่าย ส่วนการพานักเรียนไปศึกษาเกี่ยวกับอาชีพการเกษตรกรรมมีการทำน้อย อาจเนื่องมาจากสถานที่ที่จะไปศึกษาอยู่ห่างไกลออกไปมาก

การจะพานักเรียนออกนอกสถานที่ต้องมีค่าใช้จ่ายและต้องขออนุญาตตามระเบียบราชการ ครูจึงจัดกิจกรรมเหล่านี้น้อยลง

โดยสรุปครูส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ทั้งที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายในการส่งเสริมเรื่องดังกล่าว อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี คงเป็นการยากที่จะให้ครูเป็นผู้ปฏิบัติบทบาทแต่เพียงลำพัง เพราะงานส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนจะต้องอาศัยบุคคลหลายฝ่ายให้ความร่วมมือ ตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียนหน่วยงานราชการ และหน่วยงานเอกชน จึงจะสามารถทำได้ อย่างสะดวก และสำเร็จ

5.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำบทบาทของครู

ผลของการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ครูที่เป็นเพศหญิง น่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนที่ต่ำกว่าครูที่เป็นเพศชาย

ผลการวิจัย พบว่า เพศไม่มีอิทธิพลต่อการกระทำบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้แสดงให้เห็นว่าเพศแตกต่างกันไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้การกระทำบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงและเพศชายสามารถจะส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอ ๆ กัน จากประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเป็นครูมานาน คิดว่าเมื่อครูมีโอกาสและสนใจงานด้านนี้ จะทำได้โดยไม่ขึ้นอยู่กับเพศหญิงหรือชาย

สมมติฐานที่ 2 ครูที่มีอายุมาก น่าจะมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนที่ต่ำกว่าครูที่มีอายุน้อย

ผลการวิจัย พบว่า อายุไม่มีอิทธิพลต่อการกระทำบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า อายุที่แตกต่างกันไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้การกระทำบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะบุคคลที่มีอายุมากขึ้นมีประสบการณ์มากขึ้น ในขณะที่บุคคลที่มีอายุน้อยสามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้รวดเร็วกว่าและปรับตัวรับแนวคิดใหม่ ๆ ได้เร็วกว่าบุคคลที่มีอายุมาก อายุจึงไม่มีอิทธิพลต่อการกระทำบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน แต่อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำบทบาทของครูกับกลุ่มอายุ พบข้อมูล คือ กลุ่มบุคคลที่มีอายุน้อยจะมีการปฏิบัติบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนในระดับสูงกว่ากลุ่มอายุมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะครูกลุ่มอายุน้อยส่วนมากเป็นโสดไม่มีภาระหน้าที่ครอบครัวมีเวลาในการทำงานนอกจากงานหน้าที่ประจำ ได้มากกว่าครูที่มีอายุมาก

สมมติฐานที่ 3 ระดับการศึกษา น่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีอิทธิพลต่อบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือไม่ว่าครูจะจบการศึกษา ระดับใด บทบาทก็ยังคงดำเนินต่อไป สามารถอธิบายได้ว่า ถึงแม้ครูมีระดับการศึกษาต่างกันไม่อาจทำให้บทบาทแตกต่างกัน ในการศึกษาครั้งนี้ จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของครูกับกลุ่มระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มครูที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีบทบาทระดับปานกลางและระดับสูงมากกว่ากลุ่มการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีส่วนใหญ่มีอายุน้อยยังมีความกระตือรือร้นในการทำงาน ด้านนี้ และสามารถเสียสละเวลาส่วนตัวให้กับงานได้มากกว่าครูที่มีอายุมาก

สมมติฐานที่ 4 รายวิชาที่สอน น่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาทส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัย พบว่า รายวิชาที่สอนมีอิทธิพลต่อบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน และเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ถ้าครูสอนรายวิชากลุ่มวิชาชีพ จะส่งผลให้บทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนของครูมีเพิ่มขึ้น เนื่องจากรายวิชาชีพตามหลักสูตรและเนื้อหาวิชาจะสามารถทำให้ครูมีโอกาสนำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาให้แก่นักเรียนได้มากกว่ารายวิชากลุ่มสามัญ

สมมติฐานที่ 5 ประสบการณ์การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง น่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาทส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัย พบว่า ประสบการณ์การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีอิทธิพลต่อบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ไม่ว่าครูจะมีประสบการณ์การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ บทบาทของครูก็ยังคงดำเนินต่อไป แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ครูจะเคยหรือไม่เคยมีประสบการณ์การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ก็จะมีบทบาทไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้จากประสบการณ์ของผู้วิจัยพบว่า การสอนความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ผู้สอนจะมีความสนใจเป็นส่วนตัวอยู่แล้วจึงพยายามหาความรู้ ความชำนาญเองสามารถนำมาปฏิบัติได้เหมือนกับผู้ที่มีการเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

อย่างไรก็ตามประสบการณ์การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสิ่งสำคัญในการกระทำบทบาทของครูเพื่อให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างบทบาทของครูกับกลุ่มประสบการณ์การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์ 5 ครั้งขึ้นไปมีบทบาทอยู่ในระดับสูง ขณะที่กลุ่มที่ไม่เคยร่วมกิจกรรมมีบทบาทอยู่ในระดับต่ำ จึงสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า ถึงแม้ประสบการณ์การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจะไม่มีผลต่อบทบาทของครูในระยะต้น แต่อาจจะ

ผลกระทบถึงปริมาณและคุณภาพของผลการปฏิบัติงานในด้านส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในอนาคตได้ ครูที่มีประสบการณ์มีโอกาสพัฒนางานให้มีคุณภาพได้มากกว่า

สมมติฐานที่ 6 ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง นำจะมีอิทธิพลต่อบทบาทส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

ผลการวิจัย พบว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง ไม่มีอิทธิพลต่อบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ไม่ว่าครูจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ บทบาทของครูก็ยังคงดำเนินต่อไป สามารถอธิบายได้ว่าแม้ว่าครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันแต่บทบาทไม่แตกต่างกัน เหตุที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่ามีความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องยากแก่การที่ครูจะทำความเข้าใจหากครูคนนั้นไม่ได้สอนเนื้อหาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

สมมติฐานที่ 7 เจตคติต่อบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง นำจะมีอิทธิพลต่อบทบาทส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

ผลการวิจัย พบว่า เจตคติต่อบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลต่อบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน และเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เมื่อครูมีเจตคติที่ดีต่อบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้การกระทำบทบาทของครูเพิ่มมากขึ้นด้วย เนื่องจากเจตคติเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อการทำงานของบุคคล ดังนั้นการที่ครูมีเจตคติต่อบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน จึงส่งผลให้บทบาทของครูแตกต่างกันไปด้วย

สมมติฐานที่ 8 อุดมการณ์พัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง นำจะมีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

ผลการวิจัย พบว่า อุดมการณ์พัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง ไม่มีอิทธิพลต่อบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ไม่ว่าครูจะมีอุดมการณ์พัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเองแตกต่างกันหรือไม่ บทบาทของครูก็ยังคงดำเนินต่อไป สามารถอธิบายได้ว่า อุดมการณ์พัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง ไม่มีผลต่อปริมาณบทบาทของครู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูคิดว่า ตนเองมีหน้าที่ให้ความรู้ในเนื้อหาเท่านั้น ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศด้านอื่นๆ ถึงแม้ว่าครูจะไม่มีอุดมการณ์พัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง แต่ไม่ได้หมายความว่า ครูจะหยุดบทบาทด้านนี้ไปเลย ดังนั้น การมีอุดมการณ์พัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเองแตกต่างกัน จึงไม่ทำให้บทบาทของครูแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 9 การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน นำจะมีอิทธิพลต่อบทบาทส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

ผลการวิจัย พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนมีอิทธิพลต่อบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน และเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก เป็นไปตาม

สมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เมื่อครูได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้บทบาทของครูเพิ่มมากขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะการสนับสนุนจากโรงเรียนสามารถตอบสนองความต้องการของครูให้สามารถทำงานได้เต็มที่และสามารถแก้ไขปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ได้ นอกจากนี้การสนับสนุนจากโรงเรียนยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อกำลังใจในการทำงานของครูด้วย ดังนั้น การที่ครูได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนแตกต่างกัน จึงมีผลให้บทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 10 การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ น่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาทส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

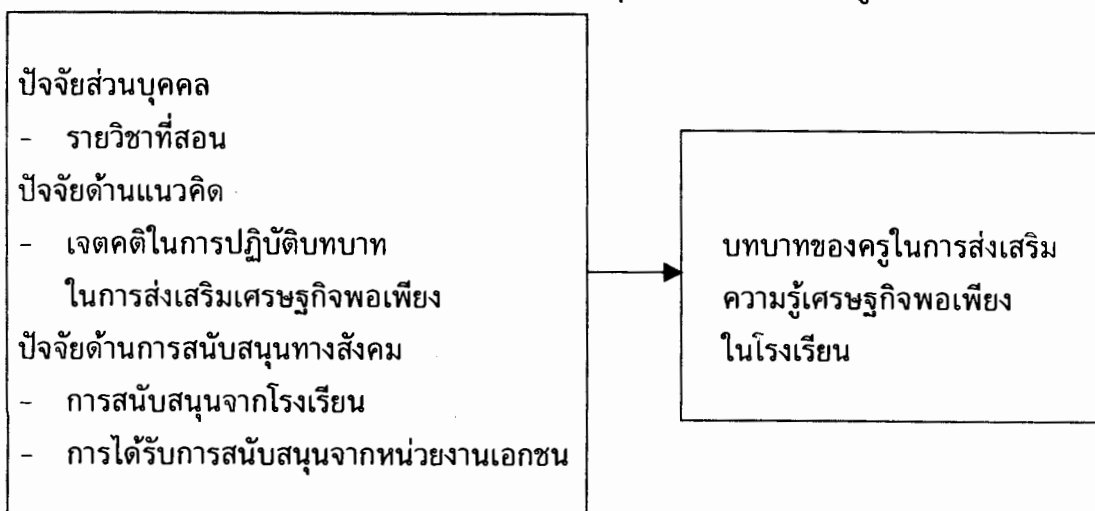
ผลการวิจัย พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการไม่มีอิทธิพลต่อบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ไม่ว่าครูจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการแตกต่างกันหรือไม่ บทบาทของครูก็ยังคงดำเนินต่อไป สามารถอธิบายได้ว่า ถึงแม้ว่าครูจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการอื่น แต่ไม่ได้หมายความว่า ครูจะไม่ปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้หน่วยงานอื่นไม่มีส่วนให้คุณให้โทษต่อครูในการมีบทบาทเท่าโรงเรียน

ดังนั้น การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ แตกต่างกัน จึงไม่ทำให้บทบาทของครูแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามผลการวิเคราะห์พบข้อมูลที่น่าสนใจ คือ ครูที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการปานกลางมีบทบาทอยู่ในระดับสูง แต่กลุ่มที่ไม่เคยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการมีบทบาทอยู่ในระดับต่ำ

สมมติฐานที่ 11 การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน น่าจะมีอิทธิพลต่อบทบาทส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

ผลการวิจัย พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน มีอิทธิพลต่อบทบาทการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน และเป็นความสัมพันธ์เชิงบวก เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เมื่อครูได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชนเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ผลบทบาทของครูเพิ่มมากขึ้นด้วย ทั้งนี้เพราะความช่วยเหลือนั้น ได้ตอบสนองความต้องการของครูให้เป็นไปเป้าหมายที่ตั้งไว้ และสามารถแก้ไขปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ได้ นอกจากนี้การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อกำลังใจในการทำงานของครูด้วย โดยเฉพาะหน่วยงานเอกชนจะประชาสัมพันธ์การทำงานของคุณครูไปสู่ชุมชนได้ด้วย ดังนั้น การที่ครูได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชนแตกต่างกัน จึงมีผลให้บทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนแตกต่างกัน

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาสรุปและสร้างเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 ผลการวิจัยตามกรอบแนวคิด

จากแผนภูมิที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน จากการวิจัยครั้งนี้ มี 4 ปัจจัย คือ การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน เจตคติต่อบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง รายวิชาที่สอน

5.3 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

จากผลการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่า มีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านผู้เรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผู้บริหาร และด้านเพื่อนร่วมงาน ในด้านผู้เรียน ได้แก่ ความสนใจในการแสวงหาความรู้เศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 32.6 ด้านผู้บริหาร และด้านเพื่อนร่วมงาน ได้แก่ ความเข้าใจในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 29.8 และ 29.8 ตามลำดับ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะบุคลากรในโรงเรียนให้ความสนใจในการพัฒนาการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาการตามหลักสูตรมากกว่าการให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ยังไม่มีในหลักสูตร ประกอบกับสังคมปัจจุบันให้ความสนใจการพัฒนาอาชีพทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงยังไม่กว้างขวาง ยังมีค่านิยมในด้านวัตถุ และบริโภคนิยมมากกว่าการส่งเสริมการผลิตแบบพึ่งตนเอง จนเป็นผลให้นักเรียนไม่สนใจรับเอาความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยได้ศึกษาองค์ประกอบของปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านแนวคิด ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม บทบาทของครูและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครู ซึ่งผลการวิจัยที่ได้ จะมีประโยชน์ต่อการพัฒนา ปรับปรุง ส่งเสริม บทบาทของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ระเบียบวิธีวิจัย และผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายวิชาที่สอน ประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยด้านแนวคิด ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง ทัศนคติในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากสังคม ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน

1.2 เพื่อศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้ในด้านการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการให้คำปรึกษาเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1.4 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น

2. ระเบียบวิธีวิจัย

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ในปีการศึกษา 2544 จำนวน 3,786 คน

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Survey Research) มีหน่วยวิเคราะห์ระดับบุคคล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่าง วันที่ 15-30 กันยายน 2544 ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ถึงผู้บริหารโรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามของครู รวมทั้งแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในแต่ละโรงเรียนในวันเวลาที่นัดหมายไว้กับทางโรงเรียน จนครบ จำนวน 361 ชุด นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ให้คะแนนและนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

2.3 วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for the Social Sciences for Windows) สถิติที่ใช้กับตัวแปรเดียว (Univariate Analysis) สถิติพรรณนา ใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแต่กรณีของตัวแปรว่า จะมีการวัดในระดับใด

3. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านแนวคิด ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม

3.1 ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล

เพศ ครูเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 58.4 และ 41.6 ตามลำดับ

อายุ ครูมีอายุ ระหว่าง 34-45 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.7 รองลงมา คือ ช่วงอายุระหว่าง 21-33 ปี และ ระหว่าง 46-57 ปี ตามลำดับ

ระดับการศึกษา ครูส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 88.6 รองลงมา คือ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี และต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 4.4 และ 6.9 ตามลำดับ

รายวิชาที่สอน ครูทำการสอนกลุ่มรายวิชาสามัญมากกว่ากลุ่มรายวิชาอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 80.6 และ 19.4 ตามลำดับ

ประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ครูส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 53.2 รองลงมาคือเคยเข้าร่วม 1-2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 20.2

3.2 ปัจจัยด้านแนวคิด

ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง ครูส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 89.0

เจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ครูส่วนใหญ่มีเจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงใน โรงเรียนระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 98.3

อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเอง ครูส่วนใหญ่มีอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศแบบพึ่งตนเองระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 75.9 รองลงมาคือ ระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 23.8

3.3 ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม

การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน ครูส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 40.3 รองลงมาคือ ระดับมากและระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 27.5 และ 22.7 ตามลำดับ

การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ครูส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 38.8 รองลงมาคือ ระดับมากและระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 25.3 และ 22.2 ตามลำดับ

การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน ครูส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 36.4 รองลงมาคือ ระดับน้อยและระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 24.4 และ 21.3 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

ผลการวิจัย พบว่า ครูส่วนใหญ่มีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา อยู่ในระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 44.3, 34.5 และ 21.3 ตามลำดับ จึงสามารถอภิปรายเป็นรายละเอียดได้ดังนี้

1. ด้านการสอนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ครูมีบทบาทด้านการสอนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 57.9 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูส่วนใหญ่ได้สอนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดกิจกรรมยกย่องนักเรียนที่ทำความดี รองลงมา คือ ให้ นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับการทำความดีในชีวิตประจำวัน แสดงให้เห็นว่า ครูส่วนใหญ่มองเห็นความสำคัญของการทำความดี เพื่อให้นักเรียนได้รับทราบและนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

2. ด้านการให้คำปรึกษาขุมนุมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ครูมีบทบาทด้านการให้คำปรึกษาขุมนุมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับต่ำเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูส่วนใหญ่ให้คำปรึกษาขุมนุมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยแนะนำนักเรียนในขุมนุมนำเศษ

วัสดุเหลือใช้ หรือหาได้ในท้องถิ่นมาประดิษฐ์สิ่งของให้เกิดประโยชน์ รองลงมาคือให้คำแนะนำแก่นักเรียนชุมนุมอาชีพด้านการเกษตร

3. ด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ครูมีบทบาทด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูส่วนใหญ่ร่วมกับนักเรียนปลูกต้นไม้ในวันสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ สนับสนุนให้นักเรียนทำโครงการอาชีพที่น่าสนใจด้านการเกษตร เช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร เลี้ยงผึ้ง เลี้ยงจิ้งหรีด ปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกกล้วย เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

การวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านแนวคิด ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม ต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ใช้วิธีวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ตัวแปรอิสระที่นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงาน รายวิชาที่สอน ประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศ การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlations) เพื่อตรวจสอบเบื้องต้นตามข้อกำหนดของการวิเคราะห์ถดถอยที่ว่า ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ต้องไม่มีตัวแปรคู่ใดที่มีความสัมพันธ์สูงเกิน 0.75 ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา Multi-Collinearity ซึ่งจะทำให้คุณค่าในการพยากรณ์สมการด้อยลง ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรไม่สูงเกินข้อกำหนด ดังนั้นจึงสามารถนำมาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบสมมติฐานได้

ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลายตัวแปร (Multi-Variate Relationship Analysis) โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า จากตัวแปรที่ตั้งไว้ 11 ตัวแปร เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 4 ตัวแปร ที่สามารถทำนายว่ามีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน เรียงลำดับอิทธิพลจากมากไปหาน้อยดังนี้

ลำดับที่ 1 เจตคติที่ดีต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

ลำดับที่ 2 การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน

ลำดับที่ 3 การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน

ลำดับที่ 4 รายวิชาที่สอน

ตัวแปร 4 ตัวร่วมกันอธิบายการผันแปรค่าของบทบาทของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ประมาณร้อยละ 18.80

ส่วนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในการส่งเสริมความรู้ เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

จากผลการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่า มีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านผู้เรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผู้บริหาร และด้านเพื่อนร่วมงาน ในด้านผู้เรียน ได้แก่ ความสนใจในการแสวงหาความรู้เศรษฐกิจพอเพียง ด้านผู้บริหาร และด้านเพื่อนร่วมงาน ได้แก่ ความเข้าใจในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะบุคลากรในโรงเรียนให้ความสนใจในการพัฒนาการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาการตามหลักสูตรมากกว่าการให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ยังไม่มีในหลักสูตร ประกอบกับสังคมปัจจุบันให้ความสนใจการพัฒนาอาชีพทางด้านเศรษฐกิจพอเพียงยังไม่กว้างขวาง ยังมีค่านิยมในด้านวัตถุ และบริโภคนิยมมากกว่าการส่งเสริมการผลิตแบบพึ่งตนเอง จนเป็นผลให้นักเรียนไม่สนใจรับเอาความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

4. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะผลที่ได้จากงานวิจัย ดังนี้ คือ

4.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

4.1.1 การนำทฤษฎีบทบาท (Role Theory) มาศึกษาถึงบทบาทของครูครั้งนี้ มีข้อสมมติฐานว่าบุคคล คือ ผู้ที่แสดงบทบาทต่าง ๆ ตามบทที่กำหนดเอาไว้แล้ว คือบรรทัดฐาน และตามความคาดหวังของตัวละครอื่นที่ร่วมแสดง รวมทั้งความคาดหวังของผู้ดู โดยบุคคลจะแสดงบทบาทหรือปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นกับการยอมรับบทบาทที่บุคคลนั้น ๆ ครอบครองตำแหน่งอยู่ ซึ่งการยอมรับบทบาทนี้เป็นเรื่องของความเข้าใจบทบาทของครู โดยสภาพแวดล้อมเป็นข้อจำกัด และเกื้อกูล

แม้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นกลยุทธ์หลักในการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน แต่การส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงซึ่งไม่ได้เป็นบทบาทที่คาดหวัง (Role Expectation) จากครู ส่งผลให้มโนทัศน์ของบทบาท (Role Conceptualization) การยอมรับบทบาท (Role Acceptance) และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ (Role Prescribed) อยู่ในระดับต่ำด้วย ข้อค้นพบนี้จึงยึดแนวคิดของ Allport (อ้างถึงใน ชุตินา คูหาทอง, 2533) จะเห็นได้ว่า หากรายวิชาที่สอนสอดคล้องกับการส่งเสริมความรู้ ครูจะแสดงบทบาทมาก ในขณะที่อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศของครูเองไม่มีอิทธิพลการแสดงบทบาท อีกนัยหนึ่ง แสดงให้เห็นว่า ครูเป็นกลุ่มคนที่พยายามแสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวังเป็นอย่างมาก ข้อค้นพบนี้จึงยืนยันทฤษฎีบทบาทมีความสำคัญและสามารถอธิบายการกระทำในสังคมไทยได้

4.1.2 เจตคติที่ดีต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่สำคัญที่ควรนำมาประกอบการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การปฏิบัติงานของบุคคล เพราะจากผลการวิจัยครั้งนี้ เจตคติดีต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียน

การสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพราะเจตคติเป็นสภาพความพร้อมทางจิตใจที่ประกอบด้วยอารมณ์และความรู้สึกของบุคคลต่อสถานการณ์นั้น ๆ

4.1.3 การสนับสนุนทางสังคม มีความสำคัญมาก และมีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพราะถ้าครูได้รับการสนับสนุนด้านกำลังใจ ด้านงบประมาณและคำแนะนำ จากบุคคลต่าง ๆ จะเป็นแรงกระตุ้นให้ครูยินดีที่จะปฏิบัติงาน จากแนวคิดการสนับสนุนทางสังคม พบว่า ครูได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน และครูได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน แตกต่างกัน ทำให้เกิดการปฏิบัติงานต่างกัน ดังนั้น จึงนำแนวคิดการสนับสนุนทางสังคมมาประกอบการศึกษาครั้งนี้

4.2 ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะเชิงพัฒนา ดังนี้

บทบาทของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

ตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า บทบาทดังกล่าวของครูยังอยู่ในระดับต่ำ โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ควรให้ความช่วยเหลือให้พัฒนามากยิ่งขึ้น ตามรายละเอียด ดังนี้

1) จัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียนเพื่อหาข้อมูลของปราชญ์ชาวบ้านหรือวิทยากรในสาขาวิชาต่างๆ และสามารถเชิญเข้าให้ความรู้ในโรงเรียนได้ ส่งเสริมสนับสนุน และแนะนำแนวทางในการเชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือวิทยากรเข้ามาให้ความรู้ในโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ด้วย เพื่อให้ครูและนักเรียนได้รับความรู้จากบุคคลเหล่านั้น สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง

2) ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสไปศึกษาอาชีพต่าง ๆ ที่เป็นแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนักเรียนจะได้เห็นตัวอย่างเกิดความคิดริเริ่มในการทำกิจกรรมอาชีพทางการเกษตรตามเป้าหมายของหลักสูตรชั้นพื้นฐานที่ต้องการให้ผู้เรียนมีหนึ่งอาชีพติดตัวไปด้วยเมื่อจบหลักสูตร

3) ให้การอบรมโครงการอาชีพอิสระแก่ครูสามารถนำแนะนำความรู้แก่นักเรียนประกอบอาชีพได้ จากผลการวิจัยกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพเพื่อให้ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น คือกลุ่มครูที่สอนรายวิชาสามัญ กลุ่มครูที่ไม่เคยมีประสบการณ์การเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มที่มีอายุมาก และกลุ่มที่มีการศึกษาศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี เพราะมียังมีบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงน้อย

4) การที่จะให้ครูมีบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียน หน่วยงานราชการและเอกชน ควรให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และวิทยากรเพิ่มขึ้น

4.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

4.3.1 เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำบทบาทของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน มีเพียง 4 ปัจจัยเท่านั้น และมีความสามารถในการทำนายน้อยมาก คือ 18.80 ดังนั้นจึงควรศึกษาปัจจัยด้านความพร้อมด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประกอบด้วย เช่น ความคาดหวังในผลประโยชน์ ทักษะความสามารถของครูในการทำงานกับชุมชน ภาระทางครอบครัว และความเข้าใจในนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการกระทำบทบาทของครู และทำนายได้สูงขึ้น

4.3.2 ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยให้ครูร่วมกันทำวิจัยในสถานการณ์จริงโดยในเบื้องต้นอาจจะศึกษาตัวอย่างจากโรงเรียนต้นแบบแล้วจึงวางแผนการจัดกิจกรรม ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน มีด้านการสอนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการให้คำปรึกษาชุมชนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและด้านการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มีการวัดผลการเรียนของนักเรียนตามสภาพจริง และผู้วิจัยรวบรวมปัญหาอุปสรรคด้านต่าง ๆ เพื่อสรุปเป็นบทเรียนสำหรับการจัดการเรียนการสอนต่อไป

บรรณานุกรม

- กันยา สุวรรณแสง. (2532). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บำรุงสาสน์.
- กิตติพันธ์ นนทปัทมะดุล. (2535). สวัสดิการสังคมแห่งชาติ : แนวคิดนโยบาย. ธรรมศาสตร์
วิชาการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กระทรวงมหาดไทย. [ม.ป.ป.]. คู่มือการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง. [ม.ป.พ.]
_____. (2541). เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แนวความคิดและยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ:
บริษัททรงสิทธิ์วรรณ จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). นโยบายและแผนการจัดการศึกษาพื้นฐาน 12 ปี. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์การศาสนากรมศาสนา.
- _____. (2542). แนวคิดและนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). แนวการจัดการเรียนรู้เกษตรแบบเศรษฐกิจ
พอเพียง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กวิน เสือสกุล. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อสร้างสรรค์สังคมไทย. รายงานการปฏิรูป
การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์เครือข่ายการศึกษาไทย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2532). การเข้าใจสังคมคู่มือสำหรับผู้ปฏิบัติงานและนักพัฒนาสังคม.
(เอกสารประกอบการบรรยาย). กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการ สมาคาทอลิกแห่งประเทศไทย
ไทยเพื่อการพัฒนา.
- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530). การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนา
ของชนบท. กรุงเทพมหานคร: สมาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กอบกุล พันธุ์เจริญกุล. (2528). ทฤษฎีการพยาบาลของดิง ในทฤษฎีการพยาบาลกับการ
นำไปใช้. สัมพันธ์ วิทยาระดับบัณฑิตยศึกษา. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- โกสินทร์ รังสยาพันธ์. (2530). ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู.
- เกษม จันทรแก้ว และประพันธ์ โกยสมบูรณ์. (2525). หลักการสิ่งแวดล้อมศึกษา. สาขาวิทยา
ศาสตร์สิ่งแวดล้อม, ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา, คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกษม วัฒนชัย. (2543). การเรียนรู้ชั่วชีวิต. วารสารข่าวร่วมโพธิ์. 31(3).
- เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2538). ประชากรกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะ
กรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงาน, สำนักงานรัฐมนตรี. พระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ พ.ศ. 2542.

- คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับการวิเคราะห์ความหมายของนักเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2542). การเรียนรู้แนวใหม่การจัดการศึกษาไทย. เอกสารสัมมนาทางวิชาการ. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2532). หลักมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทางเลือกการพัฒนา. (2528). จุลสารทางเลือกการพัฒนา. [ม.ป.ท.:ม.ป.พ.] (จุลสาร).
- จรัส สุขก่อวารี. (2519). การศึกษาปัญหาในการจัดบริการแนะแนวของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร.
- จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ. (2516). จิตวิทยาการรับรู้และการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: กรมศาสนา.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. (2541). ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัดมหาชน.
- ชวาล แพรัตกุล. (2526). เทคนิคการวัดผล. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัยนี นฤทุม. (2525). หลักการส่งเสริมทั่วไป. (สส,401). นครปฐม : ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, วิทยาเขตกำแพงแสน.
- ชัยยง ชามรัตน์. (2533). ทศนคติ : การจัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชีรวัดน์ นิจเนตร. (2528). การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- ชูดา จิตพิทักษ์. (2528). สังคมวิทยาและวัฒนธรรมไทยสำหรับนักศึกษาพยาบาล. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.
- เชิดศักดิ์ โฆวาลินธุ์. (2523). การวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: พีระพัทธา.
- ทิตยา สุวรรณกฎ. (2527). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2535). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ทิตยา สุวรรณกฎ และกองวิจัยและการประเมินผล. (ม.ป.ป.). กรมการพัฒนาชุมชน
พัฒนากร : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ. พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (บรรณาธิการ). (2542). เศรษฐศาสตร์กระแสทวน. กรุงเทพฯ : เอดิสัน เพรส โปรดักส์.
- ณรงค์ เล็งประชา. (2539). พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นติ้งเฮาส์.
- ณรงค์ หุदानุวัตร และคณะ. (2531). ฟังตนเองในชนบท. อีกบทหนึ่งของการทบทวนโลกทัศน์แห่งการฟังตนเอง. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. (2522). หลักการส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ : บริษัท บี เอฟ ไอ จำกัด.
 เตือนใจ เศรษฐสุกโร และคณะ, (ม.ป.ป.). การวัดผลการประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพฯ :
 มปท.
- ทิพรัดน์ แสงทอง. (2528). การวิเคราะห์บาบาทครูในด้านการสอนจริยธรรม : ศึกษากรณี
 ข้าราชการครูโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทศนา เขมมณี. (2543). แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการศึกษา. วารสารข้าราชการ
 ครู, 20 (6).
- ธีระนุช วนะโพธิ์. (2530). ความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาของมารดาเกี่ยวกับ
 อาหารเสริมของทารก : การศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านครัวใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 ครุศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2543). “เศรษฐกิจพอเพียง” เทคนิคหรือวัฒนธรรม. วารสารศิลปวัฒนธรรม.
 21(4) .
- นิพนธ์ คันธเสวี. (2522). สังคมวิทยาและมานุษยวิทยากับการศึกษา. สังคมศาสตร์กับ
 การศึกษา โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนัก
 คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- นิวัฒน์ ฉิมพาลี. (2541). ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ : มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม.
 กรุงเทพฯ : ไทยคดีศึกษา. 15 (1).
- บุญเยี่ยม ตระกูลวงษ์. (2535). จิตวิทยาสังคมกับการสาธารณสุข. เอกสารการสอนชุดวิชา
 สังคมวิทยาการแพทย์ หน่วยที่ 9-15. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี : มหาวิทยาลัย
 สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เบนจามิน เอส. บลูม และคณะ. (1956). อุทุมพร ทองอุไทย (แปล)2523. กรุงเทพฯ :
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปภาณี รัฐิวัฒนา. (2523). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2526). ทศนคติ การวัด การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย.
 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ประเวศ วะสี. (2540). ยุทธศาสตร์การเรียนรู้. วารสารค้ำคูณ. 3(7) .
- ปราณี หมอนทองแดง. (2537). ทิศทางการพึ่งตนเองในสังคมที่กำลังเปลี่ยนไป : ศึกษา
 เฉพาะกรณีหมู่บ้านสองแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปัญญานันทภิกขุ. (2521). วิญญาณของความเป็นครู. กรุงเทพฯ : ธรรมบูชา.

- ผกา แสงสุวรรณ. (2534). การมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปทุมวัน.
- เผชิญ โชคบำรุง. (2534). ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคม กับการปรับตัว
ด้านอัตโนทัศน์ของผู้ป่วยไตวายเรื้อรังที่ทำการรักษาด้วย ซี 10 พี ดี. วิทยานิพนธ์
ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พรศรี พัฒนพงศ์. (2520). ปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานการป้องกัน
และปราบปรามยาเสพติดในสถานศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะสังคม
สังเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรนเรศ ไชยยา. (2535). บทบาทของครูที่มีต่อการส่งเสริมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
มัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์
สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระราชวรานูณี. (2523). “ปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันและแนวทางในการแก้ไข” ปรชญา
การศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
จำกัด.
- พนิจดา วีระชาติ. (2542). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์.
- พนัส หันนาคินทร์. (2528). การมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: พิมณศ.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2531). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ :
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พิกุล คำรอด. (2531). ค่านิยมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนและความคิดเห็น
เกี่ยวกับการสอนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนของครู โรงเรียนประถมศึกษา
จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิศวง ธรรมพันธ์. (2523). สังคมวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ และ คณะ. (ม.ป.ป.). จิตวิทยาสังคมร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : บริษัท
สำนักพิมพ์สยามศึกษาจำกัด.
- พัทยา สายหู. (2540). กลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 9 (ฉบับแก้ไขปรับปรุงครั้งที่ 3).
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2520). รายงานการประเมินผลการสอน. กรุงเทพฯ : หน่วยพัฒนา
คณาจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2523). ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ : ไทย
วัฒนาพานิช.
- พุทธทาสภิกขุ. (2521). การศึกษาคืออะไร. กรุงเทพฯ : ธรรมบุชา.

- เพชรภรณ์ รื่นรมย์. (2543). เกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่กับการจัดการเรียนการสอน.
วารสารข้าราชการครู, 20(8).
- มงคล ด้านธานินทร์. (2541). เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตัวเอง เชิงระบบ : หลักการแนวทาง
ปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่นจำกัด(มหาชน).
- เมธี ปลิ้นธนานนท์. (2523). ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- รัจจี นพเกตุ. (2536). เอกสารประกอบการบรรยายวิชา จ.211 จิตวิทยาทั่วไป.
สาขาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ประกายพริก.
- โยธิน คັນสนยุท และจุมผล พูลภัทรชีวิน. (2524). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- รัชนีกร เศรษฐโร. (2528). สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
_____. (2536). โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ละเอียด วรรณสารเมธา. (2539). บทบาทเครือข่ายในการดูแลความเจ็บป่วย. วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เลขาธิการคุรุสภา, สำนักงาน. (2529). คุณธรรมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู. กรุงเทพฯ :
[ม.ป.ท.].
- ลำพอง บุญช่วย. (2524). การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชัยศิริการพิมพ์.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2538). เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิทยา วรรณศิริ. (2529). บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของคณะกรรมการพัฒนา
สตรีระดับหมู่บ้านในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาจากทัศนคติของคณะกรรมการการ
พัฒนาสตรีระดับหมู่บ้านในการพัฒนาชุมชน และเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอในจังหวัด
เชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิมลศรี อุปรมัย และคณะ. (2528). การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
เจริญผล.
- วิลาวรรณ ศรีทอง. (2531). บทบาทพัฒนาการอำเภอจากทฤษฎีของพัฒนาการจังหวัด
และพัฒนากร. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิลัย ตั้งจิตสมคิด. (2528). การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียน:ส์โตร์.
ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2520). คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพฯ :
กรมวิชาการ.

- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2533). หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521. (ฉบับปรับปรุง 2533). กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2533). หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524. (ฉบับปรับปรุง 2533). กรุงเทพฯ : การศาสนา.
- ส.ศิวรักษ์. (2524). ค้นฉ่องส่องครู. กรุงเทพฯ : ลายสื่อไทย.
- _____. (2516). ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- สงวน สิทธิเลิศอรุณ และคณะ. (2526). จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: ชัยศิริ การพิมพ์.
- สงวน สิทธิเลิศอรุณ. [ม.ป.พ.]. ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- สัจด์ อุรานันท์. (2525). การจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ. [ม.ท.ป.].
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. (2539). การพัฒนาเครือข่าย การเรียนรู้ครูเพื่อเด็กเพื่อชุมชน. รายงานการสัมมนา. กรุงเทพฯ : สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2542). ทฤษฎีใหม่ในแง่มุมของการบริหารการพัฒนา. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.] (เอกสารอัดสำเนา)
- สนธิ คชสิทธิ์. (2527). การศึกษากับสังคม. ลพบุรี : หัตถโกศลการพิมพ์.
- สมโภช เขียวนิล. (2530). บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของครูสังคมศึกษาตาม ทิศนะของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลส่วนกลาง. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2525). สังคมไทย. ขอนแก่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมสกุล บัณฑิตพุด. (2531). บทบาทของครูที่มีต่อการส่งเสริมการรักษาความสะอาดของ นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สันต์ ธรรมบำรุง. (2526). หลักการนิเทศการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- สามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น, สำนักงาน. (2543). รายงานข้อมูลครู โรงเรียนสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2543. (เอกสารอัดสำเนา)
- _____. (2543). รายงานข้อมูลนักเรียน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ปีการศึกษา 2543. (เอกสารอัดสำเนา)
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2529). วรรณกรรมมัธยมศึกษา. เอกสารการสอน. กรุงเทพฯ : บางกอก บล็อก.
- สุเกสินี สุภธีระ และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2537. “สังคมมนุษย์”ในสังคมศาสตร์เบื้องต้น. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2524). พฤติกรรมการสอนมัธยมศึกษา. (เอกสาร
การสอน). กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.
- สุชา จันท์เอม. (2533). จิตวิทยาทั่วไป ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2533). จิตวิทยาการแนะแนว. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม. (2520). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: แพรววิทยา.
- สุชีรา ตั้งตระกูล. (2537). พฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.
- สุทัศน์ ทิพย์สุวรรณ. (2523). ปัญหาในการจัดบริการแนะแนวของโรงเรียนประถมศึกษาใน
สังกัด กรุงเทพมหานคร. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พิชญ์โลก.
- สุโท เจริญสุข. (2515). จิตวิทยาการเรียนการสอนตามแนวพุทธปรัชญาและจิตวิทยาแผน
ใหม่. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา.
- สุพิชญา ธีระกุล. (2522). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. (เอกสาร
ประกอบการเรียน). กรุงเทพฯ : ชนิษฐาการพิมพ์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2536). สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม :ครอบครัว : ประเพณี.
กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช จำกัด.
- สุปาณี สนะรัตน์. (2539). การรับรู้จิตวิทยาทั่วไป. หน้า 143. จำลองเงินดี และทิพย์ สุรินยา.
บรรณาธิการกรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- สุรเชษฐ์ จิตตะวิกุล. (2526). โครงการแนะแนวในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญา
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญ์โลก.
- สุรางค์ จันท์เอม. (ม.ป.ป.). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูจันทเกษม.
- สุริยะ เจียมประชานรากร. (ม.ป.ป.). เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการ.
- สุรียา มะโยธี. (2543). “ครู(ชนบท)ยุค2000”. วารสารข้าราชการครู, 20(5).
- สุวัฒน์ มุทเมธา. (2524). ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพฯ : พีระพัฒนา.
- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (2541). พระราชดำรัส คู่มือการดำเนินชีวิตสำหรับ
ประชาชนปี2541และทฤษฎีใหม่ สำนักงานวัดการทรัพย์สินส่วนพระองค์ กรมการ
ปกครอง. กรุงเทพฯ: (ม.ป.พ.)
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
(ม.ป.ป). แผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)
ของศึกษาธิการ. โรงพิมพ์กรมศาสนา กทม. (ม.ป.พ.)

- สำเร็จ จันทรสุวรรณ และสุวรรณ บัวทวน. (2541). สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (เอกสารประกอบการสอน).
- ทวน พินทุพันธ์. (2529). ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพฯ : พีระพัฒนา.
- อมรา พงสาพิชญ์. (2523). วัฒนธรรมศาสนา และชาติพันธุ์. วิเคราะห์สังคมไทยในแนว มานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังคณา อาตยะมีนันท์. (2530). บทบาทขององค์การพัฒนาเอกชนในกานส่งเสริมการ พัฒนา แบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษาโครงการพัฒนาชนบทเคอระบม-สียัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนันต์ ศิริโสภา. (2520). การวัดและการประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- อภิชัย พันธเสน. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับการวิเคราะห์ความหมายของ นักเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อภิชาติ ทองอยู่ และคณะ. (2530). สถาบันหมู่บ้านกับการพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ : สถาบันปรีดี พนมยงค์
- อภิญา เพชรรัตน์. (2529). การประเมินสมรรถภาพของครูผู้สอน เนื้อหาประชากรศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อานนท์ อภาภิรม. (2536). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2542). รายงานผลการศึกษา โครงการศึกษามิติทางวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. [ม.ป.ท.:ม.ป.พ.]
- อารีย์ เอียรประมุข. (2534). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2534). การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ดวงกมล.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2542). ศึกษา เรียนรู้. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสตรี - สฤชดีวงศ์.
- อุบล นิวัติชัย. (2527). หลักการพยาบาลจิตเวช. ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุบล ภัศระ. (2535). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการพฤติกรรมการทำงานของครูมัธยมศึกษา. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- Tilden, Viginia Peterson. (1985). Issues of conceptualization and Measurement of Social Support in the construction of Nursing Theory. Research in Nursing and Health.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
จังหวัดขอนแก่น

รายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา
จังหวัดขอนแก่น

1. ขอนแก่นวิทยายน
2. กัลยาณวัตร
3. แก่นนครวิทยาลัย
4. ท่าพระวิทยายน
5. สวະถิพิทยาสรรพ์
6. โคกลีพิทยาสรรพ์
7. นครขอนแก่น
8. ขามแก่นนคร
9. พิศาลปฎณวิทยา
10. มิ่งเมืองขอนแก่น
11. ขอนแก่นวิทยาลัย
12. สีหราชเดโชชัย
13. ขอนแก่นพัฒนศึกษา
14. ขอนแก่นวิทย์ 2
15. ขอนแก่นวิทย์ 3
16. ศรีกระนวนวิทยาคม
17. ยางคำพิทยาคม
18. หนองโนประชาสรรค์
19. ทุ่งใหญ่อรัตนศึกษา
20. ชนบทศึกษา
21. แทนศิลาทิพย์ศึกษา
22. ประชาธิปไตยพัฒนาการ
23. ชุมแพศึกษา
24. ชุมแพพิทยาคม
25. หนองเสาเล้าพิทยาคม
26. โนนหันวิทยายน
27. จตุรมิตรวิทยาคาร
28. ชุมแพศึกษาพัฒนาการ
29. มัธยมหนองเขียด
30. ชุมแพวิทยายน

31. ดงมันพิทยาคม
32. น้ำพองศึกษา
33. บัวใหญ่พิทยาคม
34. น้ำพองพัฒนศึกษา
35. พังทวยพัฒนศึกษา
36. หนองกงวิทยายน
37. ม่วงหวานพัฒนศึกษา
38. พระธาตุขามแก่น
39. โคกสูงประชาสรรค์
40. บ้านไผ่
41. บ้านลานพิทยาคม
42. บ้านไผ่ศึกษา
43. บ้านไผ่พิทยาคม
44. รังสรรค์พิทยาคม
45. สันติพัฒนกิจวิทยา
46. พล
47. เมืองพลพิทยาคม
48. โสภนภเต็นประชาอุปถัมภ์
49. โนนข่าวิทยา
50. พลพัฒนศึกษา
51. ภูเวียงพิทยาคม
52. กุดขอนแก่นพิทยาคม
53. เวียงวงกตพิทยาคม
54. เวียงนครพิทยาคม
55. หนองนาคำพิทยาคม
56. มัญจาคีศึกษา
57. คำแคนพิทยาคม
58. โคนางามพิทยาสรรพ์
59. มัธยมโพนเพ็ก
60. เหล่าใหญ่นาข่าพิทยาคม
61. ท่าศาลาประชานุสรณ์
62. แวงน้อยศึกษา
63. ทำนงแนววิทยายน

64. ก้านเหลืองวิทยายน
65. สีชมพูศึกษา
66. นาจานศึกษา
67. ผาขาววิทยายน
68. นนงตาไก่ศึกษา
69. ซ้ายางวิทยายน
70. นนงเรือวิทยา
71. จระเข้วิทยายน
72. มัธยมตลาดใหญ่วิทยา
73. นนงสองห้องวิทยา
74. ไตรคามวิทยา
75. เบญจมิตรวิทยา
76. ศรีหนองกาววิทยา
77. อุบลรัตน์พิทยาคม
78. พุวัตพิทยาคม
79. บึงไทยพิทยาคม
80. บัวแก้วพิทยาคม
81. ผ่างวิทยายน
82. ป่าหวายวิทยายน
83. ศรีเสมาวิทยาเสริม
84. ประชาธิปไตยวิทยาเสริม
85. พระยีนวิทยาการ
86. โนนสะอาดวิทยาการ
87. แวงใหญ่พิทยาคม
88. เป็ยน้อยศึกษา
89. กู่ทองพิทยาลัย
90. เขาสวนกว้างวิทยานุกูล
91. นางิ้ววิทยาสรรค์
92. ดงมันวิทยายน
93. ภูผาม่าน
94. โคนโพธิ์ชัยศึกษา
95. ชัยสมบูรณพิทยาลัย
96. ช้างสูงพิทยาคม

97. โนนโพธิ์ศรีพิทยาคม
98. บ้านแฮดศึกษา
99. หนองขามพิทยาคม
100. ลำน้ำพอง
101. โสตศึกษา
102. ศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่น
103. ศึกษาพิเศษขอนแก่น
104. แก่นนครวิทยาลัย 2

ภาคผนวก ข
แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

เรื่อง บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้ผู้วิจัยได้ทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ความคิดเห็นของท่านจึงมีคุณค่าต่อการวิจัยอย่างยิ่ง ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามนี้อย่างครบถ้วนตามความเป็นจริงมากที่สุด ผลการตอบแบบสอบถามจะเก็บไว้เป็นความลับและจะไม่กระทบกระเทือนต่อผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น แต่ในทางตรงกันข้ามจะเป็นประโยชน์ในการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลเป็นภาพรวมของจังหวัดขอนแก่น เพื่อนำข้อสรุปไปพัฒนาศักยภาพของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ต่อไป

แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วยเนื้อหา 9 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล
- ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียง
- ส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับเจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
- ส่วนที่ 4 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับอุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศ
- ส่วนที่ 5 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน
- ส่วนที่ 6 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ
- ส่วนที่ 7 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน
- ส่วนที่ 8 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง
- ส่วนที่ 9 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยขอขอบคุณในความกรุณาของท่านมา ณ โอกาสนี้

(นางพัฒนาภรณ์ ฉัตรวีโรจน์)

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาสังคมวิทยาการพัฒนาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้วิจัย

เฉพาะผู้วิจัย

เลขที่แบบสอบถาม

--	--	--

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายลงใน [/] หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริง
เกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ 1 ชาย 2 หญิง

2. ปัจจุบันท่านมีอายุ..... ปี (นับอายุเต็มปี)

3. วุฒิการศึกษาสูงสุดของท่าน

- ต่ำกว่าปริญญาตรี (ป.กศ.สูง,พ.ม.,ปวส.,)
- ปริญญาตรี
- ปริญญาโท
- ปริญญาเอก

4. วิชาที่ท่านสอนประจำขณะนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

4.1 กลุ่มวิชาสามัญ

- ภาษาไทย
- สังคมศึกษา
- วิทยาศาสตร์
- คณิตศาสตร์
- ภาษาต่างประเทศ
- พละนามัย
- ศิลปศึกษา

4.2 กลุ่มวิชาชีพ

- พานิชยกรรม
- เกษตรกรรม
- คหกรรม
- อุตสาหกรรม

ช่องนี้
สำหรับ
ผู้วิจัย

5. ตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกระบวนการเรียนการสอนท่านเคยเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด (ให้ท่านกาเครื่องหมาย / ลงช่องคะแนนตามระดับการปฏิบัติ เพียงข้อละเครื่องหมาย)

กิจกรรมที่ปฏิบัติ	ความถี่การปฏิบัติ			
	5 ครั้ง และมากกว่า	3-4 ครั้ง	1-2 ครั้ง	ไม่เคย
5.1 การเข้าร่วมประชุม-สัมมนา				
5.2 การจัดนิทรรศการ				
5.3 การเป็นวิทยากร				
5.4 การพานักเรียนเข้าค่าย				
5.5 การศึกษาดูงาน				
5.6 การเข้ารับการฝึกอบรม				
5.7 การทดลอง/หรือการปฏิบัติ การผลิต/หรือการดำเนินชีวิต แบบเศรษฐกิจ				

ส่วนที่ 2 ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านการพึ่งตนเอง การประหยัด การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่า และคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง (ความซื่อสัตย์ ไม่โลภ และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่อง ( ) ใช่หรือไม่ใช่ หลังข้อความที่ตรงกับความเข้าใจของท่านมากที่สุด

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่	สำหรับผู้วิจัย
ด้านการพึ่งตนเอง			
1. เกษตรกรสามารถทำการเกษตรแบบพอเพียงได้โดยไม่จำกัดพื้นที่			
2. เกษตรกรทางเลือกเป็นผู้ตัดสินใจเลือกรูปแบบการผลิตได้เอง			
3. การรวมกลุ่มของราษฎรเพื่อทำอาชีพเสริมเช่น การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน ช่วยให้ครัวเรือนมีรายได้และทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง			
การประหยัด			
4. *การรีดผ้าที่ละน้อยขึ้นเป็นการช่วยประหยัดไฟฟ้า			
5. ครอบครัวเล็กควรใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีขนาดเล็ก			
6. เมื่อเราซักเสื้อผ้าเสร็จแล้วสามารถนำไปรดต้นไม้ต่อได้			
7. *ชีวิตเร่งด่วนของคนไทยในเมืองต้องเลือกอาหารจานด่วนตามอย่างชาติตะวันตก			
การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น			
8. ความเชื่อเรื่องผีปูดของชาวบ้านทำให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาป่าชุมชน			
9. การนำรากไม้มารักษาโรคของชาวบ้านแสดงถึงความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ			
10. *เพลงพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน การละเล่นต่าง ๆ เป็นการนำความรู้เดิมมาผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์			

ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่	สำหรับผู้วิจัย
การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่า			
11. เสื้อผ้า สิ่งของที่ใช้แล้วแต่ยังมีสภาพดีสามารถบริจาคให้คนอื่นได้			
12.*การเลือกซื้อตู้เย็น เครื่องปรับอากาศควรเป็นรุ่นที่มีสาร CFC เพื่อช่วยรักษาบรรยากาศที่ดีของโลก			
13. *เศษกระดาษตามโรงเรียนควรนำไปทำลายโดยการเผา			
14. *การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญน้อยกว่าการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศ			
15. การรักษาความชุ่มชื้นของดินตามธรรมชาติคือการรักษาป่าไว้ให้ สมบูรณ์			
16.*การทำเกษตรที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมต้องเรียนรู้จากนักวิชาการเท่านั้น			
17. การเกษตรที่ใช้ปุ๋ยหมัก ช่วยลดการทำลายสิ่งแวดล้อม			
18.*เราสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่มีขีดจำกัด			
19. เราควรใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด เพื่อจะได้เหลือไว้ ใช้นาน ๆ			
20. *การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ ของหน่วยงานราชการ			
คุณธรรมพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง (ความซื่อสัตย์ ไม่โลก การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน)			
21. ความพอเพียงในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการดำเนินตาม ทางสายกลาง			
22. เราควรช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อเขาเดือดร้อน เพราะเมื่อเรามีปัญหา เราอาจขอความช่วยเหลือจากเขาได้			

ส่วนที่ 3 เจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องใดช่องหนึ่งหลัง
ข้อความที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด

เจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็นด้วย	ไม่ เห็นด้วย อย่างยิ่ง	สำหรับ ผู้วิจัย
1. ท่านภูมิใจมากที่ได้ปฏิบัติงานส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง						
2. ท่านเห็นว่าการปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ท่านมีโอกาสพัฒนาอาชีพอื่นเพิ่มขึ้น						
3. ท่านคิดว่าการปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นมากในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน						
4. ท่านคิดว่าการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงทำให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมได้						
5. เนื้อหาในรายวิชาที่ท่านรับผิดชอบไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการยากที่บูรณาการในการเรียนการสอน						
6. ท่านเชื่อว่าการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงทำให้นักเรียนมีความใฝ่รู้ต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น						

เจตคติต่อบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	สำหรับผู้วิจัย
7. ท่านรู้สึกวิตกกังวลเมื่อคิดว่าจะต้องให้ความรู้เศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียน						
8. ท่านเชื่อว่าจะสามารถทำให้นักเรียนมีความสนใจอาชีพการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อได้รับความรู้ด้านนี้						
9. ท่านเชื่อว่าถ้าได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมด้านการเกษตรนักเรียน จะสามารถนำไปประกอบอาชีพได้						
10. ท่านเชื่อว่าการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงควรให้เฉพาะนักเรียนที่เลือกเรียนสายอาชีพ						

ส่วนที่ 4 อุดมการณ์ในการพัฒนาประเทศ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ ในฐานะที่ท่านเป็นครูท่านมีความเชื่อในอุดมการณ์แบบพึ่งตนเองมากน้อยเพียงใด แล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับความเชื่อหลังข้อความที่ตรงกับ ระดับความเชื่อของท่านมากที่สุด

อุดมการณ์แบบพึ่งตนเอง	ระดับความเห็น		สำหรับ ผู้วิจัย
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
1. ท่านเชื่อว่าเศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจประเทศได้อย่างยั่งยืน			
2. ท่านเชื่อว่าการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า ควรพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนให้มีศักยภาพสูงก่อน			
3. ท่านเชื่อว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จะช่วยฟื้นฟูความสมดุลของธรรมชาติ			
4. ท่านเชื่อว่าการพัฒนาประเทศที่เน้นความเจริญเติบโต เศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้เกิดปัญหาสังคม			
5. ท่านเชื่อว่าการเกษตรแบบผสมผสานสามารถช่วยให้เกษตรกรไทยมีความเป็นอยู่ดีขึ้น			
6. ท่านเชื่อว่าการแข่งขันเสรีทางเศรษฐกิจเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศที่ถูกต้องและเหมาะสม			
7. ในฐานะที่ท่านเป็นผู้บริโภค การแข่งขันด้านการผลิตเป็นสิ่งที่ดีเพราะทำให้สามารถซื้อสินค้าได้ในราคาถูก			
8. ท่านเชื่อว่าระบบการแข่งขันทำให้บุคคลมีรายได้ดีขึ้นอย่างทั่วถึง			
9. ท่านเชื่อว่ารัฐบาลไม่ควรส่งเสริมอุตสาหกรรมและกิจการรายย่อย เพราะเป็นการใช้จ่ายงบประมาณที่ขาดประสิทธิภาพ			
10. ท่านเชื่อว่าระบบเสรีจะทำให้ประเทศสามารถเข้าไปสู่การแข่งขันระดับนานาชาติได้ดี			

ส่วนที่ 5 การได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน

- คำชี้แจง 1. โรงเรียน หมายถึงบุคคลในโรงเรียนที่ท่านทำการสอนได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนร่วมงาน
2. โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องใดช่องหนึ่งหลังข้อความที่ตรงกับสิ่งที่ท่านได้รับการปฏิบัติ หรือได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียน เพื่อนร่วมงานในการส่งเสริมความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				สำหรับ ผู้วิจัย
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ เคย	
1. ผู้บังคับบัญชาชมเชยท่านเสมอในการปฏิบัติงานส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง					
2. ผู้บังคับบัญชานุญาตให้ท่านเข้ารับ การอบรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง					
3. ผู้บังคับบัญชานุมัติงบประมาณแก่ท่านในการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง					
4. ผู้บังคับบัญชาสนับสนุนการจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง					
5. ผู้บังคับบัญชาให้คำแนะนำปรึกษาแก่ท่านในการทำงานส่งเสริมความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง					
6. เพื่อนร่วมงานให้ความช่วยเหลือท่านในการทำกิจกรรมส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง					
7. ท่านได้รับคำชมเชยและกำลังใจจากเพื่อนร่วมงานในการทำกิจกรรมส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง					
8. เพื่อนร่วมงานให้คำแนะนำแก่ท่านในการทำกิจกรรมส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง					

ส่วนที่ 6 การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ

- คำชี้แจง 1. หน่วยงานราชการ หมายถึงหน่วยงานของรัฐทั้งในและนอกเขตที่โรงเรียนที่ท่านทำการสอน ตั้งอยู่
2. โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องใดช่องหนึ่งหลังข้อความที่ตรงกับสิ่งที่ท่านได้รับการปฏิบัติ หรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในการส่งเสริมความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				สำหรับ ผู้วิจัย
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	
1. ท่านได้รับคำชมเชยในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานราชการ					
2. หน่วยงานราชการช่วยเหลือด้านการเงินในการปฏิบัติงานของท่านเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง					
3. ท่านได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง จากหน่วยงานราชการ					
3. หน่วยงานราชการยินดีให้เอกสาร สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียงแก่ท่าน					
4. หน่วยงานราชการช่วยเหลือด้านวิทยากรในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง					
6. หน่วยงานราชการช่วยเหลือด้านวัสดุและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง					
7. ท่านได้รับอนุญาตจากหน่วยงานราชการ เมื่อติดต่อเป็นที่ดูงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เป็นประจำ					
8. หน่วยงานราชการให้คำแนะนำแก่ท่านในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง					

ส่วนที่ 7 การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน

- คำชี้แจง 1. หน่วยงานเอกชน หมายถึง หน่วยงานของเอกชน ได้แก่องค์กรชุมชน องค์กร
เอกชนทั้งในและนอกเขตที่โรงเรียนที่ท่านทำการสอนตั้งอยู่
2. โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องใดช่องหนึ่งหลัง
ข้อความที่ตรงกับสิ่งที่ท่านได้รับการปฏิบัติหรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน
เอกชนในการส่งเสริมความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				สำหรับ ผู้วิจัย
	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เคย	
1. ท่านได้รับคำชมเชยในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานเอกชน					
2. หน่วยงานเอกชนช่วยเหลือด้านการเงินในการปฏิบัติงานของท่านเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง					
3. หน่วยงานเอกชนยินดีให้เอกสาร สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงแก่ท่าน					
4. หน่วยงานเอกชนช่วยเหลือด้านวัสดุและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง					
5. ท่านได้รับอนุญาตจากหน่วยงานราชการประจำเมื่อติดต่อเป็นที่ดูงานเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง					
6. ท่านได้รับคำแนะนำการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงจากหน่วยงานเอกชน					
7. หน่วยงานเอกชนให้คำแนะนำในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง					

ส่วนที่ 8 บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา
คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องใดช่องหนึ่งหลัง
ข้อความที่ตรงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับ
เศรษฐกิจพอเพียงของท่านมากที่สุด

ข้อความ	ได้ทำ	ไม่ได้ทำ	สำหรับ ผู้วิจัย
การสอนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการพึ่งตนเอง ด้านการประหยัด ด้านการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่า และคุณ ธรรมพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง (ความซื่อสัตย์ ไม่โลภ และ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน)			
1. ท่านได้จัดทำป้ายนิเทศให้นักเรียนรับรู้			
2. ท่านได้จัดทำใบความรู้ แก่นักเรียน			
3. ท่านจัดมุมแสดงอุปกรณ์ เครื่องใช้ให้นักเรียนได้ดู			
4. ท่านได้ให้นักเรียนจัดกลุ่มอภิปรายในชั้นเรียน			
5. ท่านได้เชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือวิทยากรมาให้ความรู้ใน โรงเรียน			
6. ท่านได้ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับการทำความดีใน ชีวิตประจำวัน			
7. ท่านได้จัดกิจกรรมเข้าค่ายจริยธรรมให้นักเรียน			
8. ท่านได้จัดกิจกรรมยกย่องนักเรียนที่ทำความดี			
การให้คำปรึกษาชุมชนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง			
9. ท่านให้คำแนะนำแก่นักเรียนชุมชนอาสาสมัครด้านการ เกษตร			
10. ท่านนำปราชญ์ชาวบ้านมาให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในเรื่องภูมิ ปัญญาท้องถิ่น			

ข้อความ	ได้ทำ	ไม่ได้ทำ	สำหรับ ผู้วิจัย
11. ท่านให้นักเรียนในชุมนุมจัดทำเอกสาร หรือ วารสารเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ความรู้เรื่องสมุนไพร เป็นต้น			
12. ท่านแนะนำให้นักเรียนในชุมนุมนำวัสดุเหลือใช้หรือหาได้ใน ท้องถิ่นมาประดิษฐ์สิ่งของให้เกิด ประโยชน์			
13. ท่านร่วมกับนักเรียนจัดนิทรรศการเกี่ยวกับเศรษฐกิจ พอเพียงในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเกษตรธรรมชาติ การ เกษตรทฤษฎีใหม่ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น			
14. ท่านจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับเศรษฐกิจ พอเพียง ท่านจัดกิจกรรมหรือกลุ่มสนใจแก่นักเรียน ให้ได้ฝึกปฏิบัติ อาชีพอิสระ เช่น ช่างไม้ เพาะกล้าไม้ ทำขนม ดอกไม้ ประดิษฐ์ เป็นต้น			
15. ท่านสนับสนุนให้นักเรียนจัดทำโครงการอาชีพที่น่าสนใจด้าน การเกษตร เช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร เลี้ยงผึ้ง เลี้ยงจิ้งหรีด ปลูกผักสวนครัว ปลูกกล้วย เป็นต้น			
16. ท่านพานักเรียนไปศึกษาเกี่ยวกับอาชีพการเกษตรธรรมชาติ			
17. ท่านร่วมกับนักเรียนปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ			
18. ท่านให้นักเรียนสำรวจอาชีพที่เป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่น			

ส่วนที่ 9 ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของครู
 คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ซึ่งตรงกับความรู้สึกรหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัว
 ท่านมากที่สุด ท่านคิดว่า การปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
 ของท่านพบปัญหาด้านใดบ้างต่อไปนี้

ข้อความ	เป็นปัญหา	ไม่เป็นปัญหา	สำหรับ ผู้วิจัย
ด้านผู้บริหาร			
1. ความสนใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง			
2. ความเข้าใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง			
ด้านเพื่อนร่วมงาน			
3. ความสนใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง			
4. ความเข้าใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง			
ด้านผู้ปกครอง			
5. ความสนใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง			
6. ความเข้าใจในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง			
ด้านผู้เรียน			
7. ความสนใจในการแสวงหาความรู้เศรษฐกิจพอเพียง			

ภาคผนวก ค
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ คุณรัตน์   หัวหน้าภาควิชาสังคมศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดุษฎี आयวัฒน์   ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
3. นายสาโรจน์ ฉัพพรรณรังษี   ผู้อำนวยการ ระดับ 9 โรงเรียนฝางวิทยายน
จังหวัดขอนแก่น

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางพัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์
เกิด	วันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2498
ภูมิลำเนา	จังหวัดขอนแก่น
การศึกษา	
พ.ศ. 2520	สำเร็จปริญญาตรี การศึกษามัธยมศึกษา (กศ.บ.) สังคมศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2541	เข้าศึกษาระดับปริญญาโทสาขาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
สถานภาพการสมรส	สมรสกับนายสหัสวรรษ ฉัตรวิโรจน์ มีบุตร 2 คน 1. นายรัฐภูมิ ฉัตรวิโรจน์ 2. นายภูมิรัฐ ฉัตรวิโรจน์
การทำงาน	
พ.ศ. 2520	รับราชการ ตำแหน่ง อาจารย์ 1 ระดับ 3 ที่โรงเรียนสีชมพูศึกษา จังหวัดขอนแก่น
ปัจจุบัน	รับราชการ ตำแหน่ง อาจารย์ 3 ระดับ 8 ที่โรงเรียนภูเวียงวิทยาคม จังหวัดขอนแก่น